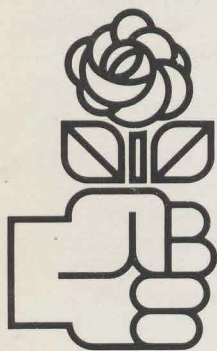

**Organisatorisch
&
financieel verslag
1986—1987**

PvdA

INHOUDSOPGAVE:

INLEIDING	5
PARTIJBESTUUR	7
Samenstelling	7
Verdeling taken	8
Contactpersoon gewesten	9
Gewestelijke tournee	9
SOCIAAL JAARVERSLAG	10
Doel van het personeelsbeleid	10
Arbeidsvoorwaarden	10
Wijzigingen in de CAO	10
Inlevering prijscompensatie t.b.v. ATV	10
Personeelsverloop	11
Conflicten	11
Automatisering	12
Overzicht overwerk kalenderjaar 1987	12
Ziekteverzuim partij	13
Ziekteverzuim neveninstellingen	13
Buitengewoon verlof	14
Personalia	14
Overzicht personeelssterkte partij per 30-9-1987	15
Overzicht personeelssterkte neveninstellingen per 30-9-1987	16
Samenstelling partijbureau per 30 september 1987	16
LEDENADMINISTRATIE	19
Overzicht ledenverloop 1986/1987	19
Ledenbestand per kwartaal 1986/1987	20
COMMISSIES	21
Beroepscommissie	21
Etnische groepen	21
Financiële commissie	21
Jeugdbeleid	22
Landbouwpolitiek	23
Reglementencommissie	23
Trefpunt	24
Verzorgingsstaat	24
FUNCTIONELE WERKGROEPEN	26
Milieu en energie	26
Ombudswerk	26
Onderwijs	29
Volkshuisvesting	30
Werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering	30

OVERIGE WERKGROEPEN	32
Cultuur	32
Adviesgroep tegen opkomend racisme	32
Adviesgroep Ouderenbeleid PvdA	33
PARTIJRADEN	35
24 januari 1987	35
20 juni 1987	43
25 en 26 september 1987	55
VOORLICHTING	56
Statencampagne 1987	56
Etnische groepen	57
Permanente campagne	58
Ledenkrant	59
Zendtijd voor politieke partijen	60
De informatiestroom	60
Organisatie	62
VOORWAARTS	64
INTERNATIONAAL SECRETARIAAT	65
Comité tegen de Berufsverbote	66
Brede Kommissie Buitenland	67
Defensiecommissie	68
EG-commissie	69
STEP	70
Verre-Oosten commissie	70
Commissie Nederlandse Antillen/Aruba	71
Ontwikkelingssamenwerking	71
Suriname commissie	72
Latijns-Amerika Kommissie	73
EUROPESE BEWEGING NEDERLAND	75
ROOIE VROUWEN	77
Landelijke kerngroep	77
Samenstelling Rooie-Vrouwenbureau	77
Landelijk bestuur	77
Werkzaamheden	78
Statenverkiezingen	78
Partijcongres	78
Vertegenwoordigingen	79
Politieke Vrouwen Organisaties en andere samenwerkingsverbanden	79
Eigen uitgaven	80
VERSLAG PENNINGMEESTER	81
FINANCIËEL VERSLAG	83

INLEIDING

Dit is het Organisatorisch en Financieel Verslag van de Partij van de Arbeid over de periode 1 oktober 1986 - 1 oktober 1987. Ook in deze periode vonden verkiezingen plaats, namelijk voor de Provinciale Staten en de Eerste Kamer. Deze verkiezingen herstelden de positie van de PvdA in de Provinciale Staten en Colleges van Gedeputeerde Staten. Een positie die in 1982 ernstig was verzwakt onder invloed van de ontwikkelingen in de landelijke politiek. Over deze verkiezingen wordt in een aparte evaluatie verslag gedaan.

Politiek van belang was in deze verslagperiode de verkiezing van het partijbestuur. Onder de vele nieuw gekozen leden van het voor het eerst uit 25 leden bestaande partijbestuur waren er twee nieuwe bezoldigde bestuurders. Marjanne Sint werd bij acclamatie gekozen tot voorzitter, Jan Marinus Wiersma werd na een spannende verkiezing internationaal secretaris.

Ook de Rooie Vrouwen kozen een nieuw bestuur en daarin een nieuwe bezoldigde bestuurder: Ineke van Dijk.

Organisatorisch zijn er belangrijke stappen gezet. De juni-partijraad rondde de omvangrijke operatie af van het opschonen en herzien van de statuten en reglementen. Daarvoor was in het voorjaar het informatieplan gereed gekomen dat nog in dit verslagjaar de fase van uitvoering bereikte. In de komende jaren zal de automatisering in de eerste plaats haar vruchten moeten afwerpen in de vorm van toename van de service-verlening aan afdelingen en gewesten, taakverlichting voor vrijwilligers op afdelings- en gewestelijk niveau waardoor tijd en energie vrijkomt om uitvoering te geven aan de adviezen uit de rapporten B en C.

Jammer genoeg is in dit jaar de ledenwinst van het jaar daarvoor (+/+ 2399) vrijwel verloren gegaan (-/- 2076). Voor een partij als de Partij van de Arbeid is een groot ledental om verschillende redenen van wezenlijk belang; in de komende jaren zal dit onderwerp dan ook veel aandacht in inzet krijgen. Vooral van partijgenoten in de afdelingen, omdat vooral daar leden gewonnen kunnen worden. Van de gewestelijke besturen en het partijbestuur zal gevraagd worden door ondersteuning het voor de afdelingen aantrekkelijk te maken aan ledenbehoud en ledenwerving te werken.

Vanzelfsprekend is daarvoor ook een aansprekend landelijk politiek beleid van belang. Onder leiding van fractievoorzitter Wim Kok zijn daaraan de afgelopen periode een aantal belangrijke bijdragen geleverd en is niet alleen een basis gelegd voor de huidige grote aanhang onder de kiezers, maar naar wij hopen ook voor een grote winst bij de eerstkomende verkiezingen voor de Tweede Kamer.

WIM VAN VELZEN
secretaris

PARTIJBESTUUR

Samenstelling

Het 21ste congres van 2, 3 en 4 april 1987 koos een nieuw partijbestuur, dat als gevolg van een eerdere statutenwijziging thans uit 25 leden bestaat.

Tineke Netelenbos bedankte in september 1987 voor het lidmaatschap van het partijbestuur vanwege haar benoeming tot lid van de Tweede Kamer; zij werd opgevolgd door Leo Schoots.

Op 30 september 1987 werd het partijbestuur gevormd door:

H. Ahmad Ali

W. Albers

J.H. v.d. Berg (2e penningmeester)

W. Bohle (2e internationaal secretaris)

Mw. G. Faber (bestuurslid belast met het werk met vrouwelijke leden) *

Mw. B. Geugjes

Mw. A. Goedmakers (2e vice-voorzitter) *

Mw. E. Herfkens

W. Kok (voorzitter Tweede-Kamerfractie) **

H. Kurvers (2e secretaris) *

L.M. Schoots

Mw. J. van Nieuwenhoven

H. Ouwerkerk

W. Peeters

Mw. W.S.M. Plemper-Veltman

J.P. Pronk (1e vice-voorzitter) *

H. Roethof

Mw. M. Sint (voorzitter) *

W.J. van Velzen (secretaris) *

O. Venloo

W.A. Vermeend (penningmeester) *

J.M. Wiersma (internationaal secretaris) *

Mw. T. Witteveen-Hevinga

W. v.d. Zandschulp

P.G.J. Zelissen

De met * aangegeven leden vormden het dagelijks bestuur, dat sinds de statutenwijzigingen van april 1987 uit acht leden bestaat.

** Ingevolge artikel 43 lid 1 sub b van de nieuwe statuten woonde pg. W. Kok als voorzitter van de Tweede-Kamerfractie de vergaderingen van het dagelijks bestuur bij. Hij had daarin een adviserende stem.

Ingevolge artikel 42 lid 5 sub h en i van de nieuwe statuten woonden pg. J.Th.J. v.d. Berg als directeur van de Wiardi Beckman Stichting, respectievelijk pg. M. Groene als vertegenwoordiger van de Jonge Socialisten de vergaderingen van het partijbestuur met adviserende stem bij.

Verdeling taken partijbestuur

Vetgedrukte persoon is de eerst aanspreekbare

1. Belangrijke inhoudelijke hoofdterreinen

- Macro-economisch beleid: **Pronk, Sint, Goedmakers, Vermeend, Faber;**
- Sociale zekerheid en werkgelegenheid: **Van de Zandschulp, Vermeend, Van Nieuwenhoven, Plemper;**
- Sociaal-cultureel beleid: **Kurvers, Van Nieuwenhoven;**
- VRO, verkeer en milieu: **Goedmakers, Van den Berg, Bohle, Kurvers, Ouwwerker;**
- Buitenland: **Wiersma, Bohle, Herfkens, Pronk;**

en:

- Partijorganisatie: **Van Velzen, Kurvers, Peeters;**
- Publiciteit en propaganda: **Sint, Van Velzen, Van den Berg;**
- Machtsvorming en politieke strategie: **Het DB + inschakeling pb-ers naar specifiek onderwerp.**

2. Vertegenwoordigingen/contacten

- Commissie midden- en kleinbedrijf: **Witteveen;**
- Functionele werkgroep Werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering: **Van de Zandschulp, Van den Berg, Peeters;**
- Intergewestelijk overleg sociaal-economische aangelegenheden: **Peeters, Van den Berg;**
- Grote steden overleg: **Venloo;**
- Etnische groepen: **Albers, Venloo, Roethof, Ahmad Ali;**
- Functionele werkgroep onderwijs: **Vacature;**
- Commissie verzorgingsstaat: **Van de Zandschulp, Van Nieuwenhoven;**
- Adviesgroep ouderenbeleid: **Geugies;**
- Werkgroep cultuur: **Zelissen, Van Nieuwenhoven;**
- Commissie ombudswerk: **Ahmad Ali;**
- Functionele werkgroep milieu en energie: **Bohle, Goedmakers;**
- Functionele werkgroep volkshuisvesting: **Schoots;**
- Overleggroep economie en milieu: **Goedmakers, Bohle;**
- Landelijk platform tegen kernenergie: **Van den Berg;**
- Anti-kernenergieoverleg gewesten: **Van den Berg;**
- PvdA/SEP-kolencontact: **Van den Berg, Goedmakers;**
- Defensiecommissie: **Bohle, Wiersma;**
- EEG-commissie: **Wiersma;**
- Commissie ontwikkelingssamenwerking: **Venloo, Roethof, Ahmad Ali, Wiersma;**
- Brede Commissie Buitenland: **Bohle, Geugies, Wiersma;**
- Stuurgroep Europese Politiek: **Plemper, Wiersma;**
- Commissie Berufsverbote: **Albers;**
- Latijns-Amerika Commissie: **Herfkens;**
- Trefpunt: **Herfkens, Roethof, Sint, Zelissen;**
- Reglementencommissie: **Van Velzen, Kurvers;**
- Redactieraad Voorwaarts: **Herfkens, Sint;**
- Financiële commissie: **Vermeend, Van Velzen;**
- Vertegenwoordiging progressieve samenwerking: **Sint, Van Nieuwenhoven;**

- Evert Vermeer Stichting: Albers/Herfkens, Zelissen;
- Centrum voor Lokaal Bestuur: Faber, Ouwerkerk;
- Jonge Socialisten: Van Velzen, Wiersma;
- Stichting Vorming Partij: Plemper;
- Wiardi Beckman Stichting: Albers, Herfkens, Van de Zandschulp;
- Rooie Vrouwen: Kurvers, Plemper;
- ENSD: Bohle;
- NOVIB: Geugjes, Albers;
- Europese Beweging: J.Th.J. v.d. Berg.

3. Projecten

- Activering vrouwelijke leden: Goedmakers, Kurvers;
- Technologische vernieuwing: Witteveen, Bohle;
- Lokale en provinciale referenda: Wordt ingevuld in overleg met Centrum voor Lokaal Bestuur

Verdeling partijbestuurders over de gewesten

Friesland	J. v.d. Berg
Groningen	H. Kurvers
Drenthe	H. Ouwerkerk
Overijssel	W. Bohle
Gelderland	W. Albers
Flevoland	T. Witteveen
Utrecht	W. v.d. Zandschulp
Noord-Holland-Noord	B. Geugjes
Noord-Holland-Zuid	W. Plemper
Zuid-Holland	W. Vermeend
Zeeland	L. Schoots
Noord-Brabant-West	O. Venloo
Noord-Brabant-Oost	P. Zelissen
Limburg	W. Peeters
Amsterdam	J. van Nieuwenhoven
Rotterdam	H. Roethof
Den Haag	E. Herfkens

Gewestelijk tournee

In de maand januari 1987 hebben de voorzitter en de secretaris van de partij hun jaarlijks bezoek gebracht aan de gewesten om van gedachten te wisselen over een aantal voor de partij belangrijke gebeurtenissen. De statencampagne stond centraal en werd besproken, naast het werkplan van het partijbestuur en de oppositiestrategie.

Vergezeld door kamerleden zijn zeventien plaatsen bezocht door het gehele land. Voor alle vergaderingen werden afdelingsbesturen, raadsfracties, gewestelijke besturen en statenfracties uitgenodigd. De vergaderingen werden ondersteund door vertoning van door de SVP geproduceerde video's over de gespreksonderwerpen.

SOCIAAL JAARVERSLAG

Doel van het personeelsbeleid

Met inachtneming van de eis van een goede functionering van het partijbureau en daardoor van de hele partijorganisatie, stelt het personeelsbeleid zich ten doel:

- a. de bevordering van de individuele ontplooiing en ontwikkeling van de medewerkers, alsmede het streven naar verbetering van de kwaliteit van het werk;
- b. het totstandbrengen en behouden van goede samenwerkingsrelaties.

Ook in de afgelopen verslagperiode is gepoogd zo goed mogelijk gestalte te geven aan deze in de Nota personeelsbeleid opgenomen doelstelling.

Arbeidsvoorwaarden

De primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden tussen de werkgever PvdA (en haar neveninstellingen) en de werknemers zijn vastgelegd in een met de Dienstenbond FNV afgesloten cao.

De voornaamste voorwaarden luiden:

- De werktijd voor full-timers bedraagt 35 uur per week.
- Overwerk wordt zoveel mogelijk in vrije tijd gecompenseerd.
- Full-time medewerkers hebben recht op 196 werkuren vakantie c.q. vrije uren. Part-timers naar rato.
- Met toepassing van een systeem van functieclassificatie zijn de medewerkers ingedeeld in salarisgroepen en daaraan gekoppelde salarisschalen.
- Medewerkers die door ziekte of ongeval hun werk niet kunnen verrichten, houden het recht op hun volledige salaris over een termijn van één jaar voorzover ze nog geen jaar in dienst zijn en oplopend tot twee jaar voorzover ze langer in dienst zijn dan vier jaar.
- Voor de werknemers die niet onder de wettelijke ziektekostenverzekering vallen, is een collectieve ziektekostenverzekering afgesloten. Betrokken medewerkers dragen 1/3 bij in de daarvoor te betalen premie.
- Voor medewerkers die ouder zijn dan 25 jaar is een pensioenverzekering afgesloten met de Verzekeringsmaatschappij De Centrale.
- De wederzijds in acht te nemen opzegtermijnen variëren, afhankelijk van de functie, van één tot drie maanden.
- Voor scholing, vorming of studie kan een medewerker in aanmerking komen voor extra verlof en (gedeeltelijke) vergoeding van de studiekosten.
- Als orgaan van overleg tussen de werknemers en de werkgever is de Personeelsraad ingesteld.

Wijziging in de cao

Aangezien noch van de zijde van de Dienstenbond FNV, noch door de werkgever te kennen is gegeven de cao op 31 december 1986 te willen beëindigen, liep deze cao in 1987 gewoon door. Mede omdat er een vierjarig contract voor ATV met de vakbond is afgesproken, hebben er in dit jaar dus geen wijzigingen plaatsgevonden.

Inlevering prijscompensatie ten behoeve van ATV

Voor de reeds doorgevoerde ATV, ingegaan op 1 januari 1985, moest het personeel op 1 januari 1987 nog een deel van de prijscompensatie inleveren. Wegens het ontbreken van deze prijscompensatie, wat op 1 juli 1986 ook het geval was (zie vorig verslag), wordt deze inlevering opgeschort.

Personeelsverloop

De actiemedewerker Bob Suurhoff heeft tijdens deze verslagperiode de dienst verlaten. Victor Jammers, die zich voorheen op tijdelijke basis met de evaluatie van de gemeenteraads- en Tweede-Kamerverkiezingen bezig hield, heeft de functie van Bob overgenomen. Door een kleine reorganisatie ressorteert de actiemedewerker voortaan onder de afdeling voorlichting.

Tiny Lindeman die de in de vorige verslagperiode ontstane vacature van de functie van assistente voorzitter tijdelijk vervulde, werd hierin later definitief benoemd. Madeleine de Vries, telefoniste/receptioniste, heeft begin 1987 de dienst verlaten en trad in dienst van de Stichting Ondersteuning Tweede-Kamerfractie van de PvdA. Haar functie was op het eind van deze verslagperiode nog niet door een vaste kracht ingevuld. Twee tijdelijke medewerksters hebben intussen de honneurs waargenomen.

De medewerkster op de secretarie, Annemarie Zand, vertrok en haar werkzaamheden zijn door Jan van Hensbergen overgenomen.

De bij de functionele werkgroepen te werk gestelde dienstweigeraar Luc v.d. Berg kreeg tijdens de verslagperiode groot verlof en werd opgevolgd door Jan Dirk van de Ven.

De dienstweigeraar Ronald v.d. Horst verliet de afdeling Voorwaarts. De dienstweigeraar René Cuperus volgde hem op.

Bij de Rooie Vrouwen kwam er een einde aan het dienstverband van Kitty Versteeg, die arbeidsongeschikt werd verklaard. Daar voor de emancipatiewerksters, die op tijdelijk contract werkten, geen subsidie meer door het Ministerie van sociale zaken werd verleend, is het dienstverband met Thea van der Linden en Marie-Louise Boel eind december 1986 beëindigd. Ineke van Dijk is halverwege deze verslagperiode verkozen tot tweede voorzitter van de Rooie Vrouwen. Haar functie als coördinator wordt nu vervuld door Sera Kooyman. De oude werkzaamheden van Sera werden tijdelijk door Lian Hurkmans opgevangen.

Bij de Wiardi Beckman Stichting is er een eind gekomen aan het tijdelijk dienstverband van wetenschappelijk medewerker Sander Kooistra. Paul de Beer is voor het vervullen van zijn vervangende dienstplicht elders gaan werken. Na het bereiken van z'n groot verlof keert hij weer bij de WBS terug.

Het Centrum voor Lokaal Bestuur nam afscheid van wetenschappelijk medewerker Pieter Nieuwenhuijsen. Karen van Elk en Lies Vellekoop zijn part-time bij het CLB komen werken.

Bij de Jonge Socialisten vertrok bureaucoördinator Yvonne Pieters en zij werd opgevolgd door Walter Hooghiemstra. Verder is de JS in de loop van de verslagperiode versterkt door dienstweigeraar Henk Jan Winter.

Bij de Evert Vermeer Stichting kwam Barbara Swart op tijdelijke basis werken. De dienstweigeraar Wim Kooistra vertrok en er kwamen twee nieuwe dienstweigeraars, Ad Manders en Rob Peschier, de gelederen van de EVS versterken.

Conflicten

Als gevolg van de eerder doorgevoerde reorganisatie van een gedeelte van het service-apparaat bleek het tijdens de verslagperiode nodig om één der nieuwe afdelingen extern te laten bijstaan. Er werd een beroep gedaan op de Stichting De Beuk. De door De Beuk toegepaste begeleiding leidde tot vergroting van de mogelijkheid tot samenwerking.

Automatisering

Gedurende de verslagperiode werd een aanzet gegeven tot (verdere) automatisering van het partijbureau, waarbij ook de automatiseringswensen en -mogelijkheden van de gewesten zijn meegenomen.

Besloten werd tot een aanpak in drie fasen, waarvan de eerste bestond uit: het inventariseren van manieren en mogelijkheden van informatievoorziening die er reeds zijn in het partijbureau, de gewesten en de Tweede Kamer en welke behoeften er nog leven. Op basis van de rapportage uit de eerste fase zullen in de tweede fase prioriteiten moeten worden gesteld of, met andere woorden beleidskeuzen moeten worden gedaan.

De derde fase zal moeten bestaan uit: het opstellen van een stappenplan waarin de automatisering op basis van de resultaten van beide vorige fasen vorm zal moeten worden gegeven. Onder leiding van een externe deskundige zijn interviews gehouden met medewerkers van het partijbureau en bestuurders van gewesten. Deze interviews hebben de contouren gegeven voor een daarna opgesteld informatieplan.

Overzicht overwerk kalenderjaar 1987

Het aantal gewerkte overuren daalde in 1987 ten opzichte van 1986 van 5965 naar 3697.

Van 3697 overuren werden er 2824 in vrije tijd gecompenseerd en 873 uur werden uitbetaald. In 1986 bedroegen deze aantallen respectievelijk 3479 en 2486. In geld uitgedrukt betekent dit, dat in 1987 f 45.959,55 overwerk werd uitbetaald, tegen f 124.919,95 in het jaar daarvoor. Het aantal gewerkte overuren was in 1987 ten opzichte van 1986 voornamelijk lager, doordat in 1986 Tweede-Kamerverkiezingen plaatsvonden.

PARTIJ

afdeling	Totaal aantal overuren	Overuren in vrije tijd	Uitbetaalde overuren	Uitbetaald bedrag
P&O	112	112	-	-
Administr.	520	496	24	766,01
Secretarie	603	424	179	10.222,32
Tekstverw.	270	270	-	-
Graf.coör.	-	-	-	-
Huisdr.	154	154	-	-
Techn.d.	258	108	150	4.957,50
Huish.d.	148	148	-	-
Voorl.	564	274	290	14.395,78
Voorwaarts	-	-	-	-
Medew.best.	474	431	43	2.064,97
Medew.RV	106	106	-	-
Totaal:	3209	2523	686	32.406,58

NEVENINSTELLINGEN

WBS	14	14	-	-
EVS	-	-	-	-
SVP	474	287	187	13.552,97
JS	-	-	-	-
Totaal:	488	301	187	13.552,97

Ziekteverzuim partij

AFDELING	aantal ziektedagen	% van het aantal werkd.
Personeel en Org.	83	6,4
Administratie	117	4,1
Secretarie	241	18,5
Tekstverwerking	87	6,7
Technische dienst	19	7,3
Huishoudelijke d.	-	-
Grafisch coörd.	4	1,5
Huisdrukkerij	52	5,0
Voorlichting	137	12,0
Voorwaarts	8	1,0
Medew. bestuur	237	10,1
Medew. RV	168	16,9
Totaal:	1173	8,3

Opmerking:

- 65 van de ziektedagen van Personeel en Org. worden veroorzaakt door een zwangerschaps-/bevallingsverlof.
- Voor de afdeling Voorlichting geldt, dat 103 dagen van de ziektedagen zwangerschaps-/bevallingsverlof betroffen.

Ziekteverzuim neveninstellingen

	aantal ziektedagen	% van het aantal werkd.
EVS	27	3,5
SVP	293	18,7
JS	79	10,1
WBS/CLB	226	6,7
Totaal:	625	10,0

Ondanks het voor het partijbureau ongekend hoge aantal dagen zwangerschapsverlof, liep het "ziekte"verzuim over de verslagperiode terug van 9,6% in het vorige verslagjaar naar 8,3% nu. Bij de neveninstellingen steeg het verzuim van 4,9% over 1985/1986 naar precies 10% over 1986/1987.

Omdat het, zeker per afdeling of instelling bezien, meestal betrekking heeft op een gering aantal medewerkers, kan één langdurig zieke het ziekteverzuimpercentage al flink omhoog stuwten. De hoge percentages bij de secretarie, de Rooie Vrouwen, de bestuursmedewerkers en de SVP worden hierdoor veroorzaakt.

Zoals uit het overzicht van het personeelsverloop blijkt, is een medewerkster van de Rooie Vrouwen gedurende de verslagperiode arbeidsongeschikt verklaard.

Buitengewoon verlof

	1984/85	1985/86	1986/87
I.v.m. ziekte huisgenoot	5	2	1
I.v.m. overlijden verwanten	13	12	-
I.v.m. bevalling echtgen.	-	-	-
I.v.m. huwelijksjubileum	4	-	-
I.v.m. verhuizing	-	6	6
I.v.m. studieverlof	11,5	24	13

Personalia

Bij het afsluiten van de verslagperiode waren de diverse personeelscommissies als volgt samengesteld:

Personeelsraad

Inez Abell (secretaris)
 Gregor Niessen (voorzitter)
 Erika Versteeg
 Jan van Muilekom
 Henk Stijl
 Gina Siegel

Bestuur Bedrijfsledengroep Dienstenbond FNV

Margot Dekker (voorzitter en lid onderhandelingsdelegatie)
 Victor Jammers (lid onderhandelingsdelegatie)
 Bernard Hollebrand (vice-voorzitter)
 Geertje Voerman
 Marja Kroef
 Marjo Weterings (secretaris/penningmeester)

Commissie Functieclassificatie

Bernard Hollebrand
 Willy Monnikendam
 Leo van Lierop

Werkgroep Financiën
 Bernard Hollebrand
 Jan Smid
 Rob van Esseveld

Sociaal Fonds
 Margot Gunderman (secretaris)
 Willem Harlaar (penningmeester)
 Hil Oosterveld (voorzitter)
 Gina Siegel
 Henk Bakker (TK-fractie)

Bestuur Stichting Vrijwillig Vervroegd Pensioen
 Margot Gunderman (voorzitter)
 Leo van Lierop (secretaris)
 Bert Vahl
 Riet van de Zedde

Overzicht personeelssterkte per 30 september 1987

Partij

Afdeling	Fullt.	Partt.	Tot.	Tot.FT
Pers. en org.	1	4	5	3,8%
Administratie	6	5	11	10,3%
Secretarie		5	5	3,9%
Tekstverwerking	1	4	5	4,3%
Techn. dienst	1		1	1,0%
Huish. dienst	1		1	1,0%
Graf. coörd.	1		1	1,0%
Huisdrukkerij	4		4	4,0%
Voorlichting	5		5	5,0%
Voorwaarts	1	2	3	2,3%
Medew. bestuur	4	5	9	6,9%
Medew. Rooie Vr.		4	4	3,4%
Totaal 30-9-87:	25	29	54	46,9%
Totaal 30-9-86:	27	27	54	46,9%

De 54 vaste medewerkers van de partij zijn verder nog op te splitsen in:
 - 33 vrouwen, waarvan 24 part-time en 9 full-time;
 - 21 mannen, waarvan 5 part-time en 16 full-time.

NEVENINSTELLINGEN

Instelling	Fullt.	Partt.	Tot.	Tot. FT
WBS/CLB	8	5	13	11,2%
SVP	5	1	6	5,5%
EVS	1	2	3	2,7%
JS	-	3	3	2,3%
Totaal 30-9-87:	14	11	25	21,7%
Totaal 30-9-86:	14	12	26	22,4%

Het totaal aantal vaste medewerkers bij de neveninstellingen is 26, waarvan:

- 13 vrouwen, 7 full-time en 6 part-time

- 12 mannen, 6 full-time en 6 part-time.

Samenstelling partijbureau op 30 september 1987

Medewerkers bestuur

bestuursassistente
medewerkster bestuursassistentie
assistente van de voorzitter

assistente van de secretaris
assistent van de secretaris
assistente van de internationaal secretaris

beleidsmedewerker
dienstweigeraar

Margot Gunderman
Marjo Weterings*
Margot Dekker*
Tiny Lindeman*
Jenny van Ringen
Rob van Esseveld
Gina Siegel*
Riet v.d. Zedde*
Jan van Muilekom
Jan Dirk v.d. Ven

Voorlichting

hoofd voorlichting
coördinator voorlichting
medewerkster tbv produkties en projecten
medewerkster publieksvoorlichting
medewerker permanente campagne en actie

Peter Kramer
Annelies Kolk
Jopie Rikkelman
Inez Abell
Victor Jammers

Voorwaarts

hoofdredacteur
redactrice
redactieassistente
dienstweigeraar

Oebele de Jong
Tjarda Harmsma*
Doke Menger*
René Cuperus

Rooie-Vrouwenbureau

coördinator
medewerkster
tijdelijk medewerkster

Sera Kooyman
Inez Pluijlaar*
Lian Hurkmans

Service-apparaat

beheerder

secr. medew. personeelsbeh.

personeelsfunctionaris

financieel beleidsmedewerker

hoofd administratie

boekhouder/plv. hoofd

salarisadm./boekh. medew.

medewerker boekhouding

medew. boekh./kassier

tijd. medew. boekh.

coördinator ledenadministratie

plv. coörd. ledenadministratie

medewerkers ledenadministratie

technisch medewerker

grafisch coördinator

hoofd huisdrukkerij

medewerkers huisdrukkerij

hoofd tekstverwerking

medewerkers tekstverwerking

medew.tekstver. correctiebegeleiding

hoofd secretarie

medewerkers secretarie

telefoniste/receptioniste

conciërge/kantinebeheerder

Jonge Socialisten

bureaucoördinator

bureau medewerkster

scholingsmedewerker

dienstweigeraar

Stichting Vormingswerk

coördinator

vormingswerker/plv. coördinator

vormingswerksters

Piet Knollema

Hennie Hollebrand*

Lida v.d. Voorst*

Leo van Lierop

Willem Harlaar*

Harry Veen

Bert Vahl*

Ingrid Landegent

Jan Smid

Tine van Wakeren

Dik Borger

Elly Sekeris

Wouter Wolterbeek

Ida Meijer

Tamira Agsteribbe*

Nel van Alff*

Leonie de Lange*

Saskia v.d. Ben*

Johan Smitz

Rinus v.d. Meulen

Henk Brinkman

Henk Stijl

Richard Vries

Frans Wouters

Maaïke Rittershaus

Coby Admiraal*

Maria Dijkman*

Geertje Voerman*

Klaaske Regnery*

Willy Monnikendam*

Denys Segond von Banchet*

Jan van Hensbergen*

Peggy Fofana*

Ellen Thie*

Eddy van Schagen

Walter Hooghiemstra*

Resi Dekker*

Eelko van den Boogaard*

Henk-Jan Winter

Frans Becker

Bernard Hollebrand

Joke Gierveld

Hil Oosterveld

secretariaatsmedewerkster
administratief medewerkster

Tineke Schrande*
Anja Seite*

Wiardi Beckman Stichting
directeur
secretarissen

Joop v.d. Berg
Vera van Lingen
Ria Nijholt
Paul de Beer*

wetenschappelijk medewerkers

Pieter van Driel*
An Huitzing
Paul Kalma
Paul Scheffer
Riet de Lange*
Line Vijlbrief*

medewerksters bibliotheek

Centrum voor Lokaal Bestuur
wetenschappelijk medewerkers

Anton Schuurman*
Marja Kroef*
Karen van Elk*
Lies Vellekoop*
Erika Versteeg

secretaresse

Evert Vermeer Stichting
coördinator
welzijnswerker
plv. welzijnswerker
vormingswerksters

Wout Nijland*
Siebrand Wiedijk
Gerrit Vledder*
Maartje van Putten*
Barbara Swart*
Jan Jaap Kleinrensink
Ad Manders
Rob Peschier

dienstweigeraars

* = part-timer

LEDENADMINISTRATIE

Overzicht ledenverloop boekjaar 1986/1987

Gewest	1	2	3	4	5	6	7
Friesland	8525	407	499	-/- 34	8399	-/- 126	-/- 1.5
Groningen	7182	346	553	-/- 73	6902	-/- 280	-/- 3.9
Drenthe	5686	206	331	-/- 6	5555	-/- 131	-/- 2.3
Overijssel	6918	381	496	-/- 10	6793	-/- 125	-/- 1.8
Gelderland	10461	688	822	-/- 8	10319	-/- 14	-/- 1.4
Flevoland	1282	92	121	+ 39	1292	+ 10	+ 0.8
Utrecht	6495	332	517	-/- 9	6301	-/- 194	-/- 3.0
Nrd.Holland-Nrd.	7365	368	556	-/- 7	7170	-/- 195	-/- 2.6
Nrd.Holland-Zuid	6054	264	404	+ 58	5972	-/- 82	-/- 1.4
Zuid-Holland	15586	729	1025	-/- 28	15262	-/- 324	-/- 2.1
Zeeland	2581	94	189	-/- 9	2477	-/- 104	-/- 4.0
Nrd.Brabant-West	3225	260	343	+ 10	3152	-/- 73	-/- 2.3
Nrd.Brabant-Oost	3910	290	394	+ 38	3844	-/- 66	-/- 1.7
Limburg	3567	420	398	+ 17	3606	+ 39	+ 1.1
Amsterdam	6987	555	692	-/- 54	6796	-/- 191	-/- 2.7
Rotterdam	3898	378	417	+ 8	3867	-/- 31	-/- 0.8
Den Haag	3262	235	310	-/- 4	3183	-/- 79	-/- 2.4
Algemene leden	157	5	17	-/- 2	143	-/- 14	-/- 8.9
Adres tijdelijk onbekend	76	0	42	+ 74	108	32	+ 42.1
Totaal:	103217	6050	8126	0	101141	-/-2076	-/- 2.0

1. Ledenstand per 01-10-1986
2. Ingeschreven nieuwe leden
3. Afgevoerde leden
4. Verhuiswinst
5. Ledenstand per 30-09-1987
6. Winst
7. Winst in procenten

Overzicht ledenverloop boekjaar 1986/1987

Gewest	1-10 1986	1-01 1987	1-04 1987	1-07 1987	30-9 1987
Friesland	8525	8487	8494	8472	8399
Groningen	7182	7097	7044	6992	6902
Drenthe	5686	5636	5621	5596	5555
Overijssel	6918	6878	6899	6873	6793
Gelderland	10461	10416	10428	10395	10319
Flevoland	1282	1283	1297	1296	1292
Utrecht	6495	6436	6439	6376	6301
Nrd-Holland-Nrd.	7365	7340	7247	7220	7170
Nrd-Holland-Zuid	6054	6028	6036	6004	5972
Zuid-Holland	15586	15467	15434	15394	15262
Zeeland	2581	2558	2530	2508	2477
Nrd-Brabant-W.	3225	3208	3213	3177	3152
Nrd-Brabant-O.	3910	3881	3886	3878	3844
Limburg	3567	3567	3617	3644	3606
Amsterdam	6987	6954	6956	6900	6796
Rotterdam	3898	3880	3905	3875	3867
Den Haag	3262	3247	3258	3234	3183
Algemene leden	157	154	149	147	143
Adres tijdelijk onbekend	76	80	105	121	108
Totaal:	103217	102597	102558	102102	101141

COMMISSIES

Beroepscommissie

Ook in de achter ons liggende verslagperiode deden zich geen kwesties voor die om een uitspraak van de beroepscommissie vroegen. De commissie is dan ook niet bijeen geweest.

De beroepscommissie bestond per 30 september 1987 uit de leden A.J. Cnoop Koopmans, S. Patijn en I. Samkalden.

Commissie Etnische Groepen

In de verslagperiode kwam de Commissie Etnische Groepen (CEG) zeven maal bijeen. In deze zeven bijeenkomsten werd een groot aantal onderwerpen besproken. De belangrijkste waren: de vreemdelingenwet, het actieprogramma minderheden, arbeidsmarktbeleid voor etnische groepen, zigeunerproblematiek en het rijksprogramma welzijn minderheden.

Over de problemen rond opvang van zigeuners organiseerde de CEG een aparte (zeer geslaagde) bijeenkomst met wethouders en gemeenteraadsleden uit de verschillende opvanggemeenten.

In samenwerking met de SVP werden twee cursussen opgezet, één voor etnische gemeenteraadsleden en één voor nieuwe kaderleden uit de etnische groepen.

Ook werd in de verslagperiode begonnen met de uitwerking van het werkplan van de CEG (voor 1986/1990). Een eerste succes, meer vertegenwoordigers uit etnische groepen in de verschillende (partij-)bestuurslagen, was de verkiezing van twee nieuwe partijbestuursleden afkomstig uit etnische groepen.

Verder is een begin gemaakt met het opzetten van regionale en plaatselijke werkgroepen.

De CEG heeft in de verslagperiode in samenwerking met de werkgroep onderwijs een conferentie georganiseerd over onderwijs en etnische groepen. Centraal stonden daarbij het onderwijs in eigen taal en cultuur, de basiseducatie en het onderwijsvoorrangsbeleid. Deze conferentie is net na de verslagperiode gehouden. Een vervolg hierop staat op stapel.

In de stuurgroep van de CEG hebben de volgende mensen zitting:

Thanasis Apostolou (voorzitter), Keith Carlo, Irene Sandel, Flip Buurmeijer, Ariën Kruyt, Victor Jammers en Luc van den Berg (sinds maart 1987 opgevolgd door Jan Dirk van de Ven, secretaris).

Financiële commissie

Aan het begin van deze verslagperiode bestond de financiële commissie, die door de partijraad wordt gekozen, uit de leden: H. Rosenberg (voorzitter), J.B. Andriessen (vice-voorzitter), E. Berg, J. Brok, A.P. Ranner, H. Sniijders-Borst en L. Steneker.

Het commissielid E. Berg trad tussentijds af en werd opgevolgd door J. de Vries. Namens de partij namen aan de vergaderingen van de commissie deel: W.J. van Velzen (secretaris), W.A. Vermeend (penningmeester), P.J. Knollema (beheerder) H. Veen (hoofd administratie) en W. Harlaar (financieel beleidsmedewerker en tensvens secretaris van de commissie).

Indien nodig geacht is tevens een vertegenwoordiger van het personeel aanwezig. De financiële commissie is in deze verslagperiode vier maal bijeen geweest.

Als gevolg van het kostenresultaat van de campagne voor de Tweede-Kamerverkiezingen in 1986 en het resultaat over het boekjaar 1985/1986 is het onderwerp kostenbewaking aan de orde geweest. De commissie acht het verstandig om aange-gane verplichtingen van enige omvang in de administratie vast te leggen. In dit verband heeft zij erop gewezen, dat er een goede informatiestroom moet zijn van kostenmaker naar boekhouding en weer terug. Naar aanleiding van het accountantsver-slag over 1985/1986 heeft de commissie gesignaleerd, dat nieuwe ontwikkelingen tot overschrijdingen leiden. De commissie is van mening, dat voor structurele acti-viteiten structurele dekking moet worden gevonden.

Zoals gebruikelijk zijn de uitgangspunten voor de begroting 1987/1988 op advies van de financiële commissie vastgesteld. Deze uitgangspunten hebben geleid tot een begrotingsopstelling, die in belangrijke mate gekenmerkt wordt door ongewij-zigd beleid.

De grondslagen voor de begrotingssamenstelling worden gevormd door de meerjarenraming, die in 1988 afloopt.

De financiële commissie heeft geadviseerd over te gaan tot het opstellen van een nieuwe meerjarenraming over de periode 1988/1992.

Gezien de sociaal-economische ontwikkelingen vindt de financiële commissie het opnieuw instellen van een jaarlijkse contributieverhoging een moeilijke aangele-genheid. Des te meer, gezien de langzaam dalende gemiddelde contributieop-brengrst per lid. In het kader van deze meerjarenraming acht de commissie het ge-wenst onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van een nieuwe contributiereg-eling. Ook acht de commissie het wenselijk aandacht te besteden aan de financiële gevolgen van de automatisering binnen de partij, zowel op centraal als op decen-traal niveau.

Naast de gebruikelijke zaken zoals afsluiting en begroting heeft de financiële com-missie zich bezig gehouden met de wijzigingen in de statuten en het huishoudelijk reglement daar waar het de financiële commissie betreft en de begroting van de Provinciale-Statenvkiezingen.

Ten aanzien van de automatisering kan opgemerkt worden, dat de voorzitter van de financiële commissie deel uitmaakte van de begeleidingsgroep automatisering.

Commissie Jeugdbeleid

De commissie heeft in de verslagperiode vergaderd op 3 december 1986, 7 januari 1987, 7 april 1987, 26 mei 1987 en 30 juni 1987.

De commissie heeft een moeizame periode achter de rug. In de beginfase, na de in-stelling van de commissie door het partijbestuur naar aanleiding van een congres-besluit, liep het vrij goed; hoge opkomst et cetera in verband met de taakstelling die enerzijds op de korte termijn gericht was (inbreng leveren voor de formatie), anderzijds op de lange termijn (voorbereiding standpuntbepaling jeugdinkomensbe-leid volgend verkiezingsprogramma).

Toen die korte-termijntaakstelling verviel in verband met de politieke ontwikkelin-gen, ging het functioneren moeizamer omdat de druk er van af was. Met name de

leden van de commissie die een minder sterke band met de organisatie van de partij hebben, gingen hun prioriteiten anders leggen. Het onregelmatige bezoek van vergaderingen en het daardoor zich herhalen van discussies hebben ertoe geleid, dat de commissie haar werkwijze heeft gewijzigd; een groep van drie leden van de commissie komt regelmatig bij elkaar, schrijft notities en legt die voor aan de gehele commissie die minder frequent bijeenkomt. Dit is besloten in de vergadering van 30 juni 1987.

In de verslagperiode is het voorzitterschap van de commissie Jeugdbeleid door Marjanne Sint overgedragen aan Frans Leijnse.

De leden van de commissie waren:

Eppo Bolhuis, Karel Boonen, Oswald Jansen, Mark de Koning, Lenie Kootstra, Peter Martens, Jan Mens, Saskia Muller, Harry Sieljes, Margo Vliegthart, Willem van de Zandschulp en Michiel Zonneveld.

Eppo Bolhuis heeft zich eind november 1987 teruggetrokken.

Commissie Landbouwproblematiek

De commissie Landbouwproblematiek PvdA is een - begin 1987 - door het partijbestuur ingestelde commissie van landbouwdeskundigen uit PvdA-kring.

Het verzoek aan de commissie luidde: te trachten in een bondige rapportage standpunten te formuleren ten aanzien van de meest gewenste weg om een aantal actuele en soms acute problemen in de landbouw aan te pakken.

Het vraagstuk van de landbouwoverschotten springt wellicht het meest in het oog. Een (her-)bezinning op het te voeren landbouwbeleid is noodzakelijk. Niet alleen vanwege de nog altijd groeiende discrepantie tussen vraag en aanbod bij een aantal belangrijke landbouwproducten, maar ook vanwege toenemende spanning in de relatie landbouw/natuur en milieu.

Begin 1988 hoopt de commissie haar rapportage aan het partijbestuur te kunnen aanbieden. In dit rapport zal het accent liggen op de PvdA-visie ten aanzien van het vraagstuk van de overproductie. In een vervolgrapportage zou de relatie tussen landbouw en natuur sterker aan bod kunnen komen.

De commissie Landbouwproblematiek is uit de volgende categorieën samengesteld:

de wetenschap, parlement (Tweede Kamer, Europese Parlement), bedrijfsleven, vakbeweging, ministerie van landbouw en visserij en partijbestuur. De commissie is zes maal bijeengekomen.

Reglementencommissie

De statuten en reglementen van de partij zijn in het afgelopen verslagjaar gewijzigd. Allereerst stelde het congres in april 1987 de nieuwe statuten vast en vervolgens werden in juni 1987 de reglementen door de partijraad goedgekeurd. Vanwege deze opschoningsoperatie deden zich geen zaken voor die om een uitleg van de reglementencommissie vroegen. Vandaar dat de commissie niet bijeen is geweest.

De commissie bestaat uit de volgende leden: M.S. Gunderman, B. Kandel, T. Neltelenbos, J.J. Rietveld, W. Swidens, W.J. van Velzen en I. Vorrink.

Trefpunt

Deze commissie is ingesteld door het partijbestuur. Opdracht is de communicatie tussen kerken, Humanistisch Verbond en Partij van de Arbeid te bevorderen.

Samenstelling:

1. Afgevaardigden vanuit partijbestuur, Tweede-Kamerfractie en Europese Parlement;
2. PvdA-leden, die op scharnierpunten zitten van kerken, Humanistisch Verbond en Partij van de Arbeid. Deze mensen worden ook wel aangeduid als "dubbelzitters".

Werkwijze:

Gemiddeld één maal per zes weken een avondvergadering op het partijbureau. De agenda kent twee hoofdthema's:

- a) inhoudelijke discussies naar aanleiding van kerkelijke of HV-stukken, danwel relevante onderwerpen aangedragen vanuit de Partij van de Arbeid;
- b) uitwisseling van nieuws uit kerk en Humanistisch Verbond.

Bestuur:

Voorzitter: prof dr. H.M. de Lange;
Secretaris: drs. G. Barends

Publikaties:

Trefpunt verzorgt geen eigen publikaties. Veel relevante informatie is te vinden in het tweewekelijkse blad van de Vereniging Arbeidersgemeenschap der Woodbrookers: Tijd en Taak.

Enkele besproken onderwerpen:

- De verhouding kerk/staat. Dit punt is opnieuw actueel, door de verzoeken vanuit de kerken (met name rooms-katholieke) en Humanistisch Verbond om ruimere subsidie ten behoeve van activiteiten die een maatschappelijk aspect hebben. Door de meeste leden wordt voor principiële terughoudendheid gepleit.
- Verder een aantal discussies naar aanleiding van het tienjarig bestaan van het beginselprogramma, het denken van de Wereldraad van kerken en het concept "zorgzame samenleving" van het CDA. Daarover wordt ook een studiedag gehouden met actieve medewerking van het CDA, P. Scheffer (WBS) spreekt hierover als het eerste officiële contact met het CDA sedert dertig jaar. De conclusie is duidelijk.
Zulke contacten zijn nuttig, de politieke oplossing in het CDA roept vele vragen op, maar de aangesneden problematiek is ook voor de PvdA van groot belang.
- Niet onvermeld moet blijven, dat een commissie als Trefpunt naast het type discussie als beschreven ook dient als een communicatiekanaal tussen PvdA, kerken en het Humanistisch Verbond. Nieuws uitwisselen en ontwikkelingen signaleren. Nuttig en noodzakelijk.

Commissie Verzorgingsstaat

Aan het einde van de verslagperiode maakten van de commissie Verzorgingsstaat deel uit: Flip Buurmeijer (voorzitter), Andries de Jong, Pim Fortuijn, Xander den

Uyl, Floor Goudriaan, Max van den Berg, Lenie Kootstra, Willem van de Zandschulp, Broer Akkerboom, Margo Vliegenthart, Aisso Raven, Leo Huberts, Peter Huijgsloot, Jan Hamel, Hans Simons, Theo Roes, Jeltje van Nieuwenhoven en Jan van Muilekom (secretariaat).

De commissie is in het verslagjaar 1986/1987 om de twee maanden bij elkaar gekomen. Centraal in haar werk stond de haar door het partijbestuur verleende - en in het voorjaar 1986 bevestigde - taak om ten behoeve van bestuur en partij een visie te formuleren voor (belangrijke ontwikkelingen in) de verzorgingsstaat. De commissie heeft gepoogd aan die taak langs twee lijnen invulling te geven:

1. door een algemene visie op karakter en ontwikkelingen van de verzorgingsstaat te formuleren en
2. door te bekijken welke gevolgen "algemene" ontwikkelingen voor bepaalde deelsectoren hebben (bij voorbeeld: de gezondheidszorg).

In de verslagperiode kwam het binnen de commissie tot een groot aantal notities. De commissie is er echter niet in geslaagd een rapportage aan het partijbestuur voor te leggen.

Aan het eind van de verslagperiode liet de secretaris weten - ná overleg met de partijsecretaris - geen tijd meer voor de commissie te kunnen vrijmaken. Deze stap was voor de voorzitter van de commissie aanleiding bij het partijbestuur aan te dringen op een spoedig overleg over de toekomst van de commissie.

(FUNCTIONELE) WERKGROEPEN

Milieu en energie

De werkgroep Milieu en energie kwam in de verslagperiode vijf maal bij elkaar. In deze vijf bijeenkomsten werden de volgende onderwerpen behandeld: het langetermijn-milieubeleid, milieurecht en -verzekeringen, problemen rond de Noordzee, de Wadden, waterkwaliteit en de nota Ruimtelijke perspectieven en de Vierde nota ruimtelijke ordening.

De werkgroep verzorgde verder op het aprilcongres één van de achtergronddebatten over landbouw en milieu.

In de verslagperiode verschenen vier nummers van het blad Milieu Actueel, met een grote verscheidenheid aan onderwerpen.

Ook verzorgde de werkgroep de publikatie Opslag in zout. Een boekje met achtergrondinformatie over de mogelijkheden en gevaren van opslag van chemisch en radio-actief afval in zoutkoepels. Het boekje was bedoeld voor raadsfracties van de partij van gemeenten waar mogelijk opslagplaatsen zouden komen. Het bleek in een grote behoefte te voorzien.

Een subwerkgroep, de werkgroep Ecologie en ontwikkeling, produceerde het boekje De oorlog tegen de tsetse, over de ecologische gevaren van een grootschalig ontwikkelingsprogramma in Zuidelijk Afrika.

In het dagelijks bestuur van de werkgroep hadden in de verslagperiode de volgende mensen zitting:

Jaap Jelle Feenstra (voorzitter), Peter Visser (secretaris), Annemarie Goedmakers, Rik Herngreen, Hans Altevogt, Fred Baerselman en Barbara van Beijma. De ambtelijke ondersteuning vanuit het partijbureau werd verzorgd door Luc van den Berg (in maart 1987 opgevolgd door Jan Dirk van de Ven).

Ombudswerk

Tussen oktober 1986 en oktober 1987 was er weer voldoende werk aan de winkel voor het ombudswerk binnen de Partij van de Arbeid. De aantreding van het kabinet-Lubbers II, vlak voor het verslagjaar, betekende voor het ombudswerk - naast een klap in het gezicht - een hernieuwde duw in de rug. Plannen als de herziening van het stelsel sociale zekerheid leverden het afgelopen jaar een veelheid aan vragen en problemen op. Plannen die ook, via het ombudswerk, een handvat boden voor het voeren van concrete oppositie en het opkomen voor de belangen van de gedupeerden van het kabinetsbeleid. Daarvoor zetten de ombudsmedewerk(st)ers zich ook dit jaar weer met volle kracht in; niet alleen op landelijk, maar juist ook op regionaal en plaatselijk niveau. En niet voor niets: ook dit jaar werd weer een groot aantal mensen via het ombudswerk geholpen. Helaas werd de ruimte voor ombudswerk door het beleid van de regering er echter niet breder op.

1. De werkgroep en haar activiteiten

Wat de landelijke werkgroep ombudswerk betreft was het afgelopen jaar er een van vele wisselingen. Merlijn van den Wittenboer begon het jaar als nieuwe voorzitter. Als nieuwe leden konden worden verwelkomd: Ruud Dijkstra vanuit het gewest

Friesland, Willem Rutten voor het gewest Overijssel en Kees Doornbosch vanuit het gewest Zuid-Holland. Deze laatste verliet hetzelfde jaar wegens andere werkzaamheden de werkgroep en werd aan het eind van het verslagjaar opgevolgd door Ale Zichtema. Vanuit het partijbestuur versterkte voorts H. Ahmad Ali de geleerden; hij heeft het ombudswerk binnen het bestuur onder zijn hoede. Jo Koks-Bouwens bleef - ondanks tegenstrijdige berichten in het jaarverslag 1985/1986 - vanuit Noord-Holland-Zuid actief, in tegenstelling tot Carin van Hulsteijn (Utrecht), die de werkgroep verliet.

Ten aanzien van het landelijk secretariaat kan vermeld worden, dat Harrie Tijssink en Ruud Heerspring, beiden werkzaam in het kader van hun vervangende dienst, in de loop van het jaar hun diensttijd erop hadden zitten. Zij werden opgevolgd door Eduard Millenaar, die vanaf februari 1987 werkzaam is bij het secretariaat, en door Titus van Roermund (sinds september 1987).

Door al deze wisselingen bestond de werkgroep aan het eind van het afgelopen verslagjaar uit de volgende personen:

Merlijn van den Wittenboer, voorzitter (Noord-Brabant-Oost)

H. Ahmad Ali, partijbestuur

Ruud Dijkstra, Friesland

Henk Kosmeijer, Groningen

Jo Koks-Bouwens, Noord-Holland-Zuid

Dirk Jeroense, Zeeland

Guus Maat, Utrecht

Ale Zichtema, Zuid-Holland

Thea Schuurman, Flevoland

Willem Rutten, Overijssel

Peter Gemmeke, secretariaat

Eduard Millenaar, secretariaat

Titus van Roermund, secretariaat

De werkgroep kwam het afgelopen jaar vier maal bij elkaar, te weten in de maanden oktober, december, februari en mei. De vergaderingen in april en augustus kwamen te vervallen door een te groot aantal afmeldingen.

Inhoudelijk heeft de werkgroep zich het laatste jaar in belangrijke mate op de stelselherziening sociale zekerheid geconcentreerd. Aanvankelijk werd het idee geoperd om een infomap inzake de hoofdlijnen van de stelselherziening samen te stellen en deze aan de ombudsteams in het land toe te sturen. Door de grote hoeveelheid informatie die al rond het thema voorhanden was, is in een later stadium besloten de infomap te laten vervallen en de teams de "Kleine Gids" inzake het sociale zekerheidsstelsel en aanverwante informatie toe te zenden. Een geplande themadag omtrent hetzelfde onderwerp werd in een later stadium "omgezet" in een studiedag rond het thema "Economische eenheid"; een activiteit waar de werkgroep ook in het komende jaar nog aan werkzaam is.

Verder stond het jaar 1986/1987 in het teken van een herziening van het infoboekje Ombudswerk, waarvan een eerdere uitgave uit 1983 stamt. Het infoboekje heeft als doel potentiële nieuwe ombudsteams en -medewerk(st)ers, evenals andere be-

langstellenden, te informeren over het ombudswerk. Het herschrijven van het boekje kostte meer tijd dan voorzien. Naar verwachting komt de geactualiseerde uitgave begin 1988 uit.

De Ombofoon verscheen in het afgelopen jaar een drietal keren: in augustus, december en juni van het jaar. Voor een tweemaandelijks blad is dat duidelijk te weinig. De krant bevatte ook dit jaar weer veel informatie over veranderingen op het gebied van wetgeving en andere gegevens die van belang zijn voor plaatselijke ombudsteams. Verder was in elke Ombofoon een aantal persberichten opgenomen, die de plaatselijke teams rechtstreeks konden overnemen.

Een hoofdactiviteit van de werkgroep was ook de opstelling van een zogenaamd opbouwplan voor de witte gewesten. Gebleken is namelijk, dat juist in gewesten waar een gewestelijke werkgroep actief is, nieuwe ombudsteams opgericht worden en bestaande teams de meeste ondersteuning verkrijgen. Vandaar dat de werkgroep het bestaan van een gewestelijke werkgroep in elk gewest tot doel verhief. Hiervoor kwam een opbouwplan tot stand; een algemeen plan dat een leidraad beoogt te zijn bij de oprichting van gewestelijke werkgroepen en de steun daartoe vanuit het landelijk secretariaat. Het opbouwplan is inmiddels in praktijk gebracht in het gewest Limburg, alwaar met succes aan de oprichting van een gewestelijke werkgroep gewerkt is. Ook in het gewest Flevoland zijn de plannen tot oprichting van een gewestelijke werkgroep het afgelopen jaar in een vergevorderd stadium beland.

Bekijken we het totaal aan activiteiten van de landelijke werkgroep in het afgelopen jaar, dan valt op dat er weliswaar een aantal activiteiten met succes tot stand is gekomen, maar dat er tegelijkertijd een te groot aantal ideeën en plannen niet is doorgeschoven naar het komende jaar. Dat laatste geldt bij voorbeeld voor geplande vormingsweekeinden en de eerder genoemde studiedag.

Voor de werkgroep was dit reden tot een aantal inspanningen op procedureel-inhoudelijk vlak. Door de achterstand in werkzaamheden van het secretariaat en het niet-doorgaan van activiteiten kwam immers de ondersteuning van de plaatselijke teams in gevaar. Dit bleek bij voorbeeld uit de onregelmatige en verminderde verschijning van de Ombofoon. De werkgroep was dan ook verheugd, dat de Tweede-Kamerfractie besloot de werkzaamheden ten behoeve van het ombudswerk te continueren via de aanstelling van een (extra) dienstweigeraar, Titus van Roermund, die kwam te werken bij het landelijk secretariaat bij de Tweede-Kamerfractie. De financiering van deze extra kracht nam het partijbestuur op zich. Waarmee het partijbestuur duidelijk liet zien het ombudswerk als essentieel onderdeel van het partijwerk te beschouwen.

De werkgroep hield zich op het procedurele vlak bezig met een notitie inzake de samenstelling van leden van de functionele werkgroep. In deze nota kwamen criteria aan de orde als: een evenwichtige samenstelling uit de verschillende partijorganen, de kundigheid van de leden, de regionale spreiding en de deelname van vrouwelijke leden. De notitie verkreeg instemming van het partijbestuur en leidde desgevolgd tot de benoeming van de werkgroepsleden door het bestuur. Een benoeming, die in principe vier jaar geldig is.

Zeer essentieel was voorts het afgelopen jaar de wijziging van activiteiten bij het se-

cretariaat bij de Tweede Kamer. Het ombudswerk aldaar werd aan het eind van het verslagjaar (per september 1987) uitgebreid tot een afdeling Ombudswerk en Publieksvoorlichting. Bij de werkgroep ontstond hierop enige vrees dat de werkzaamheden ten behoeve van de landelijke werkgroep (nog meer) in de knel zouden komen; een gevaar dat door het grote aantal ombudsklachten en -cliënten dat direct bij de Tweede Kamer binnenkomt, toch altijd aanwezig was. Via het maken van goede afspraken en het aantrekken van de extra beroepskracht is een basis gelegd voor het indammen van het voornoemde gevaar.

2. Ombudswerk in de praktijk

Ook in de gewesten en afdelingen is dit jaar weer actief aan het ombudswerk getrokken. Zoals altijd trad er enige fluctuatie op in de plaatselijke teams. Dat bleek uit een telefonische benadering van de ombudsteams in het land, waarmee aan het eind van het verslagjaar van start werd gegaan. Zo werd er het afgelopen jaar in circa zeven plaatsen een nieuw ombudsteam opgericht. In ongeveer een even groot aantal plaatsen is men gestopt met het ombudswerk. De telefonische benadering leverde als eerste indruk op, dat het aantal activiteiten per plaatselijk team vaak sterk wisselend is per jaar. Daarnaast is er sprake van een aantal constant sterke teams, dat ieder jaar weer een groot aantal ombudsgevallen voor zijn rekening neemt.

Op gewestelijk niveau is er het afgelopen jaar sterk getrokken aan de oprichting van nieuwe gewestelijke werkgroepen. Dit hing samen met het eerder genoemde bouwplan van de landelijke werkgroep, dat als doel heeft ieder gewest van een werkgroep te voorzien. Hiermee is een aanvang gemaakt in het gewest Limburg. Met succes heeft men in dit gewest, met ondersteuning van de landelijke werkgroep, gewerkt aan de oprichting van een gewestelijke werkgroep. Een werkgroep die later in het verslagjaar steeds meer volwaardig meedraaide.

Ook werd er een eerste aanvang gemaakt met de oprichting van een gewestelijke werkgroep in het nieuwe gewest Flevoland. In het komende verslagjaar zal de oprichting van deze werkgroep mogelijk tot stand komen. Hetzelfde valt te zeggen voor het gewest Overijssel; ook hier heeft een eerste voorbereiding ten aanzien van de oprichting van een gewestelijke werkgroep plaatsgevonden.

Al met al ziet het er naar uit, dat de kaart van Nederland, wat de gewestelijke werkgroepen ombudswerk betreft, steeds minder witte vlekken zal gaan vertonen. En dat mag een heugelijk feit genoemd worden, mede gezien de positieve uitwerking die dit heeft op plaatselijk niveau.

Onderwijs

De werkgroep onderwijs kwam in de verslagperiode vier maal bijeen. In deze bijeenkomsten stonden centraal de thema's: de basisvorming, de SVM-operatie (Sector Vernieuwing MBO) en de jaarlijkse begrotingsbehandeling. Naast deze bijeenkomsten organiseerde de werkgroep onderwijs in samenwerking met de Commissie Etnische Groepen een conferentie over onderwijs voor etnische groepen. Centraal op deze conferentie stonden het onderwijs in eigen taal en cultuur, de basiseducatie en het onderwijsvoorrangsbeleid. De conferentie werd vlak na de verslagperiode gehouden.

Ook werd een wethoudersoverleg georganiseerd. Dit maal met vier thema's: fusies in het voortgezet onderwijs, het speciaal onderwijs, de SVM en volwasseneneducatie.

Een groot deel van de werkzaamheden van de werkgroep onderwijs is gaan zitten in vervolgvacaties op de conferentie van oktober 1986 over basisvorming. Ondertussen is hierover een advies aan de Tweede-Kamerfractie en het partijbestuur uitgebracht.

In het dagelijks bestuur van de werkgroep onderwijs hebben de volgende mensen zitting:

Fred van Witsen (voorzitter), Berend Prenger (secretaris), Gert Geitenbeek en Tineke Netelenbos.

De ambtelijke ondersteuning vanuit het partijbureau werd verzorgd door Luc van den Berg (in maart 1987 opgevolgd door Jan Dirk van de Ven).

Volkshuisvesting

In de verslagperiode kwam de werkgroep Volkshuisvesting (VHV) vier keer bijeen. Centraal stonden daarbij de thema's: individuele huursubsidie (en de voorgenomen bezuinigingen daarop), twee maal de begroting van VROM en het volkshuisvestingsbeleid in zijn algemeenheid.

In de verslagperiode werd een kleiner werkgroepje geformeerd. Als taak kreeg dit werkgroepje het ontwikkelen van een visie op het volkshuisvestingsbeleid in de jaren '90, gezien ontwikkelingen als vergrijzing, individualisering, sociaal-economische veranderingen, et cetera. Dit werkgroepje hoopt in het voorjaar van 1988 zijn werkstuk te kunnen presenteren.

Ondertussen is de werkgroep begonnen met het treffen van voorbereidingen voor een conferentie in het voorjaar van 1988, met als thema De terugtrekkende overheid en de gevolgen voor de volkshuisvesting.

In het dagelijks bestuur van de werkgroep hadden in de verslagperiode de volgende mensen zitting:

Chris van der Schoot (voorzitter), Tineke Netelenbos, André Thomsen en Luc van den Berg (in maart 1987 opgevolgd door Jan Dirk van de Ven, secretaris).

Werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering

Het seizoen 1986/1987 was voor de werkgroep werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering een tijd van nieuw élan en activiteiten. Versterking van het bestuur leidde tot een aantal succesvolle projecten. De WBD hield in het najaar van 1986 een conferentie over de verhouding tussen PvdA en vakbeweging. Met name het uiteengroeien van beide onder druk van maatschappelijke ontwikkelingen, zoals dat werd geconstateerd in de verkiezingscampagne van voorjaar 1986, en de problemen met het personeelsbeleid (bezuinigingen) van lokale overheden kregen daar de aandacht.

In de periode tot de zomer van 1987 heeft de WBD een drietal projecten ter hand genomen:

1. een discussiebijeenkomst over Socialisten als werkgever, wat resulteerde in een werkgroep waarin vertegenwoordigers zitting hebben van onder andere de ABVA/KABO, de WBD en het CLB, die de vernieuwing van de overheidsstaken en de overheids-(personeels-)organisatie onder de lopen neemt;
2. "Werk maken, sociaal vernieuwing", dat erop gericht is in de gewesten beleid ten aanzien van een sociaal verantwoorde invoering van nieuwe technologieën en vernieuwing van de economische structuur tot stand te brengen. Na enkele regionale inventariserende bijeenkomsten werd op 23 mei 1987 een landelijke conferentie gehouden. In het najaar van 1987 werd dit onderdeel voortgezet met de presentatie van een stappenplan "Werk maken in de regio", ter ondersteuning van de praktische politieke activiteiten in de gewesten;
3. "Flexibilisering en arbeids- en sociale zekerheid"; een discussiebijeenkomst resulteerde in het plan om in het kader van de te verwachten discussie over "Schuivende Panelen" een manifest op te stellen over flexibilisering van arbeid, de maatschappelijke gevolgen ervan en de noodzaak en mogelijkheden van politieke interventie op dit terrein.

Voor het politieke seizoen 1987/1988 heeft de werkgroep een werkplan gemaakt, waarin deze activiteiten worden voortgezet.

In de verslagperiode verschenen drie WBD-bulletins, met daarin een groot aantal onderwerpen, onder andere de tripartisering van de arbeidsvoorziening, het technologierapport van de Commissie-Dekker, en flexibilisering. De WBD verzorgde bovendien op het congres in april 1987 twee van de achtergronddebatten, over PvdA en arbeidsproces en PvdA en vakbeweging.

In het dagelijks bestuur van de WBD hadden in de verslagperiode de volgende mensen zitting:

Nico Broers (voorzitter), Wibo Koole (secretaris), Stan Poppe, Joop van den Berg, Ruud Vreeman, Meine Pit, Hans Schuurman, Rutger Schuitemaker, Annet van der Hoek en Frans Leijnse. De ambtelijke ondersteuning vanuit het partijbureau werd verzorgd door Luc van den Berg (en sinds maart 1987 door Jan Dirk van de Ven).

OVERIGE WERKGROEPEN

Cultuur

Om de werkzaamheden van de werkgroep nieuw leven in te blazen, is in oktober 1986 besloten tot een wijziging in de organisatie van de werkgroep. Binnen de werkgroep, die bestaat uit ongeveer 80 leden, is een kerngroep ingesteld, die als taak heeft gekregen globale lijnen uit te zetten en ideeën te ontwikkelen voor te organiseren themaconferenties.

In de verslagperiode maakten deel uit van de kerngroep:

Els Agtsteribbe (voorzitter), Frits Niessen, Josephine Verspaget, Gerrit Schoenmakers, Yvonne van Baarle, Jippe Hoekstra, Ger Verrips, Nic. Tummers, André van der Louw, Stan Poppe (tot april 1987), Frits de Jong Edz., Jeltje van Nieuwenhoven, Piet Zelissen en Hans Boswinkel. Het secretariaat van de werkgroep werd gevoerd door Tiny Lindeman en Margot Dekker.

De kerngroep heeft in de verslagperiode negen maal vergaderd. In de verslagperiode zijn twee bijeenkomsten door de kerngroep georganiseerd, te weten:

- op 28 maart 1987 te Utrecht over de "Nieuwe wet op de monumentenzorg". De bijeenkomst werd voorgezeten door Els Agtsteribbe. Als inleiders traden op: J. Peters, wethouder te Leiden, J. Dijkstra, gedeputeerde van de provincie Overijssel en A. van Stigt, architect te Amsterdam. Aantal deelnemers: 26.
- op 23 mei 1987 te Den Bosch over "Kunstbeleid in gemeente en provincie". Deze bijeenkomst werd voorgezeten door André van der Louw. Als inleiders traden hier op: Gerrit Schoenmakers, wethouder te Middelburg, Joop Linthorst, wethouder te Rotterdam, Jippe Hoekstra, gedeputeerde van de provincie Utrecht en Jurriaan Schrofer, ontwerper te Amsterdam. Aantal deelnemers: 47.

Aan het eind van de verslagperiode zijn voorbereidingen in gang gezet om - in samenwerking met de Wiardi Beckman Stichting en de Anne Vondeling Stichting - een conferentie te organiseren over de media.

Adviesgroep tegen opkomend racisme

Aan het einde van de verslagperiode 1986/1987 maakten van de adviesgroep deel uit:

Elisabeth Schmitz, Saskia Stuiveling, Joke Kniesmeijer, Arriën Kruyt, An Huitzing, Peter Kramer, Jan Evert Keman, Leo Balai, Johan Chandoe, Hamied Ahmad Ali, Owen Venloo, Thanasis Apostolou, Tamara Pos, Joke Gierveld en Jan van Muilekom (secretaris).

De adviesgroep is na het voorjaar van 1986 (advisering ten behoeve van gemeenteraadsverkiezingen) niet meer bijeen gekomen. De adviesgroep is altijd blijven bestaan om - indien nodig en gewenst - het partijbestuur van adviezen te voorzien op het vlak van racisme en discriminatie in het algemeen en racistisch georiënteerde groeperingen in het bijzonder.

Tot 1 september 1986 was Max van den Berg voorzitter van de adviesgroep. Door hem is met de toen aantredende interimvoorzitter, Stan Poppe, de afspraak gemaakt dat deze het voorzitterschap van de adviesgroep op zich zou nemen. Zoals reeds gezegd, de adviesgroep is onder het voorzitterschap van Poppe niet meer bijeen geweest.

Adviesgroep Ouderenbeleid PvdA

Samenstelling adviesgroep

De adviesgroep bestaat uit negentien personen, waarvan tien vrouwen en negen mannen. De groepsleden komen praktisch uit het hele land, te weten uit de provincies Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland.

Voorzitter is J.T. Vellenga.

Secretaris is J.C. Moolekamp.

Vergaderingen

De adviesgroep is in de verslagperiode vijf maal bijeen geweest in Amersfoort. De opkomst was als volgt:

- zes leden 5 maal
- zes leden 4 maal
- vier leden 3 maal
- één lid 2 maal
- één lid 1 maal
- één lid pas toegetreden.

Er zitten twee leden uit de Tweede-Kamerfractie en één lid uit het partijbestuur in de groep.

Behandelde onderwerpen

- Gesprek met vertegenwoordigers Stichting Vorming Partij over cursussen met betrekking tot ouderenbeleid.
- Gesprek met mw. H. d'Ancona over Europese Parlement en ouderenbeleid.
- Gesprek met delegatie NFB over het rapport "Het zal ons allemaal een zorg zijn".
- De adviesgroep wordt regelmatig op de hoogte gehouden door Elske ter Veld over ouderenvraagstukken, die in de Tweede Kamer aan de orde komen.
- Rapport-Dekker en het rapport van de PvdA "Naar een algemene ziektekostenverzekering".
- Gesprek met de heer De Pree, lid van de Tweede Kamer, over individuele huursubsidie en woningbouwpolitiek.

Activiteiten

- Een delegatie van de adviesgroep was aanwezig bij het bestuurlijk beraad op 6 oktober 1986 in Den Haag tussen een delegatie van de Tweede-Kamerfractie en de PvdA-vertegenwoordigers/sters uit gedeputeerde staten en Provinciale Staten over de Wet Bejaardenoorden en in het bijzonder over de verevening, de eigen bijdrage en het flankerend beleid.
- Correspondentie met de Tweede-Kamerfractie over de Commissie-Oort en de mogelijke gevolgen voor de ouderen in de belastingsfeer.
- Tweedaagse cursus in Woudschoten op 25 en 26 maart 1987 over ouderenbeleid. Programma:
  1. De positie van ouderen - een sociologisch perspectief - mw. H. Verwey-Jonker;
  2. Wonen is meer dan een dak boven je hoofd - mw. J. Hartsuiker, architecte;

3. Mogelijkheden voor ouderenbeleid op gemeentelijk niveau - mw. W. Velders, burgemeester te Beverwijk;
4. Belangenbehartiging door en voor ouderen: de bonden en de partij - de heer Th. Wehkamp, voorzitter COSBO.

De cursus was overtekend en we hebben mensen moeten teleurstellen. Er komt een brochure van inleidingen voor gebruik in de gehele PvdA. Voorts komt er een vervolg op deze cursus via de gewesten.

- Eén van de avondbijeenkomsten tijdens het PvdA-congres ging over "De positie van de ouderen in de samenleving". Inleider/ster: mw. H. Verwey-Jonker en de heer J.W. Rengelink. Voorzitter: de heer J.C. Moolekamp. Over de bedoeling e.d. van dit soort bijeenkomsten is vooraf een gesprek geweest met een delegatie van de adviesgroep en C. Poppe.
- Advies aan mw. I. Dales, lid van de Tweede Kamer, met betrekking tot een mogelijk wetsontwerp over het besturen van pensioenfondsen.
- Notitie voor de nieuwe Tweede-Kamerfractie PvdA over ouderenbeleid.

Administratie

We hebben uitstekende hulp gehad van het partijbureau, eerst via L. v.d. Berg en later via J.D.v.d. Ven, Daarvoor onze dank.

De cursus in Woudschoten is geheel verzorgd door de SVP. Ook daarvoor onze dank.

Slot

De adviesgroep ouderenbeleid is ingesteld door het partijbestuur op 2 februari 1984. We zijn met een interessant en belangrijk werk bezig.

PARTIJRADEN

24 januari 1987

Deze partijraadsvergadering werd bijeen geroepen ter goedkeuring van het werkplan 1986/1990 van de Tweede-Kamerfractie.

De besluiten die met betrekking tot de politieke actualiteit werden genomen worden opgenomen in het beleidsverslag 1986/1988. Voorts kwamen de volgende punten aan de orde:

1. Bespreking werkplan Tweede-Kamerfractie en moties A en B

De volgende partijraadsdelegaties voeren daarbij het woord.

Den Haag heeft niet veel moeite met het werkplan; meer moeite is er met de 'werkplannen' van individuele kamerleden (Voorwaarts).

- Het programmapunt t.a.v. de arbeidsduurverkorting geeft problemen; aangegeven dient te worden hoe er wél gestalte gegeven kan worden aan de arbeidsduurverkorting.
- Een belangrijk aandachtspunt voor de fractie moet zijn de toename van de ongelijkheid zoals die zich voltrekt in de maatschappij.

Drenthe: Vorm en inhoud van het werkplan kunnen toegankelijker gemaakt worden. Ondanks de uitgebreide inleiding maakt het een verkokerde indruk; wie is er bij voorbeeld coördinerend bezig met milieu?

- Gemist wordt de reactie van het partijbestuur. Het partijbestuur had richting kunnen geven aan de discussie.
- De plannen om partijgenoten op plaatselijk/regionaal niveau te betrekken bij de meningsvorming en voorbereiding van de activiteiten van de fractie worden van harte ondersteund.
- De internationale sfeer is meer dan ooit in beweging. In hoeverre kan de fractie van deze ontwikkelingen gebruik maken? Heeft de fractie er zicht op in hoeverre deze ontwikkelingen zullen leiden tot standpuntwijzigingen, met name van de regeringspartijen?
- De tweedeling in de maatschappij dient door de fractie duidelijk gemaakt te worden en aan de orde gesteld.
- De fractie zal samen met de partijraad moeten proberen om het noodzakelijke maatschappelijke draagvlak te versterken om aan de arbeidsduurverkorting vorm te geven.
- Als er onttrekking van landbouwgronden moet plaatsvinden zou de fractie daarbij dan ook de militaire oefenterreinen in natuurgebieden willen betrekken? Wellicht is een verschuiving mogelijk.
- Graag aandacht voor onderwijsvoorzieningen in landelijke gebieden.
- Zijn we nu vóór of tegen het bestuursakkoord?
- Wie moet er coördinerend optreden bij wet- en regelgeving; de minister van justitie of van binnenlandse zaken?

Amsterdam is redelijk tevreden over het werkplan; het is een eerste aanzet tot een nieuwe werkwijze en geeft ook de nieuwe werkwijze van de fractie aan. Een goede beoordeling van het werkplan kan alleen op basis van de aangekondigde nadere uitwerkingen, onderzoeken en discussies. Het werkplan moet tot uitdrukking ko-

men in de politiek van de partij, m.a.w. het moet 'gemerkt' worden.

- Ziet de fractie consequenties voor de volkshuisvesting t.g.v. de ABP-affaire, en zo ja, wat is daaraan te doen?
- Amsterdam somt een aantal zaken op die (meer) aandacht behoeven, o.a.:
  - . gevolgen terugtrekkende overheid, versterking maatschappelijke contacten, richting geven aan solidariteitsberoep en toename van ongelijkheid in maatschappij.

Utrecht heeft waardering voor de nieuwe opzet van het werkplan, er is meer samenhang in beleid en het sluit beter aan bij de politieke praktijk van de fractiewerkzaamheden.

- Als er afwijkingen van het verkiezingsprogramma optreden, dient er niet alleen teruggekoppeld te worden naar het partijbestuur, maar ook naar bijvoorbeeld de partijraad.
- Bij de initiatieven en discussies dienen mensen vanuit de partij betrokken te worden.
- Er moet structureel tijd vrijgemaakt worden om zelf dingen uit te zoeken.
- De behandeling van de arbeidsduurverkorting in het werkplan is plichtmatig en weinig inspirerend. 'Werk delen' wordt helemaal niet genoemd, terwijl dit goede uitgangspunten zou bieden.
- Inkomensbeleid: Utrecht heeft zich verbaasd over de opmerking in het werkplan dat er over dit onderwerp weinig informatie is, maar daarentegen worden ook goede initiatieven aangekondigd. Het inkomensbeleid moet weer structureel op de politieke agenda komen. De politieke en maatschappelijke realiteit is niet dat de koppeling losgelaten moet worden, maar zij dwingt ons juist om de onaanvaardbare tweedeling ongedaan te maken.
- De behandeling van het ons onderwijs in het werkplan is minimaal. Graag ook aandacht voor bij voorbeeld gelijke begin- en eindtijden in het basisonderwijs.
- Wat wordt er veranderd aan het weduwenpensioen?
- Op lokaal gebied zijn er wel degelijk mogelijkheden voor het jeugdwerkgarantieplan; Utrecht-stad heeft een plan ingediend, wellicht interessant voor anderen.

In **Noord-Holland-Noord** is irritatie ontstaan over de late verzending van het werkplan. Het werkplan is redelijk positief beoordeeld, het is echter niet altijd even concreet. De aangekondigde nota's kunnen hierin duidelijkheid verschaffen.

- Het sanctiebeleid t.a.v. Zuid-Afrika is wellig geformuleerd, het ontplooiën van initiatieven is broodnodig. Gehoopt wordt dat de fractie het beleid van de afgelopen jaren voortzet.
- Is de structurele verlaging van de defensie-uitgaven een verlaging t.o.v. de stijging op dit moment, of is zij een werkelijke vermindering t.o.v. vorige jaren?
- Wat is de visie van de Tweede-Kamerfractie met betrekking tot de plannen van Deetman voor wat betreft de invoering van veertien vakken in het voortgezet onderwijs?
- Er staat niets in het werkplan over de gemeentelijke herindeling. Van het in het verkiezingsprogramma vastgelegde terughoudender optreden bij gemeentelijke herindeling is in de praktijk niet veel merkbaar.

De functionele werkgroep werkgelegenheid en bedrijfsdemocratisering spreekt haar waardering uit over de poging van de fractie om de maatschappelijke ontwikkelingen in kaart te brengen en aan te geven hoe daarop te reageren.

- T.a.v. het sociaal-economisch beleid wordt het signaleren van de decentralisatietendens in de Nederlandse arbeidsverhoudingen gemist. Er zou een visie op die tendens moeten worden ontwikkeld. Het plichtmatige karakter van de passages over de arbeidstijdverkorting zou kunnen voortvloeien uit het gemis van bovengenoemde beleidsvisie.
- T.a.v. de aanpak van langdurig werklozen dient de fractie het instrumentarium op het gebied van het arbeidsvoorzieningsbeleid onder de loep nemen.
- Ook over de betekenis van het wettelijk minimumloon in het proces van totstandkoming van het inkomensbeleid dient de fractie een beleidsvisie te ontwikkelen.
- De werkgroep heeft het initiatief genomen om m.n. het werkgelegenheidsbeleid op lokaal/regionaal niveau te bespreken, de mogelijkheden te onderzoeken en initiatieven op dit gebied te stimuleren. Hierbij zal graag een beroep worden gedaan op de gewesten.
- Het partijbestuur wordt gevraagd het coördinatievraagstuk ten aanzien van de diverse aangekondigde initiatieven in overweging te nemen (fractie, geledingen, etc.).

Zuid-Holland waardeert de aanpak van de fractie. De organisatie van de fractie lijkt een verbetering, die aansluit bij de parlementaire praktijk.

- Wat is de taakopvatting van de fractie inzake de oppositiestrategie?
- Wat zijn de hoofdpunten van beleid, de topprioriteiten de komende jaren?
- Wat stelt de fractie zich voor bij een Europees vredesbeleid vanuit onze oppositiepositie?
- Aan een aantal punten uit het werkplan is veel te weinig aandacht besteed:
  - . Noord/Zuid-verhoudingen, internationale ontwikkelingssamenwerking en schuldenproblematiek; technologie; onderwijs; gezondheidszorg; ruimtelijke ordening en milieu.
- Gevraagd wordt om een verduidelijking van het fractiestandpunt inzake de levering van duikboten aan Saoedi-Arabië.
- De meest belangwekkende notities van de fractie zouden in de partijraad ter discussie gesteld moeten worden om tot een echt inhoudelijke discussie over het beleid van de komende jaren te komen.

Ook bij **Rotterdam** is er waardering voor de nieuwe opzet van het fractiewerkplan. De uitkomst van de (fractie)discussies en werkgroepen (waarbij meer mensen van buiten betrokken worden) zou gebruikt moeten worden bij het opstellen van een volgend verkiezingsprogramma, zodat er een meer vloeiende overgang van het ene programma naar het andere ontstaat.

- Wat zijn nu precies de prioriteiten (bij voorbeeld levering duikboten Saoedi-Arabië)?
- De decentralisatieplannen die er nu zijn, hebben vaak meer de taak om bezuinigingen in plaats van het beleid te decentraliseren. Graag meer aandacht van de fractie hiervoor. Bevordering van de overheidsinvesteringen en verdergaande decentralisatie zullen de kernpunten van de aanpak van de fractie moeten zijn.

- T.a.v. economie en werkgelegenheid moeten de eigen plannen met nog meer energie gepousseerd worden en moet men niet al te enthousiast aanhaken, bij bijvoorbeeld het jeugdwerkgarantieplan.
- Naast nieuwe technologie dient er ook aandacht te zijn voor sectoren, bij voorbeeld containersector.
- Wat wordt precies bedoeld met 'overwegen van de bestaande visie' t.a.v. politie?

Overijssel: Het werkplan is een helder stuk met weinig verheven verwachtingen, maar biedt ook weinig houvast. Het vorige werkplan is naast dit werkplan gelegd. Nu: veel onderzoek en studie, maar ook concreet beleid. Toen: duidelijke uitgangspunten en doelstellingen. Waarom zijn bij de vastgestelde prioriteiten de uitgangspunten ongenoemd gelaten? Ook in een werkplan zal kleur bekend moeten worden en is visie geboden.

- Over de strategie geeft de fractie bijna geen uitsluitel. Zij mag zich niet verschuilen voor haar eigen verantwoordelijkheden; die moeten in een notitie tot uitdrukking gebracht worden.
- De gewenste samenhang in activiteiten op de verschillende beleidsterreinen laat te wensen over.
- Er vindt een fundamentele heroriëntering op de maatschappelijke orde plaats; dit moet leiden tot vertaling in concrete doelstellingen en het daarvoor in te zetten instrumentarium. Van de fractie wordt daaraan een bijdrage verwacht.
- Met name de volgende zaken zijn onderbelicht: milieu, visie op cultuur, inkomensbeleid, defensie-uitgaven.

Jonge Socialisten: Het werkplan is inzake het jeugdwerkgarantieplan veel te mager en te neutraal; de fractie moet een duidelijk oordeel formuleren. Voorwaarden voor een goed jongerenplan zijn: niet oprekken begrip passende arbeid, RWW voor 18-21 jarigen handhaven.

- Het werkplan geeft een zeer vage formulering over de Wet gelijke behandeling. Wetgeving mag niet langer uitgesteld worden.

Limburg vindt het werkplan onevenwichtig. Er zijn zowel kwalitatief als kwantitatief grote verschillen in de fractiebijdragen. Een toekomstvisie die als een rode lijn door het werkplan zou moeten lopen ontbreekt nagenoeg. Het beste gedeelte is het achteraf geschreven voorwoord. Uiteraard zijn er ook passages met substantiële bijdragen, maar er zijn ook dooddoeners, bij voorbeeld de opmerking dat de fractie zich sterk zal maken voor de versterking van de positie van de lokale overheden; wat moet daaronder verstaan worden?

Ook wordt een toelichting gevraagd op de visie t.a.v. het inkomensbeleid. Dat de partij op dit belangrijke punt geen inzicht zou hebben bestaat natuurlijk niet. Tot slot maakt Limburg de opmerking dat je óf met een evenwichtig werkplan moet komen, óf met niets.

De **Friese delegatie** (5 vrouwen/4 mannen) merkt op het prima te vinden dat de fractie gaat werken met vijf fractiegroepen, maar wil dat de fractie ook nadenkt over de vernieuwing van het werkplan op zich; de dubbelstrategie moet duidelijk naar voren komen. De partij is uitgeroepen tot actiepartij, dat geldt dan ook voor de Tweede-Kamerfractie.

- Betreurd wordt dat het hoofdstuk milieu en energie ontbreekt.
- Door de bezuinigingen is er weinig ruimte voor vernieuwingen in het onderwijs. De fractie denkt ruimte te vinden door een minder dicht netwerk van voorzieningen. Dit is geen vernieuwing, maar houdt de vernieuwing juist tegen.
- Met het voorstel om het bloemstuk van de partijraad te bezorgen bij de verpleegkundigen van de V.U. gaat de partijraad akkoord.

Noord-Holland-Zuid heeft enerzijds waardering voor het werkplan, maar wil toch ook de discussie aangaan met de fractie over de werkwijze die gevolgd wordt. Voor het zo snel en zo veel mogelijk realiseren van het verkiezingsprogramma is regeringsdeelname onontbeerlijk. We moeten laten zien dat de partij wezenlijk geïnteresseerd is in de ideeën van andere grote partijen en bereid is samen naar oplossingen te zoeken. Het formuleren van alternatieven is op zich niet genoeg. Zowel naar de kiezer als naar andere partijen toe zal de fractie andere wegen moeten inslaan om in 1990 een aanvaardbare regeringspartij te zijn voor hetzij het CDA, hetzij de VVD. Waar in het werkplan gesproken wordt van werkgroepen, conferenties etc moeten andersdenkenden betrokken worden.

- Wat wordt gedaan aan het streven van 5% verlaging van de defensie-uitgaven ten gunste van ontwikkelingssamenwerking en conversie?
- Bestrijding langdurige werkloosheid:
  - . de geringe landelijke publiciteit die gegeven is aan de wet Vermeend/Moor wordt betreurd, er moet meer aandacht komen voor voorlichtingsaspecten;
  - . we zullen moeten uitzien naar minder conventionele middelen om volledige werkgelegenheid te realiseren.
- Het actieprogramma van de EVS inzake buitenlands beleid is overgenomen door de fractie. Dit ging zowel over de landbouwoverschotten als het hongerprobleem. Hoe staat het daarmee?
- Noord-Holland-Zuid is verbaasd over het flexibeler systeem van subsidiëring van welzijn, kunst en cultuur, hierover staat niets in het verkiezingsprogramma.
- Plannen m.b.t. regelgeving: benadrukken dat centraal moet staan wat de rol van de overheid kan/moet zijn en dat er slechts wetgeving tot stand kan worden gebracht die effectief zal zijn.
- Aan de volgende punten wordt niet of nauwelijks aandacht besteed:
  - . ontwikkelingshulp; vrije tijds-, media- en sportgebeuren; emancipatorische kanten welzijn/onderwijs.
 Verder is er (nadrukkelijk) aandacht nodig voor een Europese aanpak van het kernenergievraagstuk, het doorvoeren van individualisering d.m.v. het stelsel van wetgeving. En hoe staat het met de aandacht voor de etnische minderheden?

Noord-Brabant-Oost stelt vast dat er sprake is van een meer afstandelijke relatie tussen werkplan en verkiezingsprogramma. Dit geeft de fractie enerzijds meer ruimte, maar gaat anderzijds ten koste van de herkenbaarheid. Hoe en waar worden echte politieke keuzes gemaakt? In het werkplan ontbreken de coördinatiepatronen, de vergrijzing bij voorbeeld komt, net als in het regeringsbeleid, slechts versnipperd en uitsluitend op rijksbeleidsniveau aan de orde.

- In de partijraadsresolutie over de verkiezingen van 21 mei 1986 is de fractie meegegeven bijzondere aandacht te besteden aan de uitwerking en presentatie van

die onderdelen van het PvdA-beleid, die meer mogelijkheden bieden voor een progressief provinciaal en gemeentelijk beleid. Deze bijzondere aandacht is ver te zoeken.

Gelderland: De waardering voor de aanpak van het werkplan overheerst, maar er bestaat enige onzekerheid over de richting van de uitwerking, vandaar motie A. Deze is overigens niet alleen ingegeven door het werkplan, maar ook door de geluiden uit de fractie (interviews Voorwaarts).

- Wat zal het partijbestuur doen na terugkoppeling bij eventuele afwijkingen van het verkiezingsprogramma? Wordt bij voorbeeld de partijraad ingeschakeld?
- Als aan alle voorwaarden gesteld in motie B voldaan moet worden, kan Gelderland niet voorstemmen. Het jeugdwerkgarantieplan biedt ook mogelijkheden als bij voorbeeld de marktsector niet mee zou doen.

Beantwoording Wim Kok

Op een aantal punten zal in de slotrede nader worden ingegaan.

Het tijdstip van behandeling van het werkplan is verschoven van september 1986 naar deze partijraad om rekening te kunnen houden met de gedachtevorming in de septemberpartijraad over de evaluatie van de verkiezingsuitslag bij het opstellen en afronden van het werkplan. De discussie over een aantal programmatische en strategische aspecten van de vernieuwing van de partij vindt voortgang, en om die reden is in het werkplan geen nadere uitwerking van het verkiezingsprogramma terug te vinden. Het verkiezingsprogramma is en blijft wel de rode draad van het werk van de fractie en de basis van het werkplan. De doelstellingen zijn niet verdwenen, de centrale doelstellingen zijn geënt op de keuzes die gemaakt zijn bij de opstelling van het verkiezingsprogramma. Geprobeerd zal worden om de samenhang tussen de thema's te verbeteren en te versterken.

Het werkplan is ook geen beknopte samenvatting van de oppositiestrategie, maar werkt een aantal onderwerpen uit. Het werkplan is niet limitatief, het vertoont sporen van de nieuwe werkwijze van de fractie. De vijf fractiegroepen hebben keuzes moeten maken, waardoor ook onevenwichtigheden en soms zelfs witte plekken zijn ontstaan. Onderwerpen waarover in het werkplan weinig gezegd is, worden in het actuele werk van de fractie wel betrokken; zo is er bij voorbeeld een nota over de schuldenproblematiek op komst. Het feit dat de fractiegroepen soms verschillende werkwijzen hebben is terug te vinden in de keuzes. In de fractiegroep ruimtelijke beleid is prioriteit gegeven aan de alternatieven voor de Vierde nota ruimtelijke ordening. Hierdoor komen andere onderwerpen minder duidelijk uit de verf. Uiteraard zal er nader aandacht besteed worden aan de gemaakte opmerkingen en zal er bezien worden wat dat betekent voor een volgend werkplan. Er is nu een beperkt aantal kokers (de vijf fractiegroepen). Gepoogd zal worden om over de grenzen van de fractiegroepen heen tot een verdere cohesie te komen, waarbij de prioriteiten duidelijk zichtbaar worden.

Het geven van een opsomming van de hoofdprioriteiten is niet alleen heel moeilijk, maar we moeten er ook erg voorzichtig mee zijn.

Over de relatie tussen het werkplan van de fractie en de wijze waarop in de publieke discussie en ook in de interne partijdiscussie partijgenoten hun bijdrage leveren aan dat proces van meningsvorming en gedachtevorming, wordt het volgende opgemerkt: De samenleving zit te complex en te dynamisch in elkaar om vanuit de partij

op een statische manier op ontwikkelingen in de maatschappij te reageren. Het is zaak niet alleen de politieke agenda te bepalen, maar ook om te proberen inbreng te leveren aan bij voorbeeld de discussie over de toekomst van de verzorgingsmaatschappij. Voor wat betreft de solidariteit staat vast dat we dit uitgangspunt niet moeten en niet mogen loslaten, maar inzake de vraag hoe aan houdbare solidariteit in het inkomensbeleid en in de sfeer van de voorzieningen inhoud gegeven kan worden, moeten we de bereidheid hebben de discussie niet alleen aan anderen over te laten.

Vervolgens gaat Wim Kok aan de hand van de volgende thema's de gemaakte opmerkingen na:

Buitenlands beleid

Het bijna-akkoord van Reykjavik heeft de mogelijkheid/wenselijkheid van de nul/nul-optie aangegeven, maar ook hoezeer het nodig is om te proberen een basis te leggen voor beleid gericht op ontspanning en ontwapening, zodat afstand gedaan kan worden van (het plaatsen van) middellange afstandswapens.

ATV/herverdeling van arbeid

Het op gang brengen en houden van herverdeling van arbeid in samenhang met de bestrijding van langdurige werkloosheid en in samenhang met het op gang brengen van het proces van kwalitatieve economische groei, moet een punt van grote prioriteit blijven. De relatie met houdbare solidariteit is immers rechtstreeks aanwezig. Houdbare solidariteit heeft alles te maken met een gematigde inkomensontwikkeling, dus ook hoe we invulling kunnen geven aan verdeling van arbeid, het weg nemen c.q. verlagen van drempels etc.

Onderwijs

Inzake de betekenis van minder dichte netwerken voor de regio's (daarbij gewezen op een partijraadsresolutie in dezen) wordt opgemerkt dat de fractie zich in haar afwegingen uiteraard bewust is van het spanningsveld waarin zij opereert. De fractie komt op korte termijn met haar standpunt over de plannen van Deetman inzake de basisvorming in het voortgezet onderwijs.

Bestuursakkoord/decentralisatie

Hoe kan de PvdA-fractie tegen een bestuursakkoord zijn, dat door de VNG met warme instemming van honderden partijgenoot-bestuurders in de lagere overheden in ontwerp-vorm is voorbereid? Wel dienen we kritisch te zijn ten aanzien van de invulling en ten aanzien van de wijze waarop in het huidige beleid gedecentraliseerd wordt. Het beleid wordt in naam gedecentraliseerd, maar tevens worden de lagere overheden beperkt in de financiële mogelijkheden. Wat nu gebeurt is een 'decentralisatie van de armoede'.

Decentralisatie in verband met de vergrijzingsproblematiek

Als naar aanleiding van het werkplan de indruk bestaat dat ook de fractie dit probleem te fragmentarisch aanpakt, hoopt zij de komende maanden te kunnen bewijzen dat dit geenszins het geval is. Een geïntegreerde aanpak is absoluut noodzakelijk.

Volkshuisvestingsbeleid/effect mogelijke uitkomst 'ABP-enquête' voor het beleid van de fractie

Het is moeilijk om hierop vooruit te lopen. In bepaalde kringen wordt gesteld, dat het feit dat deze enquête nodig is eigenlijk al reden is om de overheid te doen terugtreden. Dit is precies de weg die men ook op andere terreinen wil gaan: een terugtrekkende overheid en tegelijkertijd zwaardere financiële lasten voor heel veel mensen die op gemeenschapsvoorzieningen zijn aangewezen. Hiertegen dienen we ons krachtig te verzetten.

Individualisering

De spanning solidariteit/eigenbelang, besteding vrije tijd, toekomst andere arbeidspatronen etc. zijn belangrijke onderwerpen in de politieke positiebepaling. De fractie zal de komende tijd volop deelnemen aan de discussie/denkprocessen over dit soort vraagstukken.

Inkomensbeleid

Met de passage in het werkplan waarin gesteld wordt dat over de inkomens- en vermogensverdeling weinig bekend is, is bedoeld dat de inkomensverhoudingen wel terug te vinden zijn in koopkrachtplaatjes, maar deze zijn wel heel erg statistisch. Zij moeten omgezet worden naar de werkelijkheid en die is veel gecompliceerder.

Sancties Zuid-Afrika

Zo veel mogelijk in EG-verband, maar Nederland dient zich niet te verschuilen voor haar eigen verantwoordelijkheid.

Defensie-uitgaven

Bedoeld is om, met de congresuitspraak van februari 1986 als uitgangspunt, de verlaging van de defensie-uitgaven structureel te verwerken in de meerjarenplanning.

Technologie

Er wordt van harte onderstreept dat er meer aandacht en meer uitwerking gegeven moet worden aan dit onderwerp.

Economische, technologische en sociale vernieuwing moeten samengaan.

Jeugdwerkgarantieplan

Het uitgangspunt blijft dat, mits aan duidelijke voorwaarden wordt voldaan, een jeugdwerkgarantieplan van betekenis is voor het oplossen van de langdurige werkloosheid van jongeren, en in een ruimer kader voor langdurig werklozen die ouder zijn dan 25 jaar. Strikte randvoorwaarden gelden op het punt van de RWW-uitwerking en de criteria inzake passende arbeid.

Weduwnaarspensioen

In het werkplan wordt gesproken over weduwnaarspensioen; dit moet zijn weduwnepensioen.

Gemeentelijke herindeling

Er wordt gewerkt aan een nieuwe fractienotitie. Deze gaat geen fundamentele koerswijziging bevatten, maar is een nadere uitwerking van de hoofdlijnen van het verkiezingsprogramma.

Wet gelijke behandeling

Met kracht wordt onderstreept dat de urgentie van het onderwerp noodzaakt tot snelle en goede wetgeving.

Afwijken van verkiezingsprogramma/terugkoppeling

In het spanningsveld tussen de uitgangspunten van het verkiezingsprogramma en de partij op weg naar vernieuwingen en regeringsdeelname kan en mag het niet de bedoeling zijn dat de fractie uitmaakt hoe het beter en anders moet. Wel dient zij daar waar aanleiding bestaat voor een zekere accentverlegging in de positiebepaling van de partij met feiten en argumenten te laten zien waarom zij van mening is dat bestaande standpunten heroverwogen zouden moeten worden. Daar waar de partij zich vernieuwt en verandert, dient de fractie een rol te spelen. En als de fractie aanleiding heeft om in het beleid op onderdelen tot bijstelling te komen, dan dient zij terug te koppelen naar het partijbestuur. Het partijbestuur heeft de verantwoordelijkheid zich daarbij niet te laten isoleren van bredere geledingen in de partij.

Tot slot vraag Wim Kok begrip voor het feit dat er op een aantal opmerkingen van meer gedetailleerde aard niet is ingegaan. De partijraad wordt bedankt voor haar inbreng en voor het uiting geven aan het meedenken met de fractie. Het geeft aan dat we samen bezig zijn de partij te vernieuwen en sterker te maken in het belang van de kiezers, zodat die weten dat de partij voor ze staat.

Hierna wordt het werkplan met algemene instemming goedgekeurd.

2. Verkiezingen Provinciale Staten en Eerste Kamer

Bij dit onderwerp wordt het woord gevoerd door Anne Vermeer, Johanneke Liemburg en Thijs Wöltgens.

Anne Vermeer gaat in op het beleid van de Eerste-Kamerfractie en het belang van getalsmatige en kwalitatieve versterking.

Johanneke Liemburg schenkt aandacht aan mogelijkheden van versterkte PvdA-fracties in de staten en de betekenis voor de landelijke oppositie en

Thijs Wöltgens licht het werkgelegenheidsbeleid van de Partij van de Arbeid toe en geeft daarbij de mogelijkheden van overheidsinvesteringen door provincies en gemeenten aan.

20 juni 1987

Tijdens deze partijraadsvergadering kwam een aantal huishoudelijke zaken aan de orde. De besluiten met betrekking tot de politieke actualiteit worden opgenomen in het beleidsverslag 1986/1988. De partijraad besprak voorts de volgende punten:

1. Bespreking organisatorisch verslag 1985/1986

Een aantal sprekers heeft achtereenvolgens vragen/opmerkingen over:

- Het ziekteverzuim is op een aantal posten, vergeleken met het bedrijfsleven,

hoog. Als dat structureel is wat gaan we er dan aan doen en wat zijn dan de gevolgen? Heeft het te maken met de beeldvorming Amsterdam naar het land? Zou een efficiency-onderzoek niet op z'n plaats zijn?

- Het staatje over het ziekteverzuim bevat geen absolute data (gegevens over bij voorbeeld hoeveel personen op een afdeling); voor een beter inzicht is dat wel nodig.
- Ook als er verkiezingen zijn waaraan de etnische groepen niet mogen deelnemen, zou er informatie in de eigen taal moeten zijn, waarin verteld wordt waarom er niet gestemd mag worden.
- In hoeverre is een éénduidige rechtspositieregeling mogelijk voor PvdA-medewerkers (partijbureau, fractie, gewesten etc.)?
- Verzocht wordt het organisatorisch verslag voortaan meer evaluatiegegevens te laten bevatten.
- De arbeidsorganisatie van het partijbureau bestaat voor 50% uit part-timers. Kunnen de ervaringen vanuit het partijbureau ingebracht worden in de politieke discussie?
- Op de junipartijraad van 1986 is toegezegd dat het evaluatieprocedure-voorstel Europese Parlement aan de partij zou worden bekendgemaakt. Hoe staat het daarmee?
- Functionele werkgroepen bestaan niet meer als zodanig. Maar hoe wordt een en ander verder georganiseerd? Het belangrijkste doel, het onderhouden van contacten met de maatschappij, mag niet uit het oog worden verloren. Bij het instellen van de commissies moet aangegeven worden hoe dit doel uit de verf moet komen.
- Hoe wordt het onderdeel 'acties' voortaan weergegeven in het verslag, nu het actiesecretariaat niet meer bestaat?
- Benoeming vrouwen in partijorganen -25% norm-. Zijn de fracties organen in de partij? Hoe moet de verplichting in dit geval uitgelegd worden?
- In het bestuur van de Tweede-Kamerfractie zit maar één vrouw. Op welke termijn denkt de fractie de samenstelling van het bestuur in overeenstemming te brengen met de congresuitspraak?
- Zou het partijbestuur willen bevorderen dat de Eurofractie halverwege doorlicht wat er gerealiseerd is van het program? 1984 was het laatste jaar waarin een volledig verslag beschikbaar was van de Eurofractie. Volgens de nieuwe statuten dient de Eurofractie verslag uit te brengen aan het congres. Hoe gaat de politieke verantwoording vorm krijgen? Wordt de Europese politiek door het partijbestuur en de Eurofractie wel serieus genoeg genomen, want dan sta je op een politieke verantwoording.

Namens het partijbestuur gaat **Wim van Velzen** in op de vragen en opmerkingen.

- Het hoge ziekteverzuim op een aantal plekken wordt in belangrijke mate bepaald door twee zeer langdurig zieken, die overigens inmiddels WAO-gerechtigd zijn geworden, en door zwangerschappen.
Voor de suggesties die bij de vraag over dit onderwerp zijn gedaan, is dus geen grond.
- Bij het volgende verslag zullen de ontwikkelingen niet alleen beschreven, maar waar nodig verklaard worden.
- Het is in de eerste plaats een taak van de centrale overheid om de etnische groe-

pen te informeren waarom zij al dan geen stemrecht hebben. Maar bij voorbeeld op een marktkraam is het toch wel handig om informatie in de eigen taal te hebben. Dit punt zal worden meegenomen.

- Het is niet mogelijk om bij voorbeeld medewerkers van statenfracties onder onze CAO te brengen. Wel is iedereen op de hoogte gebracht van onze CAO om een éénduidige rechtspositie te bevorderen. Momenteel wordt op verzoek van een gewest bekeken of het personeelsbeheer/administratie voor medewerkers van de gewesten wel door het partijbureau verzorgd kan worden.
- Er is overeengekomen tussen het partijbestuur en de Eurofractie dat de evaluatiegesprekken in september van start gaan. Bekeken zal worden wat hiervan op papier gezet kan worden. Op de eerstvolgende partijraad zal het verslag van de Eurofractie behandeld worden.

Een doorlichting van het programma gaat te ver, je zou de discussie dan weer opnieuw gaan voeren. Wel zullen we ons meer met Europese politiek moeten bezighouden dan de afgelopen jaren. De opmerking dat op de helft van de termijn minstens een evaluatie zou moeten plaatsvinden wordt onderschreven.

- Op het congres van april 1987 zijn de functionele werkgroepen opgeheven en zijn het pb-commissies geworden. Na de vakantie zal het DB/PB bezien welke commissies blijven voortbestaan en welke eventueel nieuw gecreëerd zullen worden. Er wordt een brief geschreven aan de functionele werkgroepen waarin hun gevraagd wordt hun visie te geven op het eigen functioneren, het terrein dat ze bestrijken en of de organisatie aantrekkelijk voor hen was. Op basis van deze reacties zal het partijbestuur uiteindelijk een besluit nemen. Er is dus geen sprake van een opschoningsbesluit zonder dat de ervaringen bekend zijn. Hierbij zal de belangrijke taak, het onderhouden van contacten met organisaties buiten de partij, niet uit het oog verloren worden. De brief zal ook naar de andere pb-commissies gestuurd worden.
  - Door de reorganisatie bestaat het actiesecretariaat niet meer als zodanig, maar is het geïntegreerd in de voorlichting/permanente campagne. Onder dat hoofd zal dus voortaan de bedoelde informatie worden gegeven.
  - De fracties zijn geen orgaan in de partij. Dat betekent niet dat een verzoek te streven naar een zo evenwichtig mogelijke vertegenwoordiging niet aan dergelijke groeperingen gedaan hoeft te worden.
- Daar waar het partijbestuur verantwoordelijk is zal het al het mogelijke doen om de doelstelling te realiseren; verder zal het bij andere organen aandringen op het nastreven ervan, met alle beperkingen van dien.
- De ervaringen met het grote aantal part-timers zijn overwegend positief. Het is moeilijk vast te stellen in hoeverre deze ervaringen een rol spelen in de politieke discussie. Wel moet worden opgemerkt dat de part-timers meer invloed hebben op de begroting, in verband met de organisatorische voorzieningen, dan aanvankelijk werd vermoed. Er zijn echter ook voordelen te noemen.

Hans Alders antwoordt namens de fractie.

De samenstelling van het bureau is sterk gekoppeld aan de nieuwe organisatie van de fractie. De diverse beleidssectoren doen een voordracht en de samenstelling wordt vastgesteld door de fractie. Het is niet goed mogelijk hieraan eisen te stellen. Bij de herziening van de organisatie van de fractie is dit aspect niet aan de orde geweest.

Eisso Woltjer antwoordt namens de Eurofractie.

De Eurofractie is te allen tijde bereid politieke verantwoording af te leggen en is bereid alle medewerking te geven aan de evaluatie en het opgangbrengen van de politiek discussie. De Europese discussie moet geïntegreerd zijn in de algemene discussie.

Het organisatorisch verslag is hiermee besproken.

2. Bespreking financieel verslag 1985/1986

Vanuit de partijraad komen de volgende vragen/opmerkingen:

- De partijraad is akkoord gegaan met een tekort van f 252.000,-. De inkomsten zijn gestegen met f 496.000,-. Waarom staat er geen overschot op de begroting? De overschrijdingen zijn kosten die indirect voortvloeien uit de verkiezingen, aldus de accountant. Het verkiezingsfonds werd in totaal met f 292.000,- overschreden. Als je dit voegt bij de overschrijding van f 496.000,- van de normale begroting, dan zijn de verkiezingen f 788.000,- duurder uitgevallen. Vraag is of dit zo gesteld mag worden?
Een en ander wordt mager verklaard, ook door de financiële commissie.
- Naar aanleiding van de balans: De Tweede-Kamerfractie en de neveninstellingen leggen een enorm beslag op de middelen van de partij, vooral vergeleken met het vorig jaar. Hoe komt dat? En wordt er ook rente berekend?
- Verbazing wordt geuit over het feit dat slechts 21.000 leden hebben meegedaan aan de inzamelingsactie. Hoe is een en ander gegaan? Vindt er coördinatie plaats met de gewesten etc.?
- In hoeverre was de financiële commissie op de hoogte van het onttrekken van financiële middelen aan de partijbegroting ten behoeve van het verkiezingsfonds? De bedragen moeten dusdanig opgevoerd worden dat duidelijk is wat de verkiezingen precies kosten.

Willem Vermeend en **Wim van Velzen** antwoorden namens het partijbestuur.

Willem Vermeend:

- De balans is een momentopname. De Tweede-Kamerfractie heeft inmiddels het grootste deel afgelost; bovendien wordt er over het uitstaande deel rente betaald. Ook voor de neveninstellingen betreft het een momentopname. De partij doet een vóór-financiering voor de overheidssubsidies. Hierover wordt geen rente berekend.
- Het is de bedoeling een scheiding te maken tussen de financiën die op de verkiezingen betrekking hebben en de financiële positie van het verslag als zodanig. In het verkiezingsbudget was niet voldoende rekening gehouden met bij voorbeeld het overwerk ten behoeve de verkiezingen. Je kunt dan twee dingen doen: als overschrijding bij de verkiezingen boeken of verwerken in het verslag. Een deel komt terug in het verslag en dit verklaart een deel van de overschrijding. Een ander punt is de ledenwerving. Er zijn 10.000 nieuwe leden geworven hetgeen veel geld kost (bij voorbeeld computerverwerkingskosten). Ook hiermee was geen rekening gehouden. Anderzijds levert de aanwas van nieuwe leden ook extra geld op, waardoor een en ander in evenwicht blijft.
- Het nieuwe systeem van voorberekening ten aanzien van het service-apparaat bevordert de beheersbaarheid van de kosten.

Wim van Velzen:

De oorzaak van het feit dat slechts 21.000 leden hebben meegedaan aan de inzameling is complexer dan de coördinatie van inzamelingen op plaatselijk/landelijk niveau. Je kunt wel afspraken maken met bij voorbeeld de gewesten over de data van de diverse inzamelingen, maar verder ben je afhankelijk van de voorkeur van de leden.

Dit is de eerste keer dat er gekeken is hoeveel leden er aan de inzamelingsactie meedoen. Er valt dus niet te zeggen of er van een ontwikkeling sprake is. Er is echter wel reden om aan te nemen dat het aantal lager geworden is. Er is een soortgelijke ontwikkeling bij de contributie-inkomsten. Daar zijn 25.000 leden goed voor vijf van de acht miljoen aan contributie-opbrengsten.

Beantwoording financiële commissie:

Er is uiteraard gesproken over de ontwikkelingen ten aanzien van het naast elkaar bestaan van het verkiezingsfonds en de begroting. Het is alleen erg moeilijk de zaken van elkaar te scheiden. De financiële commissie had geen problemen met de uitgaven voor de verkiezingen.

Hiermee is het financiële verslag besproken.

3. Décharge penningmeester

De partijraad verleent décharge aan penningmeester Willem Vermeend voor diens werkzaamheden in het boekjaar 1985/1986.

4. Vaststelling huishoudelijk reglement

Amendementen 14 en 15 zijn door de indieners ingetrokken.

Amendement 1, Noord-Holland-Zuid:

Wat na aannemen van dit amendement in feite overblijft is het verbod van stemverzwaring. Het partijbestuur wordt gevraagd om bij de stukken voor de volgende junipartijraad een korte notitie te voegen waarin de ervaringen van de partij-organen (bij voorbeeld gewestelijke vergaderingen) geïnventariseerd worden, de voor- en nadelen naast elkaar gezet worden, zodat bezien kan worden of er reden is tot wijziging van de reglementen. Het partijbestuur zegt dit toe.

Amendement 2, Den Haag:

Het pre-advies bij amendement 2 laat zich niet uit over het risico dat in andere reglementen onverenigbaarheden worden toegevoegd. De mogelijkheid dat afdelingen en gewesten aanhangsels op de reglementen gaan bedenken en zodoende bij voorbeeld de onverenigbaarheden vergroten, moet voorkomen worden. Het pre-advies wordt gewijzigd in 'overnemen' om bovenstaande te voorkomen.

Stemming:

1. Noord-Holland-Zuid
2. Den Haag
3. Zuid-Holland

aangenomen
aangenomen
verworpen

Amendement 4, Drente:

- Den Haag is het eens met het vervallen van de doorlaatvergaderingen, maar snapt niet dat er een uitzondering gemaakt wordt voor het congres. Hier geldt dezelfde relatie met de afdelingen als bij voorbeeld bij de partijraadskandidaatsstelling. De intensiteit van de relatie is niet minder.
- Flevoland wil de doorlaatvergadering juist wèl weer opnemen in de reglementen kandidaatsstelling. Bij de doorlaatvergaderingen gaat het om de vraag of iemand op de kandidatenlijst moet komen. Dus niet om welke plaats. Oneigenlijk gebruik op zich moet bestreden worden en niet worden gezocht in het schrappen van bepalingen.
- Rotterdam vindt het positief dat de afdelingen ontlast worden; opgemerkt wordt dat de gewesten hierdoor wel iets zwaarder belast zullen worden.

Amendement 9, Noord-Holland-Noord:

- Aannemen van het amendement is desastreus voor de federatie Utrecht. De federatie werkt met delegaties. Aanschrijven van alle leden betekent de financiële doodklap. Gedelegeerden-vergaderingen vergroten de betrokkenheid, de besluiten worden gedragen door alle afdelingen.
- Noord-Holland-Noord: Het wijzigingsvoorstel is gebaseerd op de statuten. De federatie bestaat uit de leden, daar moeten geen afdelingen tussengeschoven worden. Ook in het vorige huishoudelijke reglement was al bepaald dat de federatie uit de leden bestaat. In Utrecht is daarvan afgeweken, waarvoor toestemming is gevraagd aan het partijbestuur. Utrecht kan toch weer toestemming vragen om af te wijken?
Moeten afwijkingen van het huishoudelijk reglement (waarvoor al toestemming bestond) allemaal weer opnieuw aangevraagd worden?

Wim van Velzen antwoordt namens het partijbestuur:

- In het verlichten van de taken van de afdelingen kun je de verplichting van de doorlaatvergadering laten vervallen, behalve daar waar het gaat om de relatie tussen de afdelingen en het hoogste orgaan, het congres. Een en ander is bepaald in hoofdstuk 12 van de statuten, art.4.
- De doorlaatvergaderingen werden vaak gebruikt om politieke discussies uit te vechten, om iemand van de lijst te weren. Die discussie hoort thuis op de kandidaatstellingsvergadering. Personen die je niet op de kandidatenlijst wilt plaatsen komen op de alfabetische lijst, ongeacht het aantal.
- Het congres heeft duidelijk gekozen voor een rechtstreekse relatie tussen leden en federatie. Hierbij gaat het primair om het zo duidelijk mogelijk maken van de ledenrechten. In die lijn heeft het partijbestuur het amendement overgenomen. De federatie Utrecht kan opnieuw ontheffing vragen en zal die naar alle waarschijnlijkheid ook krijgen, mits de ledenrechten zoveel mogelijk gehandhaafd blijven.
- De toegestane afwijkingen mogen niet zonder meer blijven voortbestaan; een en ander zal nog eens goed bekeken worden. Voorzien zij nog steeds in een behoefte?

Stemming:

4. Voorstel partijbestuur	aangenomen
4. Drente	vervallen
9. Noord-Holland-Noord	aangenomen
18. Flevoland	
18.1	verworpen
18.2	verworpen
18.3	verworpen
18.4	verworpen
18.5	verworpen
18.6	verworpen

Amendementen 5, 6, 10 en 11, Overijssel:

Overijssel wil de voorstellen intrekken, de partijraad gaat akkoord, waardoor ze niet meer aan de orde zijn.

Amendement 7 en 8, Rotterdam:

Stemming:

7. en 8. Rotterdam aangenomen (samen in stemming gebracht)

Amendementen 12 en 16, Zuid-Holland/Rotterdam:

- De indieners lichten toe dat het niet primair om de reglementen gaat, maar dat met de moties gepoogd wordt een concrete verbetering aan te brengen in het functioneren van de partijraad en het congres. Het is de bedoeling meer politieke inhoud te geven aan de partijraad. De resultaten van de in de partij gevoerde politieke discussies zouden op de partijraad bijeen gebracht moeten worden, zodat er een soort wisselwerking en politieke contrôlefunctie ontstaan.

Gesignaleerd wordt dat op het moment dat er een werkelijk belangrijke discussie gevoerd wordt, de gewestelijke besturen benaderd worden en niet de partijraad. Bij de motie over het congres is het niet de bedoeling te verplichten het congres één maal per jaar bijeen te roepen, maar gaat het om 'aanvullende voorzieningen', om wat flexibeler te kunnen opereren en minder kostbare bijeenkomsten te kunnen organiseren.

Het partijbestuur wordt gevraagd duidelijker te reageren op de moties en deze met een positief advies naar commissie C te sturen.

- Een ander partijraadslid is de mening toegedaan dat dit een overbodige luxe-discussie is. De discussie in de afdelingen is de grote zorg. Zodra de partij weer in de regering zit zal er wel degelijk gediscussieerd worden over allerlei zaken. Bovendien: als het er werkelijk om spant wordt er geen partijraad bijeen geroepen, maar de gewestelijke besturen. Ook deze overwegingen zouden bij de commissie C ingebracht moeten worden.

- Gelderland vraagt de indieners de motie aan te houden in afwachting van hetgeen de commissie C met betrekking tot de partijraad inbrengt. Ook Gelderland is van mening dat het karakter van de partijraad verandert zodra de partij weer in de regering zit.

Wim van Velzen antwoordt namens het partijbestuur:

De partijraad wordt alleen maar politiek door de partijraad zelf. Wel moet het par-

tijbestuur zorgen dat de discussie zo politiek mogelijk gevoerd kan worden/moeten de mogelijkheden benut worden om de discussie ook op de partijraad te voeren. Voor de septemberpartijraad zal het partijbestuur hiertoe een eerste aanzet doen. De afdelingen blijven de eerstaangewezen plaats voor de politieke discussie. Daarom zal de afronding van de discussie in de partij plaats vinden op een congres, het orgaan waar de afdelingen in vertegenwoordigd zijn.

De politieke controle door de partijraad kan niet georganiseerd worden door het partijbestuur, die oefent de partijraad zelf uit. De ruimte is er, de bevoegdheden zijn helder en strak geregeld en dat moet zo blijven.

De partijraad is niet het forum, ook consultatie bij gewestelijke besturen is een goede mogelijkheid.

Het jaarlijks organiseren van een congres kan leiden tot problemen bij bijvoorbeeld de agendastelling, financiën etc.; bovendien neemt het niet de noodzaak van langere congressen weg die toch nog nodig zijn in verband met kandidaatstellingen etc.

De teksten zijn al naar commissie C gestuurd.

Hierna trekken de indieners beide moties in, waarmee de partijraad instemt.

Amendement 13, Groningen:

Groningen merkt op dat het vooral voor grotere afdelingen beslist noodzakelijk is de congresvoorstellen minimaal zes weken van te voren te ontvangen.

Wim van Velzen: De in de reglementen genoemde termijnen zijn minimumtermijnen. Er wordt altijd geprobeerd ze op te rekken. Bovendien stelt de partijraad het werkschema vast, en gaat akkoord met de voorgestelde termijn.

Stemming:

13. Groningen

verworpen

Amendement 17, Rotterdam:

Het ingediende amendement heeft betrekking op hoofdstuk I, toegevoegd artikel 21 (zoals ingediend) en niet op hoofdstuk XII art. 3 d.

Stemming:

17. Rotterdam

verworpen

5. Naamswijziging Sectie Gemeente, Gewest en Provincie in Centrum voor lokaal bestuur

De naamswijziging wordt met algemene stemmen geaccepteerd.

6. Vaststelling begroting 1987/1988

- Het is van belang weer flexibiliteit in de begroting en meerjarenraming te brengen, waardoor activiteiten mogelijk gemaakt kunnen worden, beter gereageerd kan worden op actuele zaken, de teruggang in het ledental opgevangen kan worden etc.

Er moet voor gewaakt worden dat er niet opnieuw een 'ongelukkige' CAO wordt afgesloten, die hiervoor een belemmering vormt.

Het beleid van het partijbestuur blijft er op gericht de verhouding vaste lasten/activiteiten te wijzigen. In welke richting, wat is de doelstelling en in hoeveel tijd zou dat dan gerealiseerd moeten worden? Eventuele consequenties voor het apparaat dienen duidelijk te worden uitgesproken.

De financiële commissie wordt verzocht advies aan de penningmeester uit te brengen over de vraag hoe we de flexibiliteit kunnen terugkrijgen.

- Verzocht wordt een samenvatting van de meerjarenraming bij iedere begroting te voegen, waarbij het niet zozeer om de cijfers gaat, maar om de intentie.
- Een voortschrijdend meerjarenperspectief geeft een betere indruk van het totaal. Ook zou het voor de totale beoordeling prettig zijn over de werkelijke cijfers van het laatst afgesloten boekjaar te beschikken.
- Om wildgroei tegen te gaan en een koppeling van de automatisering nog mogelijk te maken dient het partijbestuur snel met een plan te komen. Wanneer vindt besluitvorming plaats?

De automatisering zal centraal tot bezuinigingen leiden; het gebruik van de computer zal doorberekend worden. Worden de bezuinigingen ook doorgesluisd? De financiële commissie vraagt aandacht voor de financiële gevolgen van de automatisering. Getracht moet worden door middel van reorganisatie financieel voordeel uit de automatisering te halen.

- Voorgesteld wordt het verkiezingsfonds te vervangen door het campagnefonds. Hieraan wordt f 639.000,- onttrokken voor de permanente campagne, zodat in feite f 441.400,- aan het fonds wordt toegevoegd. Kan daar in de loop van het jaar nog iets vanaf gaan voor bij voorbeeld permanent kiezersonderzoek? Ook al is dat niet zo, dan zijn de nu gereserveerde middelen toch niet toereikend. Voortaan zal meer gereserveerd moeten worden.
- Naar aanleiding van de contributieregeling/-opbrengst worden de volgende opmerkingen gemaakt/suggesties gedaan:
  - . Er dient vooral bij de lagere schalen een verfijning toegepast te worden. De overgang van f 6,40 naar f 13,50 is te groot.
  - . Bij het winnen van nieuwe leden moeten we duidelijk zijn over de hoogte van de contributie.
  - . De leden moeten vaker benaderd worden, bij voorbeeld door middel van een brief met het verzoek te bezien of zij de juiste contributie betalen, door een contributieregeling met de acceptgirokaart mee te sturen etc. Ook het toesturen van een blanco acceptgirokaart met contributieregeling zou het nodige kunnen opleveren. Bij automatische betalingen moet duidelijk zijn hoe het contributiebedrag gewijzigd kan worden.
  - . Veel leden betalen niet de juiste contributie; wellicht moet vastgesteld worden dat de solidariteit bij die groep ontbreekt.
  - . De nieuwe leden moeten eerder aan de afdelingen gemeld worden, zodat de afdelingen meer aan de opvang van nieuwe leden kunnen doen. Ook zouden de afdelingspenningmeesters betrokken moeten worden bij de benadering van de leden over de te betalen contributie.
  - . Contributie naar bruto-inkomen is een grof instrument. Zou een fijner instrument niet op z'n plaats zijn?
  - . Betekent een evenwichtiger opbouw van de inkomens- en contributietabellen

- een optrekken van de laagste contributieschalen; een globalere schaal waardoor middeninkomens zwaarder belast zullen worden? Graag een toelichting.
- Er dient niet alleen gekeken te worden naar het inkomstenplaatje (contributie-onderzoek e.d.) maar ook naar het uitgavenplaatje. Ook hier kan gedacht worden aan een efficiency-onderzoek.
  - De begroting van de SGGP wekt de indruk van fors natte-vinger-werk. De hogere inkomsten zijn weggewerkt met hogere uitgaven. Waar zijn de hogere inkomsten beleidsmatig vertaald? Misschien kunnen extra middelen besteed worden om de congresuitspraak over het gewenste percentage vrouwen in de verschillende organen te realiseren.
  - Het met de gewestelijke penningmeesters gevoerde overleg suggereert meer dan het inhoudt. De verantwoordelijkheid van de penningmeesters wordt nauwelijks aangesproken. Het partijbestuur dient dan ook zelf de verantwoordelijkheid te nemen.
  - Het partijbestuur suggereert dat afdelingen en gewesten in de toekomst wellicht dienen mee te betalen aan de teruggang van de contributie-ontvangsten. In welke richting denkt het partijbestuur? Opgemerkt wordt dat de partijraad zich niet gebonden acht aan deze aankondiging.
    - . De afdelingen dienen in laatste instantie mee te betalen.
    - . Het partijbestuur wordt verzocht te zoeken naar mogelijkheden om het vloerbedrag voor (kleine) afdelingen te verhogen.
    - . Er dient een verfijning in de afdrachten aangebracht te worden. De vermogensposities van de gewesten dienen bekeken te worden. Is het, gezien hun financiële positie, bij voorbeeld noodzakelijk dat Gelderland en Zuid-Holland twee maal het vloerbedrag ontvangen? Hierbij wordt door een ander partijraadslid opgemerkt dat het dan ook nuttig is te kijken naar het vermogen per lid van dat gewest, dit geeft namelijk een heel ander beeld.
  - Kan er nagegaan worden welke zaken in samenwerking met de zusterpartijen geregeld zouden kunnen worden? Zodat bij voorbeeld de geldstromen in het kader van de Europese verkiezingen zo effectief mogelijk benut kunnen worden. Is overleg met bij voorbeeld Duitsland over de automatisering wellicht zinvol?
  - Worden de effecten van (onderdelen van) de permanente campagne wel eens gemeten?
  - Heeft het overleg met de Tweede-Kamerfractie over het ombudswerk al plaatsgevonden, en zo ja wat heeft het opgeleverd?
  - Het stuk van de financiële commissie mist de grote lijn en de traditionele opmerking over het aantal bezoldigde bestuurders.

Willem Vermeend en Wim van Velzen antwoorden namens het partijbestuur.

Willem Vermeend:

- Een belangrijk deel van de begroting ligt vast in vaste lasten. In de vorige junipartijraad is dan ook besloten de personeelskosten met f 50.000,- terug te brengen. In de lopende begroting wordt dat bedrag ingelopen op de lasten. Enerzijds wordt (terecht) opgemerkt dat de begroting flexibiliteit mist, maar anderzijds heeft de partijraad geen voorstellen gedaan om verschuivingen in de begroting aan te brengen.
- Bij de komende meerjarenbegroting (1988-1992) moet opnieuw bekeken worden of we meer ruimte kunnen krijgen en geld kunnen reserveren voor nieuwe

extra activiteiten. De partijraad moet dan wel aangeven wat voor activiteiten dat zouden moeten zijn.

Problemen door de teruggang in het ledental zijn voorzien en daarom is er ook extra geld uitgetrokken voor ledenwerving.

- In overleg met de financiële commissie zal bezien worden hoe de meerjarenrapportage, het reilen en zeilen van de meerjarenbegroting, het beste aangepakt kan worden.
- In deze begroting zijn geen gelden gereserveerd voor automatisering. Er dient een goed plan te komen waarbij de financiële consequenties goed op een rijtje staan.
- In deze begroting is meer gereserveerd voor het campagnefonds dan in de vorige begroting. Toegezegd wordt dat bezien zal worden of het noodzakelijk is de reserveringen bij te stellen. Van het bedrag ad f 441.400,- zal niet nog eens een deel voor andere zaken aangewend worden.
- De penningmeester zegt toe een verfijning van de contributieschalen nog eens te bekijken.
  - . De meerderheid van de nieuwe leden betaalt de laagste contributie, daarom daalt het gemiddelde contributiebedrag. Toegegeven wordt dat de wijze van werven ook hiermee te maken heeft. Een aandachtspunt dus.
  - . Het aanschrijven van leden met betrekking tot de contributieklasse heeft in het verleden inderdaad behoorlijk wat opgeleverd. De suggestie om de afdelingspenningmeesters te betrekken bij het benaderen van de leden wordt meegenomen.
  - . De penningmeester merkt op gelukkig te zijn met het toenemende aantal automatische betalers (goedkoper, men 'vergeet' niet te betalen etc.).
  - . Onderschreven wordt dat nieuwe leden, voor zover mogelijk, eerder doorgegeven moeten worden aan de afdelingen.
  - . De uitkomsten van de eerder gehouden discussies over de contributieregeling zullen nog eens bekeken worden alvorens het nu aangekondigde onderzoek gestart wordt. (Bruto of belastbaar inkomen, globalere schalen etc.)
- Er zijn afspraken gemaakt tussen de SGGP en het partijbestuur over de extra inkomsten en de wijze waarop de financiële positie geregeld is. De partijraad is akkoord gegaan met de 1/3-2/3 - regeling en die heeft z'n beslag gekregen in deze begroting. Via de SGGP zijn bij voorbeeld bedragen in de SVP-financiering terechtgekomen.
- Het overleg met de gewestelijke penningmeesters bestaat al tien jaar en is bedoeld om elkaar te informeren. Uiteraard draagt het partijbestuur de verantwoordelijkheid voor de begroting.
- Er wordt niet vanuit gegaan dat de gewesten instemmen met de doorberekening van de teruggang in contributieopbrengsten. Het zal in ieder geval betrokken worden bij de wijze waarop de contributieschalen worden doorgelicht.
- Het verhogen van de afdracht voor kleine afdelingen heeft ook gevolgen voor grotere afdelingen. Wellicht is er een oplossing mogelijk binnen het desbetreffende gewest. Kleine afdelingen die weinig financiële ruimte hebben om activiteiten te ontplooien kunnen wellicht een beroep doen op de activiteitenpot van het gewest en daartoe een activiteitenplan indienen.

Wim van Velzen:

- Voor zover er in de vorige junipartijraad werd gesproken over de CAO, ging het niet om een ongelukkige CAO, maar om een vierjarig contract over atv waartegen de partijraad geen politieke bezwaren heeft gemaakt. Een andere zaak is of er geen elementen in de CAO zitten die we goedkoper zouden willen maken. In het komende CAO-overleg wordt er een voorstel gedaan om de overwerkregeling aan te passen.
- Om de flexibiliteit weer in de begroting terug te brengen, heeft het partijbestuur op de vorige junipartijraad een structurele bezuiniging van f 50.000,- aangekondigd. De feitelijke realisatie hangt samen met de discussie of, en zo ja in welke mate, de vacatures die ontstaan zijn door de WAO-gevallen herbezet zullen worden en met ontwikkelingen als gevolg van de voortschrijdende automatisering. De doelstelling van de afslanking is om met onmiddellijke ingang f 50.000,- te bezuinigen.
- Het automatiseringsrapport komt binnenkort gereed, waarna het naar de betrokkenen gestuurd zal worden. Besluitvorming zal in de laatste drie maanden van dit jaar plaatsvinden, zodat een en ander 1 januari 1988 afgerond is. Over urgente zaken zal, indien nodig, eerder besloten worden.
  - . Je kunt er niet zonder meer vanuit gaan dat een en ander vanuit het centrale apparaat betaald moet worden. Hierbij spelen verschillende factoren een rol; sommige gewesten hebben bij voorbeeld al iets uit eigen middelen aangeschaft, druk op de begroting, vermogenspositie gewesten etc.
  - . Financieel voordeel door automatisering is niet vanzelfsprekend; de eerste tijd zal er geld uitgegeven moeten worden. Wel moeten we oppassen dat er door de automatisering niet allerlei nieuwe activiteiten ontplooid worden.
- Naar aanleiding van de vraag bij een eerder agenda-punt om een efficiency-onderzoek wordt opgemerkt dat het anders opzetten van de begroting, de doorberekening etc. één van de instrumenten is om duidelijk boven tafel te krijgen wat bepaalde zaken ons kosten, waarna de afweging gemaakt kan worden of het ons dat waard is.
- Samenwerking met de zusterpartijen is bij de vorige Europese verkiezingen geprobeerd; dit heeft echter geen besparingen opgeleverd, alleen veel extra papier. Overleg over automatisering met bij voorbeeld de SPD zal nogal wat schaalproblemen opleveren. Er is wel gekeken naar ervaringen opgedaan in vergelijkbare organisaties in Nederland.
- De permanente campagne is onder andere geëvalueerd op deelname van de afdelingen. Ook de Ledenkrant is onderzocht; deze wordt goed gelezen en zeer gewaardeerd. Dit onderzoek zal herhaald worden.
- Het overleg over het ombudswerk is voorspoedig verlopen voor de Tweede-Kamerfractie. In de huidige organisatie zijn hun vragen en voorstellen terecht en dat is in deze begroting financieel vertaald.

A. Ranner beantwoordt de vragen namens de financiële commissie.

- De financiële commissie heeft altijd gewaarschuwd tegen het aantal bezoldigde bestuurders. Het congres heeft echter hele duidelijke uitspraken gedaan, zodat het niet verstandig is op dit moment opnieuw te zeggen dat het aantal terug moet. De flexibiliteit van de begroting zal hiermee wel gediend zijn.
- De meerjarenramingen moeten scenario's worden, waarbij de risico's duidelijk

aangegeven worden (daling gemiddelde contributieopbrengst, stijgende uitgaven campagnes, daling werkkapitaal/renteopbrengsten etc.).

- De door de partijraad gemaakte opmerkingen over de noodzaak ruim voldoende te reserveren voor de verkiezingen worden onderschreven.
- Aangaande de contributieregeling moet gestreefd worden naar een helder en duidelijk systeem.

Hierna wordt de begroting met algemene stemmen aangenomen. Ditzelfde geldt voor de begroting van de SGGP en de begroting van Voorwaarts.

7. Benoeming lid financiële commissie

Met het voorstel van het partijbestuur om **Jan de Vries** te benoemen, gaat de partijraad akkoord.

8. Benoeming secretaris/penningmeester Evert Vermeer Stichting

De partijraad gaat akkoord met de benoeming van **Wim Jacobs**.

25 en 26 september 1987

Tijdens deze partijraadsvergadering werd gesproken over de reactie op de troonrede en miljoenennota 1988 en de verslagen van de neveninstellingen. Aangezien door ziekte en zwangerschapsverlof het verslag van deze partijraadsvergadering niet tijdig gereed kon zijn, zal in het organisatorisch verslag over 1987/1988 aan deze partijraad aandacht worden geschonken.

VOORLICHTING

Statencampagne 1987

Resultaten

De verkiezingen voor de Provinciale Staten hebben de PvdA ten opzichte van die in 1982 veel winst opgeleverd (landelijk: 12,2%), ten opzichte van de Tweede-Kamerverkiezingen in 1986 een gering verlies (0,3%). In vergelijking met de succesvolle statenverkiezingen van 1978 boekten de provincies Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland, Limburg, Drenthe en Noord-Brabant winst, waarbij de twee laatstgenoemde ook het resultaat van de kamerverkiezingen van 1986 overtroffen.

Onderzoek

Bij het voorbereiden van de statencampagne is gebruik gemaakt van een voor de PvdA verrichte nadere analyse van het Nationaal Kiezersonderzoek 1986. Op basis van deze analyse is weer een nader motievenonderzoek gehouden bij voor de PvdA interessante groepen uit het electoraat. In de laatste weken voor de verkiezingen is verder een vijftal telefonische enquetes gehouden ten behoeve van de activiteiten in die periode.

Organisatie

De politieke campagnecommissie (PolCa) bestond deze keer uit Wim Kok, Wim Meijer, Stan Poppe, Wim van Velzen (voorzitter) en campagneleider Peter Kramer. Deze laatste gaf ook leiding aan de campagne staf die bestond uit de medewerkers van de afdeling voorlichting op het partijbureau, voor de duur van de campagne uitgebreid met Annemiek Beumkes en Rolf Wijnstra.

Naar aanleiding van de evaluatie van de campagnes 1986 werd besloten een aantal activiteiten te delegeren aan de gewestelijke campagneteams, met name de sprekerscoördinatie (behalve Wim Kok, Joop den Uyl en Stan Poppe) en de materiaaltoedeling aan de afdelingen. Behalve door middel van regelmatig verschijnende campagnebulletins werd enkele malen in een uitgebreide gewestelijke secretarissenvergadering informatie verstrekt (en overleg gepleegd) aan de gewestelijke campagneteams.

Materiaal

Geen centraal geproduceerde laatste-dag-kaart vanwege het geringe effect, maar wel een landelijke verkiezingskrant (oplage 1,3 miljoen) met 14 gewestelijke edities. De krant, die actueel van karakter had moeten zijn en in het weekend voor de verkiezingen verspreid had moeten worden, kwam door de benodigde erg lange produktietijd en het voor de hand liggende "verspreidingsstelsel" niet conform het SPD-voorbeeld uit de verf.

Aan cijferaffiches op twee formaten (A1 en A2), met of zonder de naam van de provinciale lijsttrekker, gingen 200.000 exemplaren het land in.

Op A5-formaat werden 724.500 pamfletten vervaardigd, waarop de gewesten hun eigen teksten konden laten drukken.

De "spiegels en kralen" ontbraken uiteraard niet: 40.500 buttons, 156.000 stickers

en 121.050 ballonnen.

Ten slotte vermelden we nog de 17.000 vrouwenaffiches en 25.000 vrouwenstickers die onder auspiciën van de Rooie Vrouwen vervaardigd werden.

Sprekersdocumentatie

In de campagnebulletins werd regelmatig sprekersdocumentatie opgenomen. In totaal kwamen 24 onderwerpen aan de orde, onder verantwoordelijkheid van de partijvoorzitter.

Statencampagnedag

Op zaterdag 7 februari vond in Musis Sacrum in Arnhem een kaderbijeenkomst voor de statencampagne plaats. De bedoeling van de dag was enerzijds het motiveren van het kader en anderzijds het met elkaar nog eens "oefenen" van campagnevaardigheden. Het boekje "De PvdA in alle staten", uit de serie "Wijze Raad" en "Nu Den Haag nog", werd ten doop gehouden. Hoewel 275 partijgenoten zich hadden opgegeven, waren er 175 aanwezigen...

Wim Kok het land in

Om de provinciale campagnes stevig te ondersteunen (wat gezien de publiciteit in de regionale media goed lukte) bracht Wim Kok, samen met fractiegenoten en provinciale bestuurders werkbezoeken aan Brabant (Helmond, Tilburg en Den Bosch), Spijkenisse/Hellevoetsluis, Drenthe, Friesland, Groningen, Zeeland, Delft, Waddinxveen/Reeuwijk, Breda en Rotterdam. Sommige van deze bezoeken werden in de avond besloten met een bijeenkomst: Hellevoetsluis, Emmen, Leeuwarden, Groningen, Vlissingen en Breda.

Daarnaast vonden nog verkiezingsbijeenkomsten plaats met Wim Kok in Arnhem, Eindhoven (culturele bijeenkomst), Enschede, Maastricht en Nijmegen (afsluiting van de campagne).

Advertentie

Pal voor de verkiezingsdag werd in een groot aantal regionale dagbladen een grote advertentie in de vorm van een open brief van Wim Kok aan de kiezers geplaatst. Op de voorpagina's van deze bladen werd met een kleine advertentie naar de desbetreffende binnenpagina verwezen.

Vorm en inhoud van de advertentie, tot stand gekomen in samenwerking met het reclamebureau, werden tevoren getest.

Etnische groepen

De PvdA streeft naar een groter aantal leden uit etnische groepen en een grotere deelname van leden uit etnische groepen aan partij-activiteiten. Ten einde het aantal leden uit etnische groepen te vergroten, is het noodzakelijk te beschikken over geschikt voorlichtingsmateriaal. Daartoe werden folders vervaardigd in zeven talen, te weten: Grieks, Italiaans, Joegoslavisch, Marokkaans, Portugees, Spaans en Turks.

In de loop van het verslagjaar bleek de "drempelcursus", bedoeld om nieuwe leden uit etnische groepen vertrouwd te maken met de Partij van de Arbeid, niet aan de verwachtingen te voldoen. Het aantal afdelingen dat de cursus gebruikte was ge-

ring. Momenteel wordt gezocht naar andere methoden om nieuwe leden uit etnische groepen bij partij-activiteiten te betreffen.

Vorbereidingen werden getroffen voor een cursusproject in het voorjaar van 1988 voor kaderleden uit etnische groepen. Deze cursus is bedoeld om leden die al op éniërlei wijze actief zijn in de PvdA (bij voorbeeld lid van een afdelingswerkgroep) een steun in de rug te geven bij hun activiteiten. Verwacht wordt dat op die manier bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1990 meer geschikte leden uit etnische groepen beschikbaar zijn voor de kandidatenlijst.

Sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 1986 is een dertigtal partijgenoten uit etnische groepen gemeenteraadslid. Om hen te ondersteunen bij hun werkzaamheden werd besloten om een- of tweemaal per jaar een training te organiseren. Eind september 1986 vond het eerste trainingsweekend plaats. In april 1987 startten de voorbereidingen voor een tweede weekend. Ten einde maximaal te kunnen inspelen op de behoeften die onder de gemeenteraadsleden uit etnische groepen zelf leven, werd eerst een inventarisatie gemaakt van hun wensen. Op 3 en 4 oktober 1987 werd aan de hand daarvan in samenwerking met de Stichting Vorming PvdA een training georganiseerd met als belangrijkste thema's "politieke profilering" en "presentatie". Besloten werd om dergelijke weekenden in het vervolg halfjaarlijks te organiseren, steeds op basis van de behoeften van de gemeenteraadsleden uit etnische groepen.

In het verslagjaar vonden ook verkiezingen voor deelgemeenteraden in Amsterdam en Rotterdam plaats. Voor de buitenlandse kiezers werd een vidiofilm met informatie over de PvdA vervaardigd.

Permanente campagne

In het verslagjaar vonden de verkiezingen voor de Provinciale Staten plaats, waardoor de verkiezingscampagne meer aandacht ondervond dan de permanente campagne.

Toernee

In januari/februari maakten partijvoorzitter en -secretaris samen met de leden van het kleine fractiebureau de jaarlijkse toernee langs de gewesten. In totaal werden 17 avonden georganiseerd, die door ongeveer 1000 partijgenoten werden bijgewoond. Aandacht werd besteed aan de op handen zijnde statencampagne en onderwerpen uit de actualiteit.

1 mei 1987

De afdeling Voorlichting verleende ook de gebruikelijke steun aan een aantal 1 mei-bijeenkomsten. De meeste aandacht ging uit naar Zaanstad, waar zowel de partijvoorzitter als de fractievoorzitter spraken. Daarnaast werd medewerking verleend aan de bijeenkomsten in Utrecht, Heeswijk-Dinther, Purmerend en Amsterdam.

Ledenwerving

Op 1 oktober 1986 telde de partij 103.217 leden, op 30 september 1987 nog 101.141, een verlies van 2.076. Dit verlies ontstond doordat weliswaar 6050 nieuwe leden werden ingeschreven, maar er 8126 verloren gingen. Alleen het gewest Limburg boekte een netto ledenwinst.

In mei 1987 werd een grote ledenwerfactie georganiseerd, waaraan ongeveer 150 afdelingen deelnamen. Bijzonder aan deze actie was het feit dat de afdelingen die dat wensten naam en adres van een contactpersoon konden laten drukken op het door het partijbureau ter beschikking gestelde materiaal.

Na afloop van deze actie werden de voorbereidingen in gang gezet voor een permanente campagne-actie eind oktober 1987, waaraan ongeveer 200 afdelingen deelnamen.

In dit verslagjaar werd een begin gemaakt met het verzamelen van gegevens die inzicht moeten verschaffen in de effectiviteit van ledenwerving. Per gewest is een analyse gemaakt van het levenverloop sinds oktober 1985, op basis waarvan een keuze gemaakt kan worden in welke gewesten ledenwerving prioriteit heeft. Met alle gewesten zijn of worden afzonderlijk afspraken gemaakt over de wijze waarop ledenwerving het beste vorm kan krijgen, aansluitend bij de wensen en mogelijkheden van de afdelingen. Vanzelfsprekend ligt de nadruk daarbij op die wervingsmethoden waarvan de effectiviteit bewezen is.

Sinds september 1987 wordt geregistreerd op welke wijze nieuwe leden zijn aangemeld: bij voorbeeld naar aanleiding van een advertentie, een televisie-uitzending of acties van afdelingen. Op basis van die gegevens kunnen te zijner tijd conclusies worden getrokken over de wijzen van ledenwerving die het meeste resultaat opleveren. Ook is de inhoud van de informatiepakketten en van de pakketten voor nieuwe leden doorgelicht, ontdaan van overbodige onderdelen en aangevuld met ten onrechte ontbrekende informatie.

Ledenkrant

De ledenkrant ging in september 1987 zijn derde jaargang sinds de ont koppeling van Voorwaarts in. Met een onderbreking in de zomer kwam de krant rond elke eerste van de maand, in totaal tien keer, bij alle leden in de bus. Op informatief-journalistieke wijze werd de politieke actualiteit afgewisseld met fotopagina's, buitenlandse onderwerpen, interviews met bekende en/of bijzondere partijgenoten, artikelen over cultuur et cetera. De statenverkiezingen van 1987 drukten uiteraard een stempel op de inhoud van de ledenkrant. De derde jaargang werd ingeluid met een nieuwe rubriek "Aandacht voor" onder redactie van de kamerleden Vermeend en Ter Veld en ombudsmedewerker Peter Gemmeke. "Aandacht voor" dankt haar bestaan aan vele mensen die partijkantoor en kamerfractie regelmatig bellen en schrijven met vragen over werk, wonen, belastingen, subsidieregelingen en sociale zekerheid. De rubriek voorziet, gezien de vele positieve reacties in een behoefte. De krant stond onder redactie van de partijvoorzitter (eerst Stan Poppe, daarna Marjanne Sint), Peter Kramer en Jopie Rikkelman, die ook de productie regelt. In de periode van 1 januari t/m 1 juni 1987 werd haar plaats wegens zwangerschap en bevallingsverlof ingenomen door Monique Smits.

Na de zomerstop van 1987 werd de naam van de ledenkracht veranderd in 'De Toe-

komst'; tevens vond een formulewijziging plaats. Vrije Volk-journalist Rien Robijns kwam de redactie versterken. Onder de kop 'Thema' worden elke maand twee pagina's breed onderwerpen uitgediept. Sinds 1 september 1987 kent De Toekomst ook een verenigingspagina. Met ingang van dezelfde datum nam Ren de Vree de plaats in van Martin van Duynhoven die de krant de eerste twee jaren vorm gaf.

Zendtijd voor politieke partijen

Televisie

Op de woensdagen 19 november 1986, 14 januari, 11 maart, 6 mei en 2 september 1987 was er tv-zendtijd voor de PvdA. Op die van 11 maart na stonden alle uitzendingen in het teken van ledenwerven. Aan de hand van de beproefde formule met een telefoonblok van medewerkers in beeld en onder het mom van zien bellen doet bellen werden per uitzending tussen de 250 en 600 nieuwe leden ingeschreven. De uitzending van 11 maart viel midden in de statencampagne en werd voornamelijk op lokatie gemaakt. Met ingang van de uitzending van 6 mei 1987 werden de opnamen gemaakt in een tv-studio (Q-point), omdat de nieuw gekozen formule dit vereiste. Clairy Polak presenteerde een magazineachtig programma, waarin interviews werden afgewisseld met beelden van het telefoonteam. Ook dit jaar werd de afdeling voorlichting bijgestaan door een team van deskundigen op radio- en tv-gebied. Jopie Rikkelman deed met uitzondering van de uitzendingen op 11 maart en 6 mei de productie.

Radio

Dinsdags om de 14 dagen op radio 5 (18.20 en 18.30 uur) heeft de PvdA tien minuten zendtijd. Tjarda Harmsma verzorgde de uitzendingen. Najaar 1986 en voorjaar 1987 werd de zendtijd voornamelijk gebruikt voor serie-programma's over strijdliederencultuur aan de hand van een vraaggesprek met Jaap van der Merwe en de geschiedenis van de PvdA aan de hand van een vraaggesprek met An en Wim Thomassen. Elk van de series werd gebundeld op audiocassettes die konden worden besteld bij het partijkantoor.

De "informatiestroom"

Partijlijn

Na 18.00 uur en in het weekend kan men via telefoonnummer 020-272701 kennis nemen van het partijstandpunt over een actuele kwestie of ontwikkeling. Het onderwerp van de partijlijn wordt door de voorzitter, in overleg met het hoofd voorlichting, bepaald. De tekst wordt vervolgens voorgelegd aan een deskundige uit de Tweede-Kamerfractie.

Deze service wordt bij herhaling via de partijmedia onder de aandacht van de leden gebracht. In elk nummer van Voorwaarts staat een aantal partijlijnen op de zogenaamde partijbestuurspagina's.

Partij Pers Bureau

Eenmaal per maand verschijnt het "Partij Pers Bureau (PPB)". Dit medium is bedoeld voor redacties van afdelingsbladen. Het bevat kant-en-klare kopij, onder andere in de vorm van partijlijnen. Omdat er meer partijlijnen vervaardigd worden, is

het PPB het aangewezen documentatie-materiaal voor de complete partijlijnen. Verder staan in het PPB mededelingen over nieuw materiaal dat de afdeling voorlichting produceert (brochures, standpuntenfolders en dergelijke). Ook zijn dit jaar 'ledenwerfbonnen' in het PPB geplaatst, zodat leden via hun afdelingsblad nieuwe leden kunnen opgeven.

Standpuntenfolders

De serie standpuntenfolders is bedoeld voor mensen die over een bepaald onderwerp iets meer willen weten dan hetgeen daarover in ons beginsel- en/of verkiezingsprogramma vermeld staat. De onderwerpen voor de folders worden min of meer door de belangstellenden zelf aangedragen. Vaak staat een onderwerp een tijd hevig in de belangstelling; de afdeling voorlichting merkt dat aan brieven en telefoontjes. Een partijgenoot met veel kennis van zaken over een bepaald onderwerp wordt namens het partijbestuur verzocht een tekst te schrijven. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de tot stand gekomen tekst berust bij de partijvoorzitter.

Per 30 september 1987 bestond de serie uit:

3. De PvdA en het opkomend racisme
6. De PvdA en het recht op wonen
8. De PvdA en arbeidstijdverkorting
9. De PvdA en het onderwijs
10. De PvdA en de lagere inkomens
12. De PvdA en de Derde Wereld
14. De PvdA en het midden- en kleinbedrijf
16. De PvdA en het gehandicaptenbeleid
17. De PvdA en het milieu
18. De PvdA over landbouw en natuur
19. De PvdA en de buitenlanders
20. De PvdA over kleine criminaliteit
21. De PvdA over energie
22. De PvdA over vrede en veiligheid
23. De PvdA over bedrijfsdemocratisering
24. De PvdA over nieuwe technologie
25. De PvdA en uitkeringsgerechtigden
26. De PvdA en Europa
27. De PvdA en de vrouwenemancipatie
28. De PvdA en de jongeren
29. De PvdA en het ouderenbeleid
30. De PvdA over ziektekosten

Op 30 september 1987 waren in productie:

31. Herdruk standpuntenfolder 12 (Derde Wereld)
32. Herdruk standpuntenfolder 17 (Milieu)
33. Nieuwe standpuntenfolder over kinderopvang

Partijbestuurspagina's

De afdeling voorlichting verzorgt tweewekelijks de partijbestuurspagina's in Voorwaarts. Behalve de reeds genoemde selectie uit de partijlijnen zijn deze pagina's bedoeld voor mededelingen, aankondigingen van conferenties en nieuw voorlichtingsmateriaal.

Overige publikaties

Naar aanleiding van troonrede, miljoenennota en de daaropvolgende algemene beschouwingen in de Tweede Kamer werd uitgegeven de brochure "Bouwstenen voor een beter beleid". In maart 1987 werd uitgegeven "De PvdA en de nieuwe technologie", een bundel lezingen over technologie, uitgesproken door Wim Kok.

Publieksvoorlichting

Er komen per dag tientallen brieven en telefoontjes binnen op de afdeling voorlichting, met verzoeken om informatie. Deze verzoeken zijn zowel afkomstig van partijafdelingen als van individuele leden en vaak ook van niet-leden en allerlei instanties.

De afhandeling van de "informatievragen" geschiedt zo snel mogelijk: gaat het om actuele zaken dan krijgt de vrager het door partijbestuur en/of fractie ingenomen standpunt te horen. Gaat het om meer algemene informatie, dan wordt geprobeerd door toezending van bestaand materiaal (standpuntenfolders, verkiezingsprogramma, overdrukken van partijpublicaties et cetera) de vragenstellers tevreden te stellen; gaat het om specifieke onderwerpen dan wordt verwezen naar de afdeling publieksvoorlichting van de Tweede-Kamerfractie. Gaat het om persoonlijke kwesties, dan wordt aangeraden om schriftelijk het ombudsteam van de fractie te benaderen. Brieven waarin een oplossing voor persoonlijke problemen wordt gevraagd, worden doorgestuurd naar de afdeling O&P (Ombudswerk en Publieksvoorlichting). In een gesprek dat eind september 1987 plaats vond tussen deze afdeling en de afdeling voorlichting werd duidelijk dat de afhandeling van de vele verzoeken om informatie gebaat is bij een goede samenwerking tussen beide afdelingen. Zo is afgesproken dat brieven en telefoontjes met verzoeken om specifieke informatie of oplossing voor persoonlijke problemen rechtstreeks naar O&P gaan, in plaats van - zoals voorheen het geval was - naar Tweede-Kamerleden of hun medewerkers. Regelmatig contact en uitwisseling van informatiemateriaal zullen bijdragen aan een efficiënte afhandeling ten aanzien van publieksvoorlichting.

Organisatie

Onder het hoofd voorlichting, Peter Kramer, ressorteerden aan het eind van het verenigingsjaar 1986/1987 Inez Abell (publieksvoorlichting en produktie van respectievelijk PPB en PB-pagina's in Voorwaarts en de serie standpuntenfolders), Annelies Kolk (coördinatie, assistentie hoofd, informatievoorziening PB) en Jopie Rikkelman (Ledenkrant, partij-radio en tv-uitzendingen, speciale produkties/bijeenkomsten).

In het vorige verslag werd de reorganisatie met betrekking tot het actiesecretariaat reeds vermeld. In dit kader is na het vertrek van Bob Suurhoff Victor Jammers per 1 november 1986 de voorlichting gaan versterken als medewerker permanente campagne en actie.

Vanaf 1 april 1987 heeft de Anne Vondeling Stichting ten behoeve van de Euro-in-

formatiecampagne Gregor Niessen gedetacheerd op de afdeling. Voor een periode van drie maanden is vanaf augustus 1987 op de afdeling voorlichting een stagiaire (Lisette van der Loo) van de Katholieke Universiteit Brabant werkzaam, die enige onderzoeken verricht. Aan het einde van de verslagperiode bestond er nog een vacature voor een administratief medewerk(st)er.

VOORWAARTS

Het ligt voor de hand dat in deze verslagperiode ook de redactie van Voorwaarts te maken heeft gekregen met de kater van de "overwinningsnederlaag" bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Het beleid van de redactie ging zich derhalve richten op een zo breed mogelijk platform-zijn van meningen en zienswijzen in onze partij over de vraag "hoe nu verder?". Dat dit wel eens tot het publiceren leidde van artikelen die niet door iedereen in de partij gewaardeerd werden ligt voor de hand. Maar Voorwaarts zou in zijn taak en opdracht als platform en als opinieblad van de partij tekort zijn geschoten wanneer niet in zijn kolommen de onzekerheid en verwarving in brede kringen in de partij over de toekomstige koers een weerslag hadden gevonden.

Daarnaast heeft de redactie verdere uitvoering gegeven aan haar beleid door het behandelen van politieke kwesties op lokaal en regionaal niveau, die ook landelijk sterk de aandacht trokken, het beschouwen van de verschillende posities waarin de partij op lokaal niveau verkeert, achtergronden en reportages over de ontwikkelingen bij zusterpartijen en overige internationale ontwikkelingen. Gelukkig heeft de redactie zich in deze verslagperiode niet meer bezig hoeven te houden met de plaatsbepaling van Voorwaarts binnen de partij, omdat die in de voorafgaande verslagperiode geregeld was met het inwerkingtreden van het redactiestatuut.

Het stelt de redactie teleur, dat dit alles niet heeft geleid tot een uitbreiding van het abonnementenaantal (rond 25.000 in deze jaargang), al bleek dat vooral financiële redenen tot opzegging leidden. Voor de komende verslagperiode verwacht de redactie weer toename van het abonnementenaantal, omdat haar beleid er in die periode op gericht zal zijn ruime aandacht te schenken aan de discussies rond de rapporten van de commissies A, B en C. Dit zal vooral gebeuren met opiniërende en commentariërende artikelen van partijgenoten. Tot haar vreugde kon de redactie constateren, dat tal van partijgenoten bereid bleken de podiumfunctie van Voorwaarts te steunen, omdat die juist tijdens de komende discussies van betekenis gaat worden.

Gelukkig kon ook deze verslagperiode dank zij de medewerking van partijbestuur en kamerfractie een erkend gewetensbezwaarde militaire dienst zijn vervangende dienstplicht op de redactie vervullen.

De redactie bestond dit verslagjaar uit: Oebele de Jong (hoofdredacteur, full-time), Tjarda Harmsma (redactrice, 20 uur), Doke Menger (redactie-assistente, 25 uur) en Ronald van der Horst, die werd opgevolgd door René Cuperus (redacteur, full-time).

De redactieraad bestond in de verslagperiode uit:

Walter Bohle, Frits Castricum, Peter Kramer, Jack Kroes, Stan Poppe (tot zijn aftreden als voorzitter van de partij), Liesbeth Rensman, Marjanne Sint en Leon de Wolf. Walter Bohle was voorzitter van de redactieraad.

INTERNATIONAAL SECRETARIAAT

In de verslagperiode hebben zich enkele persoonlijke wijzigingen bij het internationaal secretariaat voorgedaan. Maarten van Traa werd als internationaal secretaris opgevolgd door Jan Marinus Wiersma. Hans Wolters nam de plaats in van Gregor Niessen als medewerker Europa. Daarnaast maakten deel uit van het internationaal secretariaat Gina Siegel en Riet van der Zedde. Walter Bohle volgde Wim Albers op als tweede internationaal secretaris.

Van Traa en Albers waren tot aan het congres van de Federatie leden van het federatiebureau.

Tot aan het congres van april 1987 stonden de internationale contacten vooral in het teken van vrede en veiligheid en de Oost/West-betrekkingen. Maarten van Traa woonde twee vergaderingen bij van de ontwapeningscommissie van de Socialistische Internationale (SI) in Wenen en in Helsinki.

Eind november 1986 werd door Klaas de Vries, Relus ter Beek en Maarten van Traa deelgenomen aan het zes-partijenoverleg in Budapest. De sociaal-democratische partijen uit Denemarken, België en Nederland spraken daar met vertegenwoordigers van de communistische partijen van Hongarije, Bulgarije en de DDR. Dit initiatief was ontstaan binnen Scandilux, dat twee maal bijeenkwam in het verslagjaar. Deze contacten stonden natuurlijk in het teken van de INF-problematiek. De SI vergaderde in Bonn en Brussel, waar onder andere Joop den Uyl, Wim Kok en Maarten van Traa de Partij van de Arbeid vertegenwoordigden.

Op het aprilcongres werd Jan Marinus Wiersma gekozen tot internationaal secretaris.

Van 7 tot 9 april woonden Joop den Uyl, Maarten van Traa en Jan Marinus Wiersma de zitting bij van de Raad van de Socialistische Internationale in Rome. Daar werd vooral gesproken over de situatie in het Middellandse-Zeegebied.

Begin mei droeg Joop den Uyl tijdens het congres van de Federatie van Socialistische en Sociaal-democratische partijen in Europa de voorzittershamer van de federatie over aan de Portugese partijleider Vitor Constanciò. De PvdA was op dit congres met veertien afgevaardigden aanwezig. Een rapport van Willy Claes over de sociaal-economische situatie in Europa vormde één van de belangrijkste punten op de agenda.

Op 4 juni spraken Wim Kok, Marjanne Sint en Jan Marinus Wiersma met de partijleider van de DDR, E. Honnecker.

Op 14 juni bezochten Joop den Uyl, Wim Kok, Marjanne Sint en Jan Marinus Wiersma het SPD-congres ter ere van de scheidende voorzitter Willy Brandt.

Op 18 juni woonde Jan Marinus Wiersma een vergadering van de Midden-Oostencommissie van de SI in Parijs bij.

Op 19 juni vond in Straatsburg een bureauvergadering van de Federatie plaats. Maarten van Traa en Jan Marinus Wiersma werden benoemd tot leden van het bureau.

De contacten met de Socialistische Partij van België werden aangehaald tijdens een bezoek van ondermeer Wim Kok en Marjanne Sint aan Brussel op 25 en 26 juni. In juni bezocht ook een delegatie, bestaande uit Relus ter Beek en Maarten van Traa, Roemenië.

In juli bezocht een delegatie van de partij de END-conventie in Coventry. Op deze grote bijeenkomst van de Europese vredesbeweging werd vooral gesproken over ontspanningspolitiek. Walter Bohle woonde in het verslagjaar een aantal bijeenkomsten van het bestuur van de END bij.

Jan Marinus Wiersma nam op 23 juli deel aan een forum in Valencia tijdens het wereldfestival van de jongerenorganisatie van de SI.

In augustus vormen Jan Pronk en Maarten van Traa een delegatie naar China op uitnodiging van de Chinese communistische partij.

Joop den Uyl leidde op 17 september een vergadering van de Zuidelijk-Afrika-commissie van de SI in Straatsburg.

In het verslagjaar werden verschillende congressen van zusterpartijen bezocht: van de Italiaanse PSDI (Hans Wolters), de Franse PS (Piet Dankert), de Zweedse SAP (Wim van Velzen en Jan Marinus Wiersma) en van de Labour Party (Marjanne Sint, Maarten van Traa en Jan Marinus Wiersma).

In het verslagjaar volgde Jan Marinus Wiersma Maarten van Traa op als lid van het dagelijks bestuur van het KKN. Binnen het KKN werd de discussie over de toekomst van het comité voortgezet. In juni organiseerde het KKN een openbare studiedag over dit onderwerp.

De nieuwe internationaal secretaris had in de loop van het verslagjaar vele contacten met vertegenwoordigers van ambassades, actiegroepen en bevrijdingsbewegingen. Op de partijraden van juni en september 1987 werden verschillende moties over het buitenlands beleid behandeld.

Comité tegen de Beruftsverbote

Mochten we na de publikatie, in februari 1987, van het rapport van de ILO, de internationale arbeidsorganisatie, waarin werd gesteld dat de Bondsrepubliek het ook door haar getekende verdrag nr. 111 schond, goede gronden hebben te verwachten, dat men in de Bondsrepubliek een enigszins toleranter beleid zou gaan voeren, nu schijnt het eerder zo, dat de Westduitse justitie in het rapport een aansporing ziet met hernieuwde voortvarendheid mensen brodeloos te gaan maken.

Wij waren aanwezig bij verscheidene processen, onder andere bij het proces tegen de ambtenaar der posterijen, Herbert Bastian, voor het Bundesdisziplinargericht in Frankfurt in oktober 1986. Hij werd vrijgesproken, maar de procureur-generaal tekende onmiddellijk beroep aan (intussen is Bastian in september 1987 door het Bundesverwaltungsgericht in Berlijn ontslagen als ambtenaar).

Het proces tegen de postambtenaar Repp, in november 1986 in Berlijn, werd na enkele uren op verzoek van de verdediging geschorst, wegens de gezondheidstoestand van de beklaagde.

In februari 1987 waren voorzitter Wim Albers en secretaris Alex Veldhof aanwezig in Frankfurt, waar door de Initiative "Weg mit den Beruftsverbotten" een conferentie was belegd waar onder andere het rapport van de eerder genoemde onderzoekscommissie van de ILO ter sprake kwam.

De commissie, waarin drie juristen zitting hadden, stelde na een grondig onderzoek van talrijke gevallen vast, dat "in de meeste gevallen rechtvaardiging van de uitslui-

ting uit de openbare dienst niet is aangetoond". Het ging om het kenbaar maken "van politieke meningen, niet om activiteiten tegen de veiligheid van de staat in de zin van artikel 4 van het verdrag". Bedoeld wordt het verdrag nr. 111 van de ILO, waarin iedere discriminatie naar geloof of politieke overtuiging bij de uitoefening van een beroep wordt verboden. Dit verdrag is ook door de regering van de BRD ondertekend. In een brief aan de ILO gaf de Bondsregering op 7 mei 1987 te kennen het rapport van de commissie aan haar laars te lappen. Het gedrag van de regering wordt sterk veroordeeld door andere andere SPD, de Grünen, DGB, die er hun verbazing over uitspraken dat de regering zich, ondanks afwijzing van het rapport, niet tot het Internationale Gerechtshof in Den Haag wendt. Ook op het moment dat dit wordt geschreven, december 1987, heeft de Bondsregering nog niet in positieve zin op het rapport gereageerd. De rechtszekerheid bij onze Oosterburen blijft dusdanig ondermijnd, dat er voor het comité voorlopig voldoende werk is.

Brede Kommissie Buitenland - BKB

De Brede Kommissie Buitenland is een overleg van vertegenwoordigers van de gewesten (één per gewest), van de diverse gespecialiseerde partijcommissies op buitenlands-politiek gebied en van het van partijbestuur, kamerfracties en Europarlementariërs. Voorzitter is de internationaal secretaris, de dagelijkse leiding berust bij een vice-voorzitter en het dagelijks bestuur uit de vergadering. Het secretariaat wordt gevoerd door het partijbureau. Na ziekte en functiewisselingen nam dit jaar Riet van der Zedde het secretariaat over van Gregor Niessen, die het jarenlang met grote inzet vervulde. Het congres van 1987 verkoos Jan Marinus Wiersma tot internationaal secretaris en daarmee tot voorzitter van de BKB als opvolger van Maarten van Traa. Deze combineerde sinds 1986 de functie van internationaal secretaris met die van het Tweede-Kamerlidmaatschap.

De BKB adviseert - gevraagd en ongevraagd - partij, partijbestuur en fracties en dient als coördinatiepunt voor de buitenlanddiscussie in de PvdA. Het aanbod aan internationaal politieke problemen is groot, zelfs als men zich beperkt tot zaken waarop Nederland - of binnen Nederland de PvdA - enige invloed kan uitoefenen. De BKB heeft dan ook vaker dan de voorziene één maal per zes weken vergaderd. Aan de vergaderingen namen gemiddeld tussen de 25 en 30 personen deel. Met de Tweede-Kamerfractie konden nieuwe afspraken gemaakt worden over haar participatie in het overleg en de agendering.

De volgende onderwerpen (onder andere) werden in de BKB besproken:

- *Defensieve strategie*, de BKB adviseerde het partijbestuur nadere uitwerking van ideeën en vragen ten aanzien van een dergelijke militaire strategie en contacten dienaangaande met de Duitse SPD. Uitwerking is inmiddels gekoppeld aan het fractiewerkplan.
- *Suriname* is enkele malen aan de orde geweest in de BKB, zonder dat die veel licht kon brengen in de weinig heldere partijdiscussie in deze.
- *Oost/Oost*, de verhoudingen tussen de Warschaupactlanden werden besproken aan de hand van een door Bob de Ruiter en Duco Hellema opgesteld stuk. Een advies, dat ingaat op de ontwikkelingen in de Sovjet-Unie en dat oproept tot een doordachte eigen Oost-Europapolitiek, is inmiddels vastgesteld en zal begin 1988 als publikatie van de BKB het licht zien.

- *Fringe meeting congres.* De BKB droeg zorg voor de organisatie van één van de discussiebijeenkomsten rond het laatste congres, met als onderwerp de rol van West-Europa in vrede en veiligheid.
- *Gemeentelijk buitenlands beleid* werd besproken aan de hand van een notitie van de Rotterdamse werkgroep buitenland en een notitie van de Amsterdamse werkgroep over mensenrechten. Inmiddels is deze discussie rond een nieuw stuk van Jan van Bergen opnieuw aan de orde geweest en zal dit wellicht ook in een publicatie ten behoeve van de partij uitmonden.
- *Internationaal secretariaat.* De kandidaten toetsten hun ideeën in de BKB alvorens zich aan het congres te presenteren.
- *Fractiewerkplan en begroting.* Met vertegenwoordigers van de Tweede-Kamerfractie werden fractiewerkplan op het onderdeel buitenland en de begrotingen van buitenlandse zaken en ontwikkelingssamenwerking voorbesproken.
- *De Oost/Westverhoudingen* vroegen uiteraard na de mislukte top van Reykjavik en de vervolgens toch op gang gekomen INF-onderhandelingen, om aandacht. De BKB steunde de door de partij gekozen koers van aanmoediging van het onderhandelingsproces (tegen aanvankelijk verzet vanuit andere Westeuropese landen), gekoppeld aan aandrang op verder onderhandelen over andere (chemische, conventionele) wapensystemen en verzet tegen opvoering van andere bewapening als compensatie voor afstoten van kernwapen.
- *Europa.* De ontwikkeling van de EG in economisch en (eventueel) veiligheids-politiek opzicht blijft één van de belangrijkste aandachtspunten voor onze buitenlandse politiek. Steeds duidelijker wordt er meer en meer op de Europese kaart gewed, al is er weinig eenduidige of hoopvolle ontwikkeling te bespeuren op het Europese vlak.
- Het Scandilux-overleg tussen de "noordelijke" socialistische partijen en het daaruit voortgekomen Eurolux-overleg tussen "noord" en "zuid" blijven bij de belangrijkste instrumenten die de PvdA voor haar politiek in deze heeft. Het dit jaar gehouden Eurolux-overleg werd in de BKB besproken.
- De BKB onderhoudt een vaste band met de Europarlementariërs en bespreekt halfjaarlijks hun verslagen. Tevens is de BKB vertegenwoordigd in de Stuurgroep Europese Politiek.

Defensiecommissie

De Defensiecommissie van de PvdA adviseert de Tweede-Kamerfractie van de PvdA en het partijbestuur, gevraagd en ongevraagd. De laatste jaren is van de adviesfunctie richting partijbestuur niet veel terecht gekomen. De enige keer dat de commissie een (ongevraagd) advies uitbracht over het verkiezingsprogramma, werd dat niet erg op prijs gesteld. De advisering naar de fractie toe heeft beter gewerkt. Vaak kon een beroep worden gedaan op de leden van de commissie. Op de bijeenkomst van 4 december 1986 werd afgesproken in de toekomst te proberen, vanwege het ontbreken van een "deskundigencommissie vrede en veiligheid", (de BKB heeft een andere opzet), de vergaderingen van de Defensiecommissie een verschillend karakter te geven. Besloten werd in Den Haag bijeenkomsten te beleggen, waar gediscussieerd zou kunnen worden over veiligheidsvraagstukken in de brede betekenis van het woord en over actuele problemen op defensiegebied en in Utrecht bijeenkomsten te beleggen over "de problemen van alle dag" binnen de krijgsmacht. Voor de laatste soort bijeenkomsten zouden dan bui-

ten de leden van de Defensiecommissie ook andere partijgenoten worden uitgenodigd met als criterium "als burger of militair werkzaam bij de krijgsmacht".

Een bijeenkomst in de laatste categorie werd op 4 juni 1987 gehouden. Veel onderwerpen op het gebied van personeelsbeleid kwamen aan de orde. Met name werd van gedachten gewisseld over de vraag of er in de krijgsmacht sprake is van incidenten als het gaat om wangedrag of dat moet worden gesproken van een structureel probleem. De laatste tijd zijn er zoveel gevallen van wangedrag bekend geworden, dat een onderzoek wordt ingesteld. Kernpunt in de discussie was hoe het mogelijk is dat binnen een krijgsmacht met actieve vakbonden van dienstplichtigen, geestelijke verzorgers enz. misstanden zolang kunnen voortduren. Kamerleden krijgen stromen brieven en telefoontjes als het gaat om "dienstplichtzaken", maar zelden of nooit tijdig informatie over bovenstaangeduide problemen.

Op 29 juni 1987 werd een avond georganiseerd (in samenwerking met de fractiecommissie buitenlandse zaken en defensie) over vrede en veiligheid. Uitgenodigd waren partijgenoten en "sympathisanten", die zich professioneel met veiligheidsvraagstukken bezighouden. Het was even wennen, maar de opzet voldeed aan de verwachtingen. Het ligt in de bedoeling in de toekomst meer van dergelijke bijeenkomsten te organiseren.

Waarschijnlijk zullen deze bijeenkomsten dan plaatsvinden in het kader van de nieuw op te richten partijcommissie Vrede en Veiligheid.

EG-commissie

De commissie biedt een goede mogelijkheid voor informatie-uitwisseling en politieke discussie op het vlak van de Europese integratie en samenwerking. Zij voorziet daarmee in een duidelijke behoefte van haar leden, alsook van partijbestuur, Tweede-Kamerfractie en Europarlementariërs.

De EG-commissie bestaat uit 65 leden. Een inmiddels stabiel aantal van 20 tot 25 mensen bezoekt regelmatig de vergaderingen. Dit waren er in het verslagjaar zeven.

De belangrijkste thema's waren:

- *De Europese Groenen-discussie* met EP-lid Paul Staes.
- *Het EG-landbouwbeleid*, ingeleid door Sicco Mansholt.
- *Een Europees veiligheidsbeleid?* Inleiding Paul Scheffer (WBS).
- *Sociale gevolgen Europees technologiebeleid*. Discussie met PvdA-fractie leider Wim Kok.
- *De relatie tussen de EG en Comecon*, met de Duitse SPD-Europarlementariër Seeler.
- *De zgn. "Delorvoorstellen" inzake de revitalisering van de EG*, discussie met Cees Wittebrood, lid Kabinet-Andriessen.
- *De relatie EG-Japan*, ingeleid door Japandeskundige Brinkhorst.

De rol van de EG-commissie in de partij is bescheiden. Zij streeft ernaar een actievere rol te spelen in de "Europadiscussie", die in de partij in toenemende mate wordt gevoerd. De opstelling van het Europese verkiezingsprogramma zal hiertoe zeker mogelijkheden geven.

STEP

De Stuurgroep Europese Politiek heeft als taak politieke coördinatie tot stand te brengen tussen PvdA-Eurodelegatie, PvdA-Tweede-Kamerfractie en partijbestuur. De STEP kwam daartoe gemiddeld één keer per zes weken bijeen. Zij besprak onderwerpen als:

- *de EG-financieringsproblematiek;*
- *het EG-landbouwbeleid;*
- *de Europese Topconferenties;*
- *mensenrechtenvraagstukken;*
- *milieubeleid;*
- *buitenlands-politieke onderwerpen als Midden-Amerika en Zuid-Afrika;*
- *de handelsproblemen tussen de EG, VS en Japan;*
- *de Europese akte.*

De STEP vervult een nuttige functie als coördinatie- en integratie-orgaan. Het zou voor haar functioneren echter goed zijn indien zij in een iets hogere frequentie (bij voorbeeld maandelijks) bijeenkwam. Het streven is hierop dan ook gericht.

In de verslagperiode werd in de Tweede Kamer een Vaste Kamercommissie EG-zaken in het leven geroepen.

De STEP poogt in het bijzonder afstemming tot stand te brengen tussen de politieke stellingnamen van PvdA-vertegenwoordigers in deze commissie en de PvdA-afgevaardigden in het Europese Parlement. Het gat in de democratische controle tussen het nationale en Europese Parlement kan hierdoor weliswaar niet worden opgevuld, het gebruik ervan door de regering wordt er wel minder gemakkelijk door gemaakt.

In de verslagperiode zat Wim Meyer de STEP-vergaderingen voor. Hans Wolters was secretaris.

Verre-Oosten commissie

Voorzitter: Peter van Tuijl

Secretaris: Gina Siegel

De commissie heeft als taak een bundel te schrijven over de regio Oost- en Zuid/Oost-Azië. Tijdens de verslagperiode is een aantal hoofdstukken in concept geschreven en door de commissie behandeld in twee rondes. De volgende onderwerpen kwamen daarbij aan de orde:

- *De ontwikkeling van de NIC's (Newly Industrialized countries)*
- *De PvdA en het Verre Oosten*
- *Indo-China*
- *China*
- *Inleidend hoofdstuk (economisch, politiek, staatsstructuur)*
- *Beleidsdoelstellingen getoetst*
- *Filippijnen*

Ook is begonnen met de voorbereidingen van de studiedag in het voorjaar van 1988, waarop de bundel gepresenteerd wordt.

De commissie vergaderde in de verslagperiode tien maal. De vergaderingen werden redelijk bezocht.

Commissie Nederlandse Antillen/Aruba (Antillencommissie)

Voorzitter: Henk Gritter

Secretaris: Chris van Krimpen

Taak: Het adviseren van het partijbestuur inzake de relatie tussen Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba.

Leden: 12 (van wie twee uit de Eerste Kamer en twee uit de Tweede Kamer, 2 vrouwen)

PB-lid: Willem Vermeend

Werkwijze

Er wordt circa één maal per maand vergaderd. Contacten worden onderhouden met de Movimiento Electoral di Pueblo (MEP) van Aruba en de Movimiento Antillas Nobo (MAN) uit Curacao. Adviezen worden gegeven ter gelegenheid van de begrotingsbehandeling voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse zaken. In 1981 is een beleidsrapport uitgebracht dat door het partijbestuur is aanvaard. In verband met de gewijzigde omstandigheden en nieuwe inzichten is een nieuw rapport in voorbereiding, dat begin 1988 zal verschijnen.

Evaluatie

Binnen de commissie is een breed scala van deskundigheden voorhanden, zowel op politiek, juridisch als op economisch gebied. Door frequente contacten met de overzeese rijksdelen bestaat een goed inzicht in de ontwikkelingen. De vergaderingen van de commissie worden goed bezocht. Afstemming vindt plaats via de aan de commissie deelnemende kamerleden en het partijbestuurslid.

PS

Strikt genomen houdt de Antillencommissie zich niet bezig met het "buitenland", maar met de relatie tussen de onderdelen van de koninkrijk der Nederlanden. Gezien de bijzondere problematiek lijkt het niet wenselijk structuur of bezetting van de Antillencommissie te wijzigen. Aangezien ook in de nabije toekomst belangrijke beslissingen moeten worden genomen over de toekomstige structuur van het koninkrijk, zal de commissie op dit terrein een belangrijke inbreng kunnen hebben. Het is wenselijk de commissie als zelfstandige permanente commissie te registreren.

Commissie ontwikkelingssamenwerking

Voorzitter: Gerard van der Horst

Vice-voorzitter: Eveline Herfkens

Secretaris: Wout Nijland, EVS

Waarnemend secretaris: Rob Peschier (per 1 juni 1987)

De commissie ontwikkelingssamenwerking is een goed draaiende commissie; de vergaderingen worden frequent bezocht en de commissie is productief.

De commissie is belast met advisering van de Tweede-Kamerfractie en partijbe-

stuur over actuele zaken op het beleidsterrein van ontwikkelingssamenwerking en houdt zich tevens bezig met het ontwikkelingsbeleid op langere termijn.

De leden van de commissie zijn afkomstig uit kringen van de Tweede Kamer, de Eerste Kamer, het Europese Parlement, het buitenlandsecretariaat, de Evert Vermeer Stichting, ambtenaren uit diverse ministeries en verschillende leden afkomstig uit ontwikkelingsorganisaties. In totaal telt de commissie 49 leden, waarvan er 30 regelmatig de vergaderingen bezoeken.

De notities en adviezen van de commissie zijn over het algemeen van een kwalitatief hoog gehalte, mede als gevolg van de rijke deskundigheid van de leden. Gedurende de verslagperiode heeft de commissie negen maal vergaderd in het gebouw van de Tweede Kamer te Den Haag. In principe vinden deze vergaderingen altijd op de eerste dinsdag van de maand plaats.

Hieronder volgt een lijst van de belangrijkste onderwerpen, welke in de commissie zijn behandeld gedurende de periode 1 oktober 1986 tot en met 30 september 1987:

- Discussie notitie ontwikkelingssamenwerking, communicatie en beleid;
- Discussie EVS/PvdA beleidsprogramma voedsel;
- Discussie beleidsnotitie biothechnologie en voedselproblematiek;
- Bespreking CDA-rapport wereldeconomie en ontwikkeling;
- Bespreking SI-rapport Global Challenge;
- Discussie notitie ontwikkelingsrelatie Nederland/Suriname (in samenwerking met de Suriname Commissie);
- Ontwerpadvies ecologie en ontwikkelingssamenwerking;
- Bespreking onderwerp EG-landbouwbeleid en de Derde Wereld (naar aanleiding van diverse notities en de EVS-uitgave landbouw en de wereldhandel);
- Discussie notitie Nederlands vluchtelingenbeleid;
- Ontwerpadvies communicatie en de Derde Wereld;
- Bespreking EP-rapport handel en grondstoffen;
- Discussienotitie ter voorbereiding op UNCTAD-VII;
- Bespreking NAR-advies en fractienota met betrekking tot de GATT-handelsronde;
- Advies Nederlands Ontwikkelingsbeleid m.b.t. de Middenamerikaanse regio.

Suriname Commissie

Voorzitter: Henk Knol

Secretaris: Lotta Ruskamp

Secretariaat: Evert Vermeer Stichting

Er werd verder gewerkt aan het samenstellen van het tweede uitgebreide rapport van de commissie. Dit verscheen in juli met dezelfde titel als het eerste rapport "Suriname en Nederland, hoe verder? (II), de visie van de Partij van de Arbeid op de relatie met Suriname".

Op uitnodiging van de Commissie ontwikkelingssamenwerking, de Brede Commissie Buitenland en de Latijns-Amerika Commissie werd in december en januari in vergaderingen van deze commissies met een vertegenwoordiging van de Suriname commissie bijgepraat en van gedachten gewisseld over vooral de inschatting van ontwikkelingen in Suriname.

Zowel het partijbestuur als deze commissies keken uit naar de totstandkoming van het rapport. De Suriname-commissie achtte het juist om, hangende afronding en verschijning, niet vooraf reeds over de inhoud te praten zonder dat deze nog onder ogen was gekomen van het partijbestuur.

Tussen oktober 1986 en eind september 1987 werden er negen vergaderingen gehouden. Er werd niet vergaderd in de maanden februari en maart. Wel kwam in die tijd een inmiddels samengestelde redactiecommissie van vier leden bij elkaar. Het zoeken naar een aanpak voor de presentatie van de conclusies en aanbevelingen verliep aanvankelijk zeer moeizaam. Het leek er zelfs op dat op dit punt niet tot consensus gekomen kon worden. Enkele leden wilden hun andere mening over wezenlijke aspecten niet als minderheidsstandpunt zien opgenomen. Uiteindelijk werd besloten die andere visie in een apart hoofdstuk op te nemen als integraal onderdeel van het rapport. Dit gebeurde ook bij de eindredactie.

De eerlijkheid gebiedt, dat het het redactielid Hans Brandsma was die in de eindfase het vele eindredactionele werk verrichtte en op enkele onderdelen ondersteuning kreeg van een of meer commissieleden.

Tot verdriet van de commissie besloot het partijbestuur de behandeling van het rapport te agenderen op zijn vergadering van midden december. Enige actie om dit te vervroegen vermocht het partijbestuur niet op dit besluit terug te doen komen.

In de eerste maanden van 1987 nam de Palu (Progressieve Arbeiders en Landbouwers Unie), afdeling Nederland na lange tijd weer contact op met het verzoek tot een gesprek. Gelet op het vele werk voor het rapport, inclusief voortzetting van de discussie over de inhoud, en essentiële gebeurtenissen in Suriname (referendum en verkiezingen) was men algemeen van mening te moeten wachten met het weer uitnodigen van informanten. Een concreet voorstel om daarmee in september te beginnen werd dan ook verdaagd tot na de vergadering van het partijbestuur in december over onder meer het rapport en de adviesstructuur binnen de partij. De besluitvorming hierover en de ontwikkelingen aansluitend op de verkiezingsuitslag in Suriname zouden immers van invloed kunnen zijn op het hoe verder met de commissie.

In september meldde zich een nieuwe kandidaat: Ted Blesgraaf, antropoloog, werkzaam bij het bureau Volksgezondheid van de provincie Noord-Holland en voorzitter van de afdeling Bloemendaal van de PvdA.

Latijns-Amerika Commissie

De Latijns-Amerika Commissie (LAK) wordt gevormd door mensen uit kringen van de Tweede-Kamerfractie, het Europese Parlement, het ministerie van buitenlandse zaken, diverse ontwikkelingsorganisaties, de Evert Vermeer Stichting en partijleden met speciale kennis van het Latijnsamerikaanse continent of landen daarbinnen.

De vergaderingen van de commissie vinden één maal per maand plaats en worden voorbereid voor de LAK-kerngroep. Tot en met april 1987 bestond deze kerngroep uit:

Leo Schellekens (voorzitter), Wim Kooistra (waarnemend secretaris), Ruud Lambregts, Johan van Minnen, Nicolien Scholtens en Menno Vellinga. Sinds mei 1987

bestaat de kerngroep uit: Peter Gelauff (voorzitter), Rob Peschier (waarnemend secretaris), Sijtze Bergsma, Ruud Lambregts en Menno Vellinga. Het secretariaat van de Latijns-Amerika Commissie is in handen van de Evert Vermeer Stichting.

Gedurende de verslagperiode heeft de commissie tien maal vergaderd, waarbij een belangrijk deel van de energie is gericht op de voorbereiding van een internationale tweedaagse conferentie, welke uiteindelijk in oktober 1987 in het Europese Parlement te Brussel heeft plaatsgevonden. Met het schrijven van de conferentiebundel, handelend over de politieke en economische relaties tussen Latijns-Amerika en Europa, heeft de commissie een belangrijk inhoudelijke bijdrage aan de conferentie geleverd. In samenwerking met het internationaal secretariaat en de socialistische Eurofractie is de commissie bovendien zeer nauw betrokken geweest bij de directe organisatie.

Naast deze voorbereidende conferentiewerkzaamheden heeft de commissie zich in de afgelopen periode bezig gehouden met de actuele ontwikkelingen in Latijns-Amerika. Dit heeft onder meer geresulteerd in de volgende adviezen en notities ten behoeve van partijbestuur en fracties:

- een advies inzake Nicaragua;
- een advies inzake Chili;
- een advies inzake het Midden-Amerika-beleid van de minister van ontwikkelingssamenwerking;
- een tweetal notities inzake Honduras en Panama.

Ten slotte heeft de commissie een aantal verkennende discussies gevoerd over meer structurele ontwikkelingen in Latijns-Amerika, zoals de schuldenproblematiek, de opkomst van de Nieuwe Democratieën en de verschillende sociaal-democratische bewegingen.

De commissie is van plan om deze laatste onderwerpen tijdens een, in het voorjaar van 1988 te organiseren, studiedag verder uit te werken.

EUROPESE BEWEGING NEDERLAND

In de periode 1 oktober 1986 tot en met 30 september 1987 heeft de E(uropese) B(eweging) N(ederland) veel activiteiten ontplooid. Hoogtepunt was ongetwijfeld de herdenking van het veertigjarig bestaan van de EBN. Het jubileumcongres werd op 3 oktober 1987 gehouden in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. De belangstelling was groot. Van der Klugt (Philips), Von der Gablentz (ambassadeur Bondsrepubliek), Dillemans (rector magnificus Leuven) en De Vries (lid Europese Parlement VVD) verzorgden onder leiding van Bram Stemerding het ochtendprogramma, te weten een forumdiscussie over het thema "Europe: bottom up". In het middagprogramma hield prof. Kaiser (directeur Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik) een pleidooi voor een meer autonome koers van Europa op het gebied van de ruimtevaart. Premier Lubbers sloot de dag af met een betoeg over de noodzaak van het realiseren van de interne markt in 1992.

Andere activiteiten in de verslagperiode:

- 24/25 oktober 1986: Kaderconferentie met als onderwerp "Het Iberisch Schiereiland. De toetreding van Spanje en Portugal: een verrijking voor Europa?". Op deze conferentie voerde onder andere de ambassadeur van Spanje het woord.
- 13 december 1986: Politiek congres over de "Onvoltooide Europese markt". Sprekers: prof. Geelhoed, Loudon (voorzitter Raad van bestuur AKZO), De Korte (minister economische zaken) en Dankert (Europese Parlement). Aantal deelnemers: 550.
- 16 januari 1987: Kaderconferentie "Dagelijks Europa".
- 20/21 februari 1987: Kaderconferentie "Vrede en veiligheid". De inleiding werd verzorgd door staatssecretaris Van Houwelingen. Tijdens deze conferentie werd het simulatiespel "Vrede en veiligheid" gespeeld.
- 13/14 maart 1987: Politiek economisch beraad, met als onderwerp "De Noord/Zuid-verhouding in de Europese Gemeenschappen". Sprekers onder andere staatssecretaris Van der Linden en Van der Stoep.
- 2 april 1987: Symposium Europees sociaal beleid. Dit symposium werd georganiseerd door de AEH (Action Européenne des Handicapés) in samenwerking met de EBN.
- 4 april 1987: Bijeenkomst van de Raad van Afdelingen. Onderwerp: "Europa en het onderwijs".
- 7 mei 1987: Vergadering van het hoofdbestuur van de EBN. Penders, Van Traa en Wijsenbeek verzorgden inleidingen over onder andere de positie van het Europese Parlement tot de Tweede Kamer.
- 23 mei 1987: Huishoudelijk congres EBN.
- 29 augustus 1987: Vergadering van het hoofdbestuur van de EBN. De minister van buitenlandse zaken (Van den Broek) was de gastspreker. Onderwerp: de WEU. Uiteraard kwam de Golfproblematiek uitvoerig aan de orde.
- 18/19 september 1987: Kaderconferentie "Milieu, een Europees probleem".

Bovenstaande opsomming van activiteiten is niet volledig. Regelmatig verschenen publikaties (Europa in beweging, Nieuw-Europa, Europa periodiek) en op plaatselijk niveau werden bijeenkomsten georganiseerd.

Ondanks het feit dat binnen de Partij van de Arbeid de interesse voor "Europa"

sterk is toegenomen, moet jammer genoeg nog steeds geconstateerd worden dat die verhoogde interesse meestal niet tot uitdrukking komt in activiteiten binnen de EBN. Het politieke speelveld "Europa" overlaten aan andere partijen lijkt niet verstandig.

ROOIE VROUWEN

Landelijke kerngroep

Het bestuur van de Rooie Vrouwen bestaat uit elf leden.

De samenstelling bij het begin van de verslagperiode was als volgt:

Landelijk contactvrouw: Geke Faber

Plaatsvervangend landelijk contactvrouw: Neeltje Knol

Yvonne Barnard

Lenie Kootstra

Annette Lecomte

Ria Meyvogel

Engeline Nas

Jeltje van Nieuwenhoven

Willemien Ruygrok

Ellie Teunissen

Marja Wagenaar

Op het Rooie-Vrouwencongres van 20 en 21 februari 1987 is niet alleen een nieuwe samenstelling gekozen. Aangepast aan deze tijd is tevens gekozen voor andere benamingen: landelijke kerngroep heet voortaan landelijk bestuur; landelijk contactvrouw is voorzitter geworden, plaatsvervangend contactvrouw tweede voorzitter. Tevens zijn op gewestelijk en plaatselijk niveau de namen aangepast: gewestelijke contactvrouwen heten in het vervolg gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters; plaatselijke contactvrouw is veranderd in plaatselijke Rooie-Vrouwenvoorzitter.

Samenstelling Rooie-Vrouwenbureau

Coördinator Ineke van Dijk (32 uur per week), plaatsvervangend coördinator Sera Kooijman (32 uur per week) en Inez Pluijlaar (28 uur per week). Kitty Versteegh is inmiddels afgekeurd.

Nadat Ineke van Dijk is gekozen tot tweede voorzitter is Sera Kooijman haar per 1 mei 1987 opgevolgd als coördinator. Een vacature voor plaatsvervangend coördinator moet nog worden ingevuld. Het ligt in de bedoeling de nog openstaande vacature (bureau medewerker) in te vullen door het aantrekken van een beleidsmedewerker.

In het kader van het project emancipatiemedewerkster zijn tot 1 januari 1987 Marie Louise Boel en Thea van der Linden in tijdelijke dienst geweest.

Verschillende uitzendkrachten hebben van tijd tot tijd het bureau versterkt.

Landelijk bestuur

De nieuwe samenstelling van het landelijk bestuur is als volgt:

Geke Faber, voorzitter;

Ineke van Dijk, tweede voorzitter;

overige leden: Yvonne Barnard, Nanke Hartsuyker, Elly de Jeu, Annette Lecomte, Ria Meyvogel, Engeline Nas, Willemien Ruygrok, Irene Sandel, Diny Troeyen (tussentijds afgetreden in augustus 1987). Het reservelid Marlène Haas is inmiddels officieel tot het landelijk bestuur toetgetreden.

Het landelijk bestuur vergadert eens per twee weken, tenzij extra vergadertijd noodzakelijk is. De vergaderingen vinden afwisselend plaats in Amsterdam en Utrecht en worden in principe voorgezeten door Geke Faber, met als plaatsvervanger Ineke van Dijk.

Naast het landelijk bestuur zijn er zeventien gewestelijke kerngroepen. Binnen de partijafdelingen zijn 476 Rooie-Vrouwengroepen geregistreerd. Erevoorzitter van de Rooie Vrouwen is mevrouw Liesbeth Ribbius Peletier.

De contacten met de gewesten verlopen via een "vast" contactpersoon in het landelijk bestuur. De gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzittersbijeenkomsten worden vier maal per jaar georganiseerd. Daarnaast vindt een maal per jaar het reglementaire weekend plaats van gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters en landelijk bestuur.

Het landelijk bestuur is bij de gewestelijke Rooie-Vrouwenaarvergadering aanwezig. Ook wordt door de bestuursleden zo veel mogelijk aan de vraag beantwoord om als spreekster of inleidster op themabijeenkomsten van Rooie-Vrouwengroepen een bijdrage te leveren.

Werkzaamheden

Tijdens de verslagperiode hebben de accenten gelegen op het Rooie-Vrouwencongres van 20 en 21 februari 1987 en op de voorbereiding van het kortlopend actiegericht project kinderopvang.

Op het congres werd de achter ons liggende werkwijze afgerond met het manifest "Vrouwen: Vooruit!". Daarmee werd een periode afgesloten, waarin de Rooie Vrouwen hebben gediscussieerd aan de hand van landelijke discussieprojecten en standpunten hebben bepaald over een eerlijke verdeling van macht, arbeid, kennis en inkomen.

Met het manifest Vrouwen: Vooruit! werden de ingenomen standpunten geïntegreerd en aan de hand van actuele ontwikkelingen bijgesteld.

Door het congres werd een nieuwe werkwijze aangenomen. In de vorm van kortlopende actiegericht projecten zal het Rooie-Vrouwenwerk zich duidelijker dan tot nu toe richten op concrete situaties - lokaal en regionaal - en laten zien wat er mogelijk is ook in een tijd van landelijke oppositie.

In samenspraak met de gewestelijke Rooie-Vrouwenvoorzitters is gekozen voor het thema Kinderopvang. De voorbereiding van dit kortlopende actiegericht project is in deze verslagperiode in gang gezet.

Statieverkiezingen

De Rooie Vrouwen hebben de campagne voor de statieverkiezingen daadwerkelijk ondersteund. In nauw overleg met de Rooie Vrouwen is verkiezingsmateriaal ontwikkeld. Met een eigen campagnebus hebben de Rooie Vrouwen meegereden in de "verkiezingscaravaan"; tevens hebben zij op verzoek aan plaatselijke acties meegewerkt.

Partijcongres

De Rooie Vrouwen zijn vanaf het begin betrokken geweest bij de totstandkoming van een reglementswijziging. In de statuten van de partij is sinds het aprilcongres

opgenomen een streven naar een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op alle niveaus, binnen alle geledingen en functies, met een bodempercentage van 25%.

Vertegenwoordigingen

Namens de Rooie Vrouwen vinden contacten en vertegenwoordigingen plaats binnen de partij, alsook met diverse maatschappelijke (vrouwen-)organisaties. Daarnaast wordt het Rooie-Vrouwengedachtengoed uitgedragen door middel van het doen van spreekbeurten en het deelnemen aan fora. De belangrijkste lijnen met de partij zijn:

- de voorzitter is een op het partijcongres in functie gekozen partijbestuurder, die tevens een adviserende stem heeft in het dagelijks bestuur. Sinds de statutenwijziging van april 1987 maakt zij deel uit van het dagelijks bestuur. Uit hoofde van die functie is Geke Faber in de verslagperiode tevens bestuurslid geweest van de SGGP (inmiddels CLB).
- De voorzitter bezoekt de tweemaandelijks bijeenkomsten van gewestelijke delegaties. De tweemaandelijks bijeenkomsten van gewestelijk secretarissen worden bezocht door de tweede voorzitter.
- Landelijke bestuursleden bezoeken partijraden en congressen.

Politieke Vrouwen Organisaties en andere samenwerkingsverbanden

In het Politieke Vrouwen Overleg (vrouwenorganisaties van PvdA, CDA, VVD, D66, PSP, PPR en CPN) is door de Rooie Vrouwen druk uitgeoefend om een gesprek met de minister van emancipatiebeleid te arrangeren om te praten over arbeidsverdeling, kinderopvang, economische zelfstandigheid en wat daarmee samenhangt.

Er is een comité opgericht Vrouwen Blijven Eisen tegen de vergaande plannen van de Commissie-Dekker om verschillende voor vrouwen relevante onderdelen uit het ziekenfondspakket te halen. De Rooie Vrouwen hebben zich actief ingezet om te zamen met andere organisaties via dit comité druk uit te oefenen op de regering om deze plannen terug te draaien. Een succesvolle tocht door Den Haag met een petitie op het Binnenhof was één der onderdelen van het actieprogramma.

Het Platform Kinderopvang heeft de druk op het kabinet vergroot sinds bekend werd dat medio 1988 een regeringsstandpunt zal volgen.

Het landelijk bestuur is officieel vertegenwoordigd in de werkgroepen/commissies onderwijs, bedrijfsdemocratisering, volkshuisvesting, ouderenbeleid, etnische groepen, homo/lesbisch beleid.

Regelmatig vindt overleg plaats met verschillende leden van Eerste en Tweede Kamer over actuele politieke zaken.

Vertegenwoordigingen

- Associatie voor herverdeling van betaald en onbetaald werk
- Algemene Emigratie Centrale
- Bornbestuur
- Breed Platform Vrouwen voor economische zelfstandigheid

- CLB-bestuur
- Commissie cultuur
- EVS-bestuur
- Functionele werkgroep onderwijs (PvdA)
- Marie word wijzer
- Nederlandse Vrouwenraad
- Platform kinderopvang
- Platform tegen seksueel geweld
- Politiek Vrouwen Overleg
- Redactie Rooie Vrouw
- SIW (internationaal)
- Thiele Wibaut Fonds
- Vrouwen blijven eisen
- Vrouwenvredesconferenties
- Werkgroep bedrijfsdemocratisering
- Werkgroep homo/lesbisch emancipatiebeleid (PvdA)
- Wij vrouwen eisen

Eigen uitgaven

- Manifest Vrouwen: Vooruit!
- Tijdschrift Rooie Vrouw (verschijnt negen maal per jaar)
- Reglementen

VERSLAG PENNINGMEESTER

Dit financiële verslag heeft betrekking op de periode 1 oktober 1986 tot en met 30 september 1987. Aan dit verslag ligt de begroting ten grondslag die op 14 juni 1986 te Amsterdam door de partijraad werd vastgesteld. Overeenkomstig het besluit van de partijraad van juni 1985 werd deze begroting gepresenteerd volgens het model 'nieuwe stijl'. Achtergrond van dit model is o.a. een beter inzicht te verkrijgen in de ontwikkeling van de zogenaamde organisatiekosten en de kosten van activiteiten. De begroting 1986/1987 werd sluitend vastgesteld. Bij deze vaststelling heeft de partijraad van juni 1986 tevens, voor het eerst, een afzonderlijke sluitende begroting vastgesteld voor de drukkerij/tekstverwerking en werd een garantie verstrekt voor de uitgave van het blad Rooie Vrouw.

De sluitende begroting drukkerij/tekstverwerking was mede gebaseerd op afspraken met de organisaties en neveninstellingen over het geraamde beslag op de drukkerij/tekstverwerking.

De jaarrekening 1986/1987 laat een positief saldo zien van f 89.000,-. De uitkomst van twee posten, te weten de drukkerij/tekstverwerking en de garantie voor het blad Rooie Vrouw, die -zoals hierboven reeds is opgemerkt- buiten de begroting werden vastgesteld, leiden er evenwel toe dat per saldo de totale jaarrekening (inclusief drukkerij) van de partij (totale uitgavenraming 11,1 miljoen), een negatief resultaat vertoont van circa f 121.000,-. Dit bedrag wordt ten laste gebracht van het kapitaal.

Wat de batenkant van de partijbegroting betreft, kan gesignaleerd worden dat de inkomsten ongeveer 2% boven het begrote bedrag liggen. Deze meer-opbrengst is vooral te danken aan een hogere contributie-opbrengst dan geraamd (begroot 8,4 miljoen; uitkomst 8,6 miljoen) en meer renten. De meer-opbrengst aan contributies vloeit vooral voort uit het hogere gemiddelde ledental dan begroot. Ondanks aanzienlijke inspanningen op het vlak van ledenwerving en -behoud is het niettemin teleurstellend te moeten vaststellen dat het ledental in het verslagjaar 1986/1987 per saldo daalde met ruim 2.000.

De lasten, geraamd op f 10.327.000,- kwamen circa 1,3% boven de begroting uit (f 10.460.000,-). Deze meer-kosten hadden betrekking op ledenwerving, de partijorganisatie en overige uitgaven (extra partijraad, hogere kosten partijcommissies), hogere bureau- en verzendkosten (telefoon, porti, enzovoort). Opgemerkt moet worden dat het nieuwe systeem van kostenbewaking dat in de loop van 1986 is geïntroduceerd vruchten begint af te werpen; de lasten liggen slechts een fractie boven het geraamde bedrag. Terecht merkt de accountant in zijn rapport betreffende de jaarrekening 1986/1987 dan ook op, dat het bewaken van de begrotingen en het zonodig bijsturen van afwijkingen veel aandacht verkrijgt.

Buiten de begroting zijn er twee tegenvallers: de drukkerij/tekstverwerking heeft een negatief exploitatiesaldo van f 136.400,-, terwijl de exploitatie van het blad Rooie Vrouw, waarvoor door de partijraad een garantie voor negen nummers was gegeven, f 66.500,- boven het begrote bedrag uitkwam. In de stukken die betrekking hebben op het meerjarenperspectief 1988-1992 en de begroting 1988/1989

worden maatregelen voorgesteld die dergelijke tegenvallers moeten tegengaan. Opgemerkt moet worden dat het negatieve resultaat van de drukkerij/tekstverwerking vooral te wijten is aan minder inkomsten: zo hebben verschillende neveninstellingen (veel) minder (druk-)werk aangeleverd dan geraamd.

Met betrekking tot het blad 'Voorwaarts' wordt in het accountantsrapport opgemerkt, dat de Partij van de Arbeid als uitgever aansprakelijk is voor het exploitatie-tekort 1986/1987 van f50.800,-. De redactie is voor dit tekort volledig verantwoordelijk gesteld. Dit houdt in dat de redactie het tekort ten laste van de exploitatie van het blad zal moeten inlopen. Het daarmee gemoeide bedrag, afgeboekt op het kapitaal en in de vorm van een vordering/voorziening verwerkt in de balans van 30 september 1986, zal bij aflossing ten gunste van het kapitaal worden geboekt. In de nota Meerjarenperspectief 1988-1992 is t.a.v. 'Voorwaarts' een voorstel ontwikkeld.

Tot slot. In het accountantsrapport inzake de jaarrekening 1986/1987 wordt opgemerkt dat de nota Meerjarenperspectief een duidelijk beeld geeft van de keuzes die gemaakt moeten worden om ook in de toekomst te kunnen blijven zeggen dat de partij een gezonde financiële basis heeft. Het behoud van een gezonde financiële basis is, zoals al eerder uitgesproken, een belangrijk uitgangspunt voor het (financiële) beleid.

WILLEM VERMEEND
penningmeester

Moret & Limperg

Moret & Limperg Registeraccountants
Laapersveld 27
1213 VB Hilversum
Postbus 766, 1200 AT Hilversum
Telefoon 035-1 69 54
Fax 035-4 37 92

588874.01/75

Hilversum, 3 maart 1988

Aan de Partijraad van de
Partij van de Arbeid
Nicolaas Witsenkade 30
1017 ZT AMSTERDAM

Dames en heren,

Hierbij bieden wij u aan ons rapport omtrent de jaarrekening 1986/1987 van de vereniging Partij van de Arbeid.

Evenals voorgaande jaren beslaat dit rapport uitsluitend het landelijk bureau van de Partij. De gewesten en afdelingen, die in juridische zin onderdelen van de vereniging zijn, worden daarin niet opgenomen.

De afzonderlijke jaarrekeningen van de gewesten en de afdelingen zijn derhalve niet in onze controle begrepen.

VERKLARING

Wij hebben de jaarrekening over het boekjaar 1 oktober 1986 tot en met 30 september 1987 van het landelijk bureau van de vereniging Partij van de Arbeid gecontroleerd.

Op grond van ons onderzoek zijn wij van oordeel dat de in dit rapport opgenomen jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 30 september 1987 en van het resultaat over het op die datum geëindigde boekjaar.

INHOUDSOPGAVERapport

Verklaring	BB1z. 1
Resultaat	2
Financiële positie	8

Bijlagen

1. Balansen op 30 september 1987 en 30 september 1986
2. Staat van baten en lasten boekjaar 1986/1987
3. Toelichting balans
4. Toelichting staat van baten en lasten
5. Exploitatie blad 'Voorwaarts'

RESULTAAT

Het boekjaar 1986/1987 is afgesloten met een nadelig saldo van f 121.298,75.

De begroting was echter sluitend.

Vergelijking van de staten van baten en lasten over 1986/1987 met die van het voorgaande jaar is door de gewijzigde methode van opstellen vooral voor de uitgaven niet goed mogelijk.

In navolgende opstelling zijn de uitgaven als één post opgenomen, de nadere analyse kan eigenlijk alleen ten opzichte van de begroting plaatsvinden.

De opname van vergelijkende cijfers in bijlage 2 moest dan ook noodgedwongen eenmalig achterwege blijven.

De -beperkte- vergelijking van 1986/1987 met het jaar daarvoor is als volgt (in duizenden guldens):

	<u>1986/1987</u>	<u>1985/1986</u>	<u>Meer (Minder)</u>
<u>Baten</u>			
Kontributies	8.608	8.596	12
FBA en SGGP	1.235	1.168	67
Rentebaten, per saldo	435	569	(134)
Huuropbrenget	189	192	(3)
Overige opbrengsten	82	110	(28)
	<u>10.549</u>	<u>10.635</u>	<u>(86)</u>
<u>Lasten (in totaal)</u>	<u>10.670</u>	<u>10.888</u>	<u>(218)</u>
<u>Nadelig saldo</u>	<u>(121)</u>	<u>(253)</u>	<u>(132)</u>
	=====	=====	=====

Ten aanzien van het resultaat willen wij nog het volgende opmerken:

1. Het nadelig saldo over 1986/1987 werd in mindering gebracht op het kapitaal.
2. Het ledental van de Partij is de laatste jaren als volgt:

	<u>Ledental</u>	<u>% t.o.v. vorig jaar</u>
30 september 1983	101.724	(3,6 %)
30 september 1984	99.347	(2,3 %)
30 september 1985	100.818	1,5 %
30 september 1986	103.217	2,4 %
30 september 1987	101.141	(2,0 %)

Het ledental daalde in het verslagjaar per saldo met 2.076 leden.

3. De inkomsten uit kontributies namen toe met 0,1 %.
Deze geringe stijging is als volgt te analyseren:

Stijging gemiddeld ledental gedurende het jaar van 102.229 naar 102.323	+ 0,1 %
Daling percentage niet ontvangen kontributies	+ 0,9 %
Verschuiving naar lagere kontributieschalen	- 0,9 %
Per saldo stijging van de ontvangsten	+ 0,1 %
	=====

Voor het verslagjaar 1986/1987 werd berekend dat het ontvangen kontributiebedrag 2,0 % lager was dan hetgeen theoretisch ontvangen had moeten worden (1985/1986: 2,9 %).

4. De ontvangen rentebaten namen af van f 632.000 tot f 481.000 in het verslagjaar, als gevolg van lagere depositosaldis en uitlotingen van hoogrentende obligaties.
Na aftrek van betaalde rentevergoedingen ad f 46.000 resteerde per saldo een bate van f 435.000 (vorig jaar: f 569.000).
Over het werkkapitaal werd konform de begroting geen rentevergoeding berekend.
5. In het verslagjaar werd aan salarissen en sociale lasten in totaal, exclusief neveninstellingen, rond f 3.675.000 betaald tegenover f 3.743.000 in het voorgaande boekjaar (- 1,8 %).
De daling is het gevolg van een iets kleinere gemiddelde personeelsbezetting.
Verdeeld over de verschillende kostendragers is de opbouw als volgt (in duizenden guldens):

	<u>1986/1987</u>		<u>1985/1986</u>
	<u>Effektief</u>	<u>Begroot</u>	<u>Effektief</u>
Bestuur	251	271)	
Bestuursmedewerkers	577	635)	911
Voorlichting	380	299	350
Aktiesekretariaat	78	91	85
Beheer service-apparaat	328	326	242
Administratie	692	662	781
Sekretarie	230	204	206
Technische dienst	88	113	125
Drukkerij/tekstverwerking	518	569	549
[Rooie Vrouwen	288	312	309]
[Voorwaarts	195	192	136]
Huisvesting	50	52	49
	<u>3.675</u>	<u>3.726</u>	<u>3.743</u>
	=====	=====	=====

6. De vergelijking tussen de begroting 1986/1987 en de uitkomsten geeft het volgende beeld (in duizenden gulden):

<u>Baten</u>	<u>Begroot</u>	<u>Uitkomsten</u>	<u>Meer (Minder)</u>
Kontributies	8.400	8.608	208
FBA en SGGP	1.230	1.234	4
Rentebaten, per saldo	400	435	35
Exploitatie gebouw	190	189	(1)
Overige opbrengsten	107	83	(24)
Totaal van de baten	<u>10.327</u>	<u>10.549</u>	<u>222</u>
	=====	=====	=====
<u>Lasten</u>			
Organisatiekosten:			
- Partijbestuur	1.702	1.730	28
- Service-apparaat	1.811	1.807	(4)
	<u>3.513</u>	<u>3.537</u>	<u>24</u>
	-----	-----	-----
Aktiviteiten:			
- Partij-organisatie	198	224	26
- Internationale betrekkingen	215	194	(21)
- Permanente campagne	561	601	40
- Verkiezingen	379	379	-
- Gewesten en afdelingen	2.600	2.610	10
- Instellingen en organisaties	2.117	2.117	-
- Drukkerij/tekstverwerking	501	501	-
	<u>6.571</u>	<u>6.626</u>	<u>55</u>
	-----	-----	-----
Overige uitgaven	243	297	54
	-----	-----	-----
Totaal lasten (Partijbegroting)	<u>10.327</u>	<u>10.460</u>	<u>133</u>
	=====	=====	=====
Tussensaldo baten minus lasten	<u>-</u>	<u>89</u>	<u>89</u>
	=====	=====	=====

Bij het vaststellen van de Partijbegroting over 1986/1987 heeft de Partijraad daarnaast een aparte (sluitende) begroting vastgesteld voor de Drukkerij/tekstverwerking.

Door onvoldoende aanlevering van werk (minder inkomsten) is echter een negatief exploitatiesaldo ontstaan van f 136.400, in hoofdzaak te kwalificeren als onderbezettingsverlies.

Tevens werd een garantie verstrekt voor het blad 'Rooie Vrouw', waarvan het exploitatiesaldo echter f 66.500 boven het daarvoor begrote bedrag uitkwam, hetgeen vrijwel de volledige verklaring is voor de begrote meer-uitgaven van de Rooie Vrouwen ad f 73.500.

Deze twee posten buiten de Partijbegroting veroorzaken dat het positieve tussensaldo van rond f 89.000 uiteindelijk omslaat in een tekort van ruim f 121.000.

Ten aanzien van de vergelijking van de Partijbegroting met de uitkomsten zijn nog de volgende toelichtingen te geven:

De begrote contributie-ontvangsten zijn volledig gerealiseerd (+ 2,5 %).

Deze meer-opbrengsten zijn veroorzaakt door:

- gemiddeld ledental 2,3 % hoger dan begroot;
- contributie-ontvangst per lid 0,2 % hoger dan begroot.

De begrote FBA-bijdragen werden volledig ontvangen.

De meer-opbrengsten aan SGGP-kontributies boven het begrote bedrag werden gebracht ten gunste van het Verkiezingsfonds.

De rentebaten waren 8,7 % hoger dan begroot.

De lasten kwamen in totaal f 133.000 boven de begroting (+ 1,3 %).

In hoofdlijnen zijn de volgende oorzaken aan te geven:

- Partijbestuur : Hogere bureaunkosten (porti, telefoon etc.).
- Partij-organisatie : Meer commissiekosten en een extra partij-raadvergadering.
- Permanente campagne: Meer-kosten ledenwerving en inschrijving nieuwe leden.
- Overige uitgaven : Hogere verzendkosten en diversen.

Samenvattend kunnen wij konkluderen dat het begrote doel, een sluitende exploitatie, niet werd bereikt.

Met name als gevolg van de niet-begrote nadelige exploitatiesaldi konden de hogere uitgaven niet volledig worden bestreden uit de verhoogde inkomsten.

7. Buiten de Partij-exploitatie bleef het blad 'Voorwaarts'.

Voor dit blad was een sluitende exploitatie voorzien, de uitkomsten geven echter een tekort aan van f 50.800 (zie bijlage 5). De redactie is voor dit tekort verantwoordelijk; aanzuivering zal dienen te geschieden ten laste van de exploitatie van de komende jaren.

Het exploitatietekort is dan ook als vordering op de balans opgenomen.

Alhoewel de redactie dus verantwoordelijk is, is de vereniging Partij van de Arbeid als uitgever aansprakelijk voor het tekort. Voor de vordering is dan ook een voorziening gevormd tot hetzelfde bedrag, welke voorziening is gebracht ten laste van het kapitaal. Bij het inlopen van het tekort in de toekomst kan deze voorziening weer ten gunste van het kapitaal vrijvallen.

FINANCIELE POSITIE

Uit onderstaand vergelijkend overzicht moge de ontwikkeling van de financiële positie blijken (in duizenden guldens):

	30-09-1987	30-09-1986
Dadelijk beschikbare middelen	3.054	1.359
Vorderingen op korte termijn	2.181	3.054
Beleggingen	2.927	4.002
	8.162	8.415
Schulden op korte termijn	1.793	2.267
Voorzieningen en bestemmingsreserves	1.508	1.641
Fondsen	801	275
	4.102	4.183
Werkkapitaal	4.060	4.232
	=====	=====
Kapitaal	7.060	7.232
Vastgelegd in gebouw	3.000	3.000
Werkkapitaal	4.060	4.232
	=====	=====

Het werkkapitaal nam af met f 172.000, hetgeen als volgt is toe te lichten:

	f
Tekort 1986/1987	121.000
Voorziening vordering tekort blad 'Voorwaarts'	51.000
	172.000
Afname van het kapitaal	172.000
	=====

Door tekorten wordt op langere termijn de financiële positie van de Partij aangetast.

Sluitende begrotingen blijven terecht een hoofddoelstelling van het financiële beleid.

Het bewaken van de begrotingen en het zo nodig bijsturen van afwijkingen verkrijgt naar onze mening veel aandacht.

Het blijkt steeds moeilijker een evenwicht te vinden tussen de inkomsten en de uitgaven.

De nota 'Financieel meerjarenperspektief' geeft een duidelijk beeld van de keuzen die gemaakt moeten worden om ook in de toekomst te kunnen blijven zeggen dat de Partij een gezonde financiële basis heeft.

Gaarne zijn wij bereid nadere toelichtingen te verstrekken.

Hoogachtend,
MORET & LIMPERG

drs. W. van der Meer

PARTIJ VAN DE ARBEID,
=====BALANSEN OP 30 SEPTEMBER 1987
=====

<u>AKTIVA</u>	<u>30-09-1987</u>	<u>30-09-1986</u>
	f	f
DADELIJK BESCHIKBARE MIDDELEN		
Kas, bank- en girorekeningen	444.755,62	654.479,19
Depositorerekeningen	2.609.281,72	705.000,-
	<u>3.054.037,34</u>	<u>1.359.479,19</u>
VORDERINGEN EN VOORUITBETAALD		
Debiteuren	80.681,11	60.752,59
Rekeningen-courant instellingen	843.622,61	965.293,35
Afdelingen en gewesten	-, -	9.705,10
Diverse vorderingen en vooruitbetaald	1.256.987,67	2.018.066,50
	<u>2.181.291,39</u>	<u>3.053.817,54</u>
BELEGGINGEN		
Effekten	2.926.500,-	4.001.500,-
VASTGELEGDE MIDDELEN		
Pand Nicolaas Witsenkade, Amsterdam	3.000.000,-	3.000.000,-
Inventaris en apparatuur	p.m.	p.m.
	<u>3.000.000,-</u>	<u>3.000.000,-</u>
	<u>11.161.828,73</u>	<u>11.414.796,73</u>
	=====	=====

Bijlage 1 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

AMSTERDAM

=====

EN 30 SEPTEMBER 1986

=====

<u>PASSIVA</u>	<u>30-09-1987</u>	<u>30-09-1986</u>
	f	f
SCHULDEN EN VOORUITONTVANGEN		
Krediteuren	508.992,12	815.737,88
Afdelingen	243.143,72	218.698,26
Gewesten	115.859,46	130.910,03
Rekeningen-courant instellingen	546.730,59	542.570,48
Diverse schulden en vooruitontvangen	378.587,14	558.715,10
	<u>1.793.313,03</u>	<u>2.266.631,75</u>
	-----	-----
VOORZIENINGEN EN BESTEMMINGSRESERVES		
Bijzondere verplichtingen personeel	647.139,32	723.058,79
Afdelingen en debiteuren	6.350,51	13.990,11
Aanschaf apparatuur en inventaris	347.382,41	229.689,15
Onderhoud pand	498.470,24	514.079,81
Kongressen	8.700,-	159.844,81
	<u>1.508.042,48</u>	<u>1.640.662,67</u>
	-----	-----
FONDSEN		
Verkiezingsfonds	159.253,14	-,-
Spaarfonds afdelingen	641.317,11	275.495,66
	<u>800.570,25</u>	<u>275.495,66</u>
	-----	-----
KAPITAAL	<u>7.059.902,97</u>	<u>7.232.006,65</u>
	-----	-----
	<u>11.161.828,73</u>	<u>11.414.796,73</u>
	=====	=====

Bijlage 2 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

STAAT VAN BATEN EN LASTEN BOEKJAAR 1986/1987
=====

<u>BATEN</u>	Uitkomsten 1986/1987 f	Begroting 1986/1987 f
Kontributies	8.607.965,31	8.400.000
FBA-bijdragen	124.569,-	120.000
SGGP-kontributies	1.110.000,-	1.110.000
Rentebaten, per saldo	434.889,34	400.000
Exploitatie gebouw	188.609,38	190.400
Overige opbrengsten	82.567,92	106.900
	10.548.600,95	10.327.300
	=====	=====
<u>LASTEN</u>		
<u>Organisatiekosten</u>		
Partijbestuur	1.729.669,27	1.702.400
Service-apparaat	1.806.684,22	1.810.900
	3.536.353,49	3.513.300
	-----	-----
<u>Aktiviteiten</u>		
Partij-organisatie	224.194,37	198.100
Internationale betrekkingen	194.387,87	214.700
Permanente campagne	600.513,74	561.000
Verkiezingen	379.000,-	379.300
Gewesten en afdelingen	2.610.381,02	2.600.300
Instellingen en organisaties	2.117.000,-	2.117.000
Drukkerij/tekstverwerking	501.000,-	501.000
	6.626.477,-	6.571.400
	-----	-----
<u>Overige uitgaven</u>	297.149,21	242.600
	-----	-----
<u>Niet-begrote nadelige exploitatiesaldi</u>		
Drukkerij/tekstverwerking	136.443,01	
Roos Vrouwen	73.476,99	
	209.920,-	

Tekort 1986/1987	10.669.899,70	10.327.300
	121.298,75	-
	10.548.600,95	10.327.300
	=====	=====

Bijlage 3/1 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

<u>Kas, bank- en girorekeningen</u>	f
Kas	6.835,45
Postbank, girorekening 18218	333.796,30
Postbank, girorekening 130095	9.142,40
Postbank, girorekening 3934400	513,60
Postbank, girorekening 3479700	754,50
Postbank, girorekening 2590	2.175,-
Postbank, girorekening 30624	17.776,65
Postbank, girorekening 2882	526,50
Postbank, girorekening 451963	357,50
Postbank, girorekening 230000	500,-
Postbank, girorekening 315193	279,56
Postbank, girorekening 7554	10,-
Postbank, girorekening 7558	500,-
Postbank, girorekening 3758684	530,-
Hollandsche Koopmansbank 63 50 11 778	70.845,31
Hollandsche Koopmansbank 63 50 12 677	212,85
	<hr/>
	444.755,62
	=====
<u>Depositorrekeningen</u>	
Hollandsche Koopmansbank, tot 19 oktober 1987 (5 %)	600.000,-
Hollandsche Koopmansbank, tot 26 oktober 1987 (5 %)	1.300.000,-
Postbank, tot 19 oktober 1987 (4,9 %)	504.281,72
Algemene Spaarbank Nederland, fondsenbeleggings- rekening (6,66 %)	205.000,-
	<hr/>
	2.609.281,72
	=====

Bijlage 3/2 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

	f
<u>Debiteuren</u>	80.681,11 =====
Betreft voornamelijk vorderingen op grond van diverse deklaraties.	
Een voorziening voor mogelijk dubieuze vorderingen is opgenomen onder de post 'Voorziening afdelingen en debiteuren'.	
<u>Rekeningen-courant instellingen (te vorderen)</u>	
Dr. Wiardi Beckman Stichting	384.993,03
Stichting Vormingswerk Partij van de Arbeid	353.051,74
Evert Vermeer Stichting	100.652,89
Stichting Het Thiele Wibautfonds	4.924,95
	843.622,61 =====
<u>Diverse vorderingen en vooruitbetaald</u>	
Tweede-Kamerfractie	373.435,42
De Centrale, inzake pensioenen	106.894,08
Te verrekenen pensioenen neveninstellingen	33.030,-
GAK	121.648,28
Te vorderen couponrente staatsleningen	146.500,-
Te vorderen overige renten	16.410,32
Voorschotten en leningen	119.227,43
Voorraad papier en andere materialen	
huisdrukkerij	77.272,50
Voorraad brochures	17.235,-
PTT, depotbedrag	78.250,-
Radio- en TV-uitzendingen	32.406,83
Vooruitbetaalde kosten ledenkrant en blad 'Voorwaarts'	63.307,12
- transporteren -	1.185.616,98

Bijlage 3/3 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

	f
- transport -	1.185.616,98
Terug te ontvangen portiekosten ledenkrant en blad 'Voorwaarts'	42.466,05
Terug te ontvangen overige kosten blad 'Voorwaarts'	5.161,32
Nog in te lopen exploitatiesaldo blad 'Voorwaarts'	50.804,93
Af: Voorziening ten laste van het kapitaal	50.804,93
	-, -
Te verrekenen premie arbeidsongeschiktheidsverzekering	14.953,63
Anne Vondeling Stichting	397,-
Porti frankeermachine	2.648,13
Diversen	5.744,56
	<u>1.256.987,67</u>
	=====

Effekten

f 800.000 12 % lening Nederland 1981-87/91, beurskoers 110,65	800.000,-
f 250.000 12 % lening Nederland 1981-85/88, beurskoers 104,30	250.000,-
f 1.875.000 7,5 % lening Nederland 1983-87/90, beurskoers 102,10	1.875.000,-
f 1.500 4 % lening Stg. Fonds voor bedrijven van vrouwen	1.500,-
	<u>2.926.500,-</u>
	=====

De leningen Nederland worden gewaardeerd tegen de nominale waarde of lagere beurskoers.

De leningen zijn ingeschreven in het schuldregister van het Ministerie van Financiën.

Bijlage 3/4 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

TOELICHTING BALANS

In het verslagjaar werd f 1.075.000 afgelost.

De lening Stichting Fonds voor bedrijven van vrouwen is gewaardeerd tegen nominale waarde.

Aflossing vindt plaats in 10 jaar met ingang van 1 oktober 1988.

Pand Nicolaas Witsenkade, Amsterdam

f

3.000.000,-

Het pand is gewaardeerd op de benaderde waarde in eigen gebruik (ongewijzigd).

Op deze boekwaarde wordt niet afgeschreven.

Inventaris en apparatuur

p.m.

De aanwezige inventaris en apparatuur wordt pro memorie opgenomen.

Alle aanschaffingen worden ten laste van de voorziening aanschaf apparatuur en inventaris gebracht.

Krediteuren

508.992,12

Betreft voornamelijk schulden wegens geleverde diensten en materialen.

Afdelingen

243.143,72

Betreft de schulden in rekening-courant aan de afdelingen, voornamelijk uit hoofde van de aandelen in de contributie-ontvangsten over het laatste kwartaal van het boekjaar.

Bijlage 3/5 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

TOELICHTING BALANS

	f
<u>Gewesten</u>	115.859,48 =====
Betreft het per saldo nog te betalen aandeel voor de gewesten in de kontributie-ontvangsten over het laatste kwartaal van het boekjaar.	
<u>Rekeningen-courant instellingen (verschuldigd)</u>	
Stichting Fonds Bijzondere Publikaties	513.775,48
Stichting Politiek Jongerenwerk in de Partij van de Arbeid	32.955,11
	546.730,59 =====
<u>Diverse schulden en vooruitontvangen</u>	
Loonbelasting, premie AOW/AWW	179.549,79
Reserve winstbijschrijving inactieven Partij van de Arbeid	53.520,20
Accountantskosten	44.400,-
Vooruitontvangen abonnementen blad 'Voorwaarts'	40.727,50
Kosten ledenblad en blad 'Voorwaarts'	5.386,58
Advertentiekosten	22.480,48
Leningen o/g	5.000,-
Kosten blad 'Rooie Vrouw'	4.000,-
Salariskosten	4.935,30
Personeelspot feestkommissie	3.685,66
Onderzoekkosten	3.091,20
Institute for the New Chili	2.491,75
Diversen	9.318,68
	378.587,14 =====

Bijlage 3/6 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

Voorziening bijzondere verplichtingen personeel

	f	f
Voorziening op 1 oktober 1986		723.058,79
Af: Aanvulling WAO-uitkeringen	62.067,82	
Kursussen personeel huisdrukkerij	12.290,80	
Diversen	1.560,85	
		<u>75.919,47</u>
Stand op 30 september 1987		<u>647.139,32</u> =====

Deze voorziening is onder meer bestemd voor:

- Aanpassing pensioenen, ingegaan onder de vroegere pensioenregeling.
- Verplichtingen uit de CAO ten aanzien van degenen die een WAO-uitkering genieten of genoten hebben.

Voorziening afdelingen en debiteuren

	f	f
Stand op 1 oktober 1986		13.990,11
Bij: Ontvangen afgeboekte vordering		560,40
		<u>14.550,51</u>
Af: Bijdrage gewest Rotterdam	4.200,-	
Sanering afdeling Drachten	4.000,-	
		<u>8.200,-</u>
Stand op 30 september 1987		<u>6.350,51</u> =====

Deze voorziening is bestemd om sanering van afdelingsfinanciën mogelijk te maken.

Tevens kunnen dubieuze vorderingen ten laste van deze voorziening worden gebracht.

Bijlage 3/7 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

=====

TOELICHTING BALANS

=====

<u>Voorziening aanschaf apparatuur en inventaris</u>		f
Voorziening op 1 oktober 1986		229.689,15
Bij: Doorberekend in 1986/1987:	f	
- Kosten tekstverwerking en drukkerij	155.514,44	
- Bureaukosten	20.800,-	
- Huisvestingskosten	67.740,-	
- Bestuurskosten	10.500,-	
		<u>254.554,44</u>
		484.243,59
Af: Onttrokken in verband met diverse aanschaffingen volgens onderstaande specificatie		<u>136.861,18</u>
Stand op 30 september 1987		<u>347.382,41</u>
		=====
De reservering is bestemd voor de aanschaf van diverse apparatuur en inventaris in de komende jaren.		

Aanschaffingen apparatuur en inventaris

Tekstverwerkende apparatuur		26.364,-
Inventaris computerapparatuur		8.115,23
Video-apparatuur	f	23.703,92
Koffiezetmachines	24.465,-	
Af: Verkoop koffiezetapparaten	1.495,-	
		<u>22.970,-</u>
Computerapparatuur		14.513,60
Meubilair		14.323,84
Geluidsmixer		7.566,48
Montagetafel projectaliner		<u>8.316,-</u>
- transporteren -		125.873,07

Bijlage 3/8 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

	f
- transport -	125.873,07
Lundiastellingen	4.625,10
Kopieerapparatuur	3.594,-
Diverse jaloezieën	1.156,-
Diversen	1.613,01
	<hr/> 136.861,18 =====

Voorziening onderhoud pand

Voorziening op 1 oktober 1986	514.079,81
Bij: Gereserveerd ten laste van exploitatie 1986/1987	166.200,-
	<hr/> 680.279,81

	f	
Af: Schilderwerk	76.366,-	
Ventilatiesysteem	31.843,41	
Diverse reparatiewerkzaamheden	23.425,82	
Rolluiken en zonneschermen	17.186,-	
Eerste termijn groot onderhoud lift- installatie	18.072,-	
Elektriciteit en bekabeling	8.932,74	
Scheidingswand	4.412,04	
Overige exploitatiekosten	1.571,56	
	<hr/> 181.809,57	
Stand op 30 september 1987		<hr/> 498.470,24 =====

Voorziening kongressen

Deze voorziening is als volgt opgebouwd:

Bijlage 3/9 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

<u>Partijkongres op 2 t/m 4 april 1987</u>		f
Stand op 1 oktober 1986		140.178,73
Af: Betaalde kosten kongres in 1986/1987 (zie specificatie hierna)		275.741,08
		<hr/> 135.562,35
Gebracht ten laste van exploitatie 1986/1987		135.562,35
	(a)	<hr/> -, -
<u>Rooie Vrouwenkongres op 20 en 21 februari 1987</u>		
Stand op 1 oktober 1986		19.666,08
Af: Kosten kongres (zie specificatie hierna)		69.446,86
		<hr/> 49.780,78
Gebracht ten laste van exploitatie 1986/1987		49.780,78
	(b)	<hr/> -, -
<u>Rooie Vrouwendag op 16 april 1988</u>		
Gereserveerd ten laste van exploitatie 1986/1987	(c)	<hr/> 8.700,-
Totaal reservering kongressen op 30 september 1987	(a + b + c)	<hr/> 8.700,- =====
<u>Kosten partijkongres (2 t/m 4 april 1987)</u>		
Drukkosten:		
- Resolutie		7.454,60
- Beleidsverslag		19.681,50
- Beschrijvingsbrieven		8.304,90
- Kandidatenlijsten		7.144,15
		<hr/> 42.585,15
- transporteren -		42.585,15

Bijlage 3/10 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

	f
- transport -	42.585,15
- Kodeboek	4.154,10
- Klein drukwerk	6.784,87
	<hr/> 53.524,12
Zaalhuur	40.862,19
Reis- en verblijfkosten	55.394,-
Konsumpties en maaltijden	74.459,33
Portikosten	8.268,26
Kosten receptie	8.285,30
Videokosten	5.437,80
Doorberekende kosten ledenblad	5.111,61
Doorberekende salariskosten	3.950,69
Stemapparatuur	3.402,-
Overige kosten	18.267,05
	<hr/> 276.962,35
Totaal kosten partijcongres	276.962,35
Af: Vooruitbetaald in 1985/1986	1.221,27
	<hr/> 275.741,08
Betaald in 1986/1987	275.741,08

Kosten Rooie Vrouwencongres (20 en 21 februari 1987)

Drukkosten:

- Vrouwen vooruit	7.835,57
- Rooie Vrouwen actueel	1.671,-
- Beleidsverslag	942,36
- Overig drukwerk	3.342,98
	<hr/> 13.791,91
Zaalhuur	13.323,47
	<hr/> 27.115,38
- transporteren -	27.115,38

Bijlage 3/11 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

	f
- transport -	27.115,38
Reis- en verblijfkosten	15.046,73
Konsumpties en maaltijden	16.617,93
Doorberekende salariskosten	5.250,-
Overige kosten	8.050,74
	<hr/>
Totaal kosten Rooie Vrouwencongres	72.080,78
Af: Vooruitbetaald in 1985/1986	2.633,92
	<hr/>
Betaald in 1986/1987	69.446,86
	<hr/> =====

Verkiezingsfonds

Stand op 1 oktober 1986	-,-
Bij: Bijdrage Partij van de Arbeid 1986/1987	379.000,-
Meeropbrengsten kontributies SGGP en bijdrage	
Centrum voor lokaal bestuur	332.305,94
Inzamelingsaktie, netto opbrengst	304.232,01
Individuele bijdragen	14.260,-
	<hr/>
	1.029.797,95

Af: Kosten Provinciale Statenverkiezingen	f	
(zie specificatie)	605.297,28	
Evaluatieonderzoek	f	
verkiezingen 1986	144.688,58	
Af: Doorberekend Staten-		
verkiezingen	25.000,-	
	<hr/>	119.688,58
Nagekomen kosten verkie-		
zingen 1986:		
- Advertentiekosten	22.705,48	
	<hr/>	22.705,48
- transporteren -	22.705,48	724.985,86
		<hr/> 1.029.797,95

Bijlage 3/12 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING BALANS
=====

	f	f	f
- transport -	22.705,48	724.985,86	1.029.797,95
- Manifestaties, bijeen- komsten	16.842,71		
- Overige kosten	2.291,35	41.839,54	
Nadelig saldo brochure- rekening 1986/1987:			
- Kosten brochures en ver- kiezingsmaterialen	105.598,98		
Af: Opbrengsten brochures	34.682,30	70.916,68	
Onderzoekkosten		22.331,33	
Affiches		7.614,-	
Informatiekampagne		2.857,40	
			870.544,81
Stand op 30 september 1987			159.253,14

Kosten Provinciale Statenverkiezingen (18 maart 1987)

Advertentiekosten		259.948,18
Verkiezingsmateriaal	293.245,87	
Af: Opbrengst materiaal	193.705,50	99.540,37
Salariskosten		45.494,20
Reis- en verblijfkosten		20.239,26
Bureaunkosten		18.866,91
Onderzoekkosten		25.100,-
Werkbezoeken		77.340,36
TV-uitzendingen		20.300,60
Subsidie Jonge Socialisten		13.456,62
- transporteren -		580.286,50

Bijlage 3/13 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

=====

TOELICHTING BALANS

=====

	f
- transport -	580.286,50
Bijdrage ledenkrant	10.768,67
Vergaderkosten	6.682,77
Overige kosten	7.559,34
	<u>605.297,28</u>
	=====
<u>Spaarfonds afdelingen</u>	
Stand op 1 oktober 1986	275.495,66
Bij: Gereserveerd uit kontributie-ontvangsten, 4 %	344.318,62
Rentevergoeding 1986/1987	21.502,83
	<u>641.317,11</u>
	=====
<u>Kapitaal</u>	
Vermogen op 1 oktober 1986	7.232.006,65
Af: Tekort 1986/1987	121.298,75
Voorziening nog in te lopen saldo	
blad 'Voorwaarts'	50.804,93
	<u>172.103,68</u>
	=====
Vermogen op 30 september 1987	7.059.902,97
	=====

Bijlage 4/1 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	f	
<u>Kontributies</u>	8.607.965,31	=====
Betreft de in het boekjaar ontvangen kontributies.		
De kontributie-aandelen worden konform de begroting onder de lasten verantwoord.		
 <u>SGGP-kontributies</u>		
Totaal ontvangen kontributies boekjaar 1986/1987	1.440.529,74	
Af: Geboekt ten gunste van het Verkiezingsfonds	- 330.529,74	
	<u>1.110.000,-</u>	=====
De meer-opbrengst van de kontributie-ontvangst, dit is de opbrengst boven het begrote bedrag van f 1.110.000, wordt gebracht ten gunste van het Verkiezingsfonds.		
 <u>Rentebaten, per saldo</u>		
<u>Ontvangen rente</u>		
Rente staatsleningen	316.500,-	
Rente deposito's	86.848,26	
Rente bank en giro's	29.521,83	
Rente Tweede Kamerfractie	23.846,59	
Rente De Centrale	19.139,89	
Overige rentebaten	5.634,86	
	<u>481.491,43</u>	
Af: <u>Betaalde rente</u>	f	
Spaartegoed afdelingen	21.502,83	
Stichting Fonds Bijzondere Publikaties	25.099,26	
	<u>46.602,09</u>	
	434.889,34	=====

Bijlage 4/2 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

Exploitatie gebouw

Berekende huur van het pand Nicolaas Witsenkade 30		f
aan Partij van de Arbeid en neveninstellingen		393.600,-
Af: Exploitatiekosten pand:	f	
- Toevoeging voorziening onderhoud pand	166.200,-	
- Onroerend-goedbelastingen	24.659,-	
- Verzekeringen	6.846,13	
- Water	1.823,21	
- Overige exploitatiekosten	5.462,28	
		<u>204.990,62</u>
		188.609,38
		=====

Overige opbrengsten

Doorberekende administratiekosten:		
- Stichting Ondersteuning Tweede Kamerfractie		38.300,-
- Anne Vondeling Stichting		2.175,-
		<u>40.475,-</u>
Legaten		25.000,-
Exploitatiesaldo emancipatieproject 1986		10.521,57
Overige baten		6.571,35
		<u>82.567,92</u>
		=====

Partijbestuur

Salarissen en sociale lasten		1.286.135,26
Onkosten voorzitter en sekretaris		40.405,08
Kostenvergoedingen PB en DB		42.782,85
Kostenvergoeding medewerkers bestuur		22.971,08
Autokosten		22.378,43
- transportereren -		<u>1.414.672,70</u>

Bijlage 4/3 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	f
- transport -	1.414.672,70
Huisvestingskosten	132.120,65
Bureaunkosten	91.236,85
Accountantskosten	42.871,48
Abonnementen en dokumentatie	13.718,13
Medische keuringen personeel	9.561,93
Overige personeelskosten	15.148,76
Overige bestuurskosten	10.338,77
	<hr/> 1.729.669,27 =====
<u>Service-apparaat</u>	
Salarissen en sociale lasten	1.338.670,39
Huisvestingskosten	199.239,23
Bureaunkosten	84.424,86
Kostenvergoeding medewerkers	3.200,04
Medische keuringen personeel	11.772,92
Personeelsadvertenties	4.894,41
Overige personeelskosten	5.119,94
Reis- en verblijfkosten	8.350,90
Overige kosten service-apparaat	4.214,10
	<hr/> (a) 1.659.886,79 -----
Computerkosten service-apparaat:	
- Telefoonverbindingen	166.498,80
- Kosten bestanden	68.579,54
- Kosten inning	115.614,76
- Salarisadministratie	15.241,81
- Overige kosten	8.836,19
	<hr/> 374.771,10
- transporteren -	

Bijlage 4/5 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	f	f
- transport -	7.480,-	170.608,69
- Reiskosten H. Batalla, PGP Uruquay	2.515,55	
- Reiskosten mevrouw Sau Fuentes	2.836,-	
- Bijdrage vrouwenbeweging grenszone Mexico/VS	2.000,-	
- Kongres Internationale Religieus- Socialistische Bond Nicaragua	1.000,-	
- Donatie vergaderkosten Chileense Socia- listische Partij regio Europa-Afrika	1.300,-	
- Kosten drukplaten projekt f Angelica 1.603,99		
Af: Bijdrage Evert Vermeer Stichting 600,-	1.003,99	
- Bijdrage Zuid-Afrikaanse mijnwerkers- vakbond NUM	1.000,-	
- Anti-apartheidsbeweging	1.000,-	
- Overige bijdragen	1.035,-	21.170,54
Konferenties		2.608,64
		194.387,87
		=====

Permanente campagne

Ledenwerving:

- Drukwerk	53.094,56
- Advertentiekosten	52.085,19
- Produktiekosten videofilm	11.736,50
- Portiekosten	12.810,71
- Subsidie Jonge Socialisten inzake ledenwerving	5.000,-
- Computerkosten	2.241,78
- transportereren -	136.968,74

Bijlage 4/6 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN

		f	
- transport -			136.968,74
- Reis- en verblijfkosten			1.729,81
- Overige kosten ledenwerving			2.502,-
			<hr/>
			141.200,55
Af: Gereserveerd in vorige boekjaren			50.000,-
			<hr/>
			91.200,55
Inschrijfkosten nieuwe leden:	f		
- Porti	20.634,84		
- Drukkwerk	7.336,42		
			<hr/>
			27.971,26
Diverse wervingskosten nieuwe leden			11.413,22
Radio- en TV-uitzendingen			7.128,03
Kosten toernee:			
- Zaalhuur	10.180,08		
- Reis- en verblijfkosten	4.292,19		
- Overige kosten toernee	8.342,65		
			<hr/>
			22.814,92
Ledenblad:			
- Drukkosten	79.646,63		
- Verzendklaar maken	71.708,93		
- Porti	163.329,28		
- Foto- en tekenkosten	8.859,29		
- Auteurskosten	21.999,20		
- Vormgeving	27.800,-		
- Zetkosten	5.127,75		
- Overige kosten	9.891,27		
			<hr/>
			388.362,35
Doorberekend ten laste van:	f		
- Verkiezingskongres	5.111,61		
- Verkiezingen	8.913,67		
			<hr/>
- transporteren -	14.025,28	388.362,35	160.527,98

Bijlage 4/7 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	ƒ	ƒ	ƒ
- transport -	14.025,28	388.362,35	160.527,98
Opbrengst advertenties	35.700,-	49.725,28	338.637,07
Funktionele werkgroepen:			
- Salariskosten dienstweigeraar		14.553,85	×
- Milieu en energie		5.505,14	
- Ombudswerk		13.595,22	
- Onderwijs		5.470,83	
- Volkshuisvesting		2.544,16	
- Werkgelegenheid en bedrijfsdemokratisering		6.474,84	
- Overige werkgroepen		716,98	48.861,02
Projekt minderheden:			
- Audio-visuele middelen		18.710,70	
- Foldermateriaal		15.960,03	
- Overige kosten		1.056,69	35.727,42
Overige kosten permanente campagne:			
- Foldermateriaal		10.645,68	
- Overig drukwerk		6.877,89	
- Wervingsmaterialen		10.251,60	
- Dekoratiemateriaal		9.861,-	
- Diverse portikosten wervingsmaterialen		5.425,03	
- Zaalhuur		3.700,88	
- Reis- en verblijfkosten		2.079,03	
- Overige kosten		4.919,14	
		53.760,25	
Af: Gereserveerd uit vorige boekjaren		37.000,-	16.760,25
			600.513,74
			=====

Bijlage 4/8 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	f
<u>Verkiezingen</u>	379.000,- =====
Betreft de bijdrage aan het Verkiezingsfonds.	
 <u>Gewesten en afdelingen</u>	
Kontributie-aandelen:	
- Afdelingen	946.823,96
- Gewesten	723.523,05
- Activiteitenpot afdelingen	248.504,85
- Steunpunten gewesten	289.280,-
- Bijdrage agglomeraties en openbare lichamen	9.000,-
- Spaarfonds afdelingen	344.318,62
	<hr/> 2.561.450,48
Opbouwwerk gewesten:	
	f
- Noord-Brabant West	19.046,-
- Noord-Brabant Oost	12.000,-
- Limburg	14.419,82
- Noord-Oost Twentse gemeenten	2.530,-
	<hr/> 47.995,82
Diversen:	
- Ongevallenverzekering gewestelijke sekretarissen	934,72
	<hr/> 2.610.381,02 =====
 <u>Instellingen en organisaties</u>	
Betreft de budgetaire bijdragen aan:	
- Rooie Vrouwen	506.000,-
- Blad 'Voorwaarts'	165.000,-
- Dr. Wiardi Beckman Stichting	179.300,-
- Centrum voor lokaal bestuur	740.000,-
	<hr/> 1.590.300,-
- transporteren -	

Bijlage 4/9 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	f	
- transport -	1.590.300,-	
- Evert Vermeer Stichting	73.800,-	
- Stichting Vormingswerk	355.400,-	
- Jonge Socialisten	97.500,-	
	<hr/>	
	2.117.000,-	
	<hr/>	
<u>Overige uitgaven</u>		
Bureaukosten:		
- Portiekosten		126.136,79
Af: Doorberekend naar inschrijving nieuwe leden	f 20.634,84	
Presentatiemateriaal nieuwe leden	4.384,72	
Overige kosten permanente campagne	3.587,80	
Toerneekosten	1.090,80	
	<hr/>	29.698,16
		<hr/>
		96.438,63
- Drukwerk		51.035,98
- Overige bureaukosten		5.716,63
		<hr/>
		153.191,24
† Kosten blad Witsenkader:	f	
- Verzendkosten	40.343,54	
- Druk- en zetwerk	4.117,74	
	<hr/>	44.461,28
Reis- en verblijfkosten		24.704,15
Onvoorzien:		
✕ - Kosten dienstweigeraar blad 'Voorwaarts'	10.200,75 ✕	
- Subsidie Pinksterkamp Jonge Socialisten	10.000,-	
- Bijdrage Willem Drees-beurs	7.500,-	
	<hr/>	
- transporteren -	27.700,75	222.356,67

Bijlage 4/10 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	f	f
- transport -	27.700,75	222.356,67
- Vertaalkosten folders buitenlanders	3.059,30	
- Bijdrage SGGP inzake lokaal bestuurdag	2.128,37	
- Diverse salariskosten	4.195,06	
- Diverse kosten partijraad	2.520,-	
- Overige kosten	2.060,25	41.663,73
Diversen:		
- Subsidies en bijdragen	8.594,75	
- Nagekomen lasten:	f	
. Accountantskosten	6.000,-	
. AOW/AWW-premie en loon- belasting	4.769,-	
. Pensioenlasten	3.170,-	
. Reiskosten	3.710,89	
. Juridische adviezen	2.902,80	
. Fotokosten	1.550,-	
. Overige nagekomen lasten	3.309,74	
	(a) 25.412,43	
- Nagekomen baten:		
. Opheffing girorekening Rijnmond	1.887,29	
. Restitutie pensioenpremie	903,17	
. Overige baten	1.971,98	
	(b) 4.762,44	
Per saldo lasten (a - b)	20.649,99	
- Overige kosten	3.884,07	33.128,81
		297.149,21

Bijlage 4/11 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

Exploitatiesaldo Drukkerij/tekstverwerking

		f
Salariskosten		517.636,32 X
Kontributie KVGGO		2.450,88
Huisvestingskosten		108.840,78
Doorberekende overheadkosten		124.800,-
Reservering apparatuur		111.400,-
Onderhoud apparatuur		26.190,13
Kosten papier		94.690,62
Overige materialen		25.485,95
Uitbesteed werk		4.611,40
Overige kosten		22.525,42
		<hr/>
		1.038.631,50
	f	
Af: Doorberekend drukkerij	266.041,74	
Doorberekend montage/doka	83.058,75	
Doorberekend tekstverwerking	224.485,-	
Doorberekend uitbesteed werk	4.611,70	
Doorberekend papier	86.695,90	
Doorberekend overige materialen	37.570,15	
Overige	168,92	
	<hr/>	702.632,16
Exploitatietekort Drukkerij/tekstverwerking		335.999,34
Klein drukwerk:	f	
- Partijbestuur	44.989,14	
- Service-apparaat	22.505,45	
- Vergaderkosten partijbestuur	11.136,14	
- Kommissies	14.353,14	
	<hr/>	
- transportereren -	92.983,87	335.999,34

Bijlage 4/12 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

	f	f
- transport -	92.983,87	335.999,34
- Partijraden	7.783,20	
- Kongres	18.522,70	
- Internationale betrekkingen	103,05	
- Ledenwerving	10.324,75	
- Toerneeekosten	801,45	
X- Ledenblad	15.533,-	
- Funktionele werkgroepen	14.556,85	
- Projekt minderheden	104,40	
- Permanente campagne	17.308,80	
- Witsenkader	9.964,50	
- Brochures Partij van de Arbeid	21.401,20	
- Verkiezingen	26.302,20	
	<hr/>	235.689,97
Bodemsubsidie instellingen en organisaties ten aanzien van klein drukwerk:		
- Dr. Wiardi Beckman Stichting	6.369,-	
- Evert Vermeer Stichting	17.198,95	
	f	
- Jonge Socialisten	12.000,-	
Extra subsidie Jonge Socialisten	435,-	
	<hr/>	12.435,-
- Rooie Vrouwen	4.750,75	
Blad 'Rooie Vrouw'	25.000,-	
	<hr/>	29.750,75
	<hr/>	65.753,70
Totaal lasten Drukkerij/tekstverwerking na aftrek van de doorberekende tarieven		637.443,01
Af: Budgetaire bijdrage Partij van de Arbeid 1986/1987		501.000,-
		<hr/>
Nadelig exploitatiesaldo 1986/1987		136.443,01
		=====

Sat.

3.167.194

Bijlage 4/13 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN

<u>Exploitatiesaldo Rooie Vrouwen</u>		f
Salarissen en sociale lasten		287.977,03 -
Huisvestingskosten		42.100,22
Bureaustkosten		42.919,60
Kosten contactvrouw		23.762,50
Kosten kerngroep		26.380,42
Vergaderkosten gewestelijke contactvrouwen		4.697,80
Werkgroepen		13.506,89
Internationaal contact		7.088,92
Reservering Rooie Vrouwendag		8.700,-
Nadelig saldo Rooie Vrouwencongres (zie bijlage 3/9)		49.780,78
Regionale dagen		747,50
Overige kosten		6.779,38
✧ Kosten blad 'Rooie Vrouw':	f	
- Drukkosten	26.885,08	
- Verzendklaar maken	17.735,11	
- Porti	8.714,81	
- Doorberekende loon- en huisvestingskosten	72.216,-	
- Abonneewerving	8.564,57	
- Overige kosten	12.178,35	
	<u>146.293,92</u>	
Af: Abonnementsgelden blad	f	
'Rooie Vrouw'	54.770,35	
Bijdrage drukkosten Partij van de Arbeid	25.000,-	
	<u>79.770,35</u>	
		<u>66.523,57</u>
- transporteren -		580.964,61

Bijlage 4/14 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

TOELICHTING STAAT VAN BATEN EN LASTEN
=====

		f
- transport -		580.964,61
	f	
Kosten brochures	6.660,01	
Af: Opbrengsten brochures	3.396,88	
	<u> </u>	<u>3.263,13</u>
		584.227,74
Af: Bijdrage Partij van de Arbeid inzake klein drukwerk		<u>4.750,75</u>
		579.476,99
Af: Budgetaire bijdrage Partij van de Arbeid		<u>506.000,-</u>
Exploitatietekort 1986/1987		<u>73.476,99</u> =====

Bijlage 5/1 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM

EXPLOITATIE BLAD 'VOORWAARTS'

	f	
Salariskosten	195.540,65	
Salariskosten dienstweigeraar	10.200,75	
Huisvestingskosten	22.070,50	
Bureaustkosten	11.037,33	
Reis- en verblijfkosten	11.905,61	
Drukkosten	245.842,50	
Verzendklaar maken	46.088,86	
Porti	158.365,20	
Foto- en tekenkosten	16.771,65	
Auteurskosten derden	9.297,81	
Vormgeving	27.766,90	
Zetkosten	12.402,50	
Loon- en huisvestingskosten	43.972,25	
Inningskosten	20.653,18	
Wervingskosten: Dit betreft de 1 mei-uitgave, waarvan 70.000 exemplaren extra zijn gedrukt.		
De extra kosten bedragen:	f	
- Drukkosten	29.000,-	
- Verzendklaar maken	30.208,47	
- Porti	21.435,17	
- Overige kosten	3.124,01	
	<hr/>	
	83.767,65	
Af: Toe te rekenen aan 1987/1988	40.000,-	
	<hr/>	
Overige kosten		43.767,65
		<hr/>
- transportereren -		7.416,55
		<hr/>
		883.099,89

Bijlage 5/2 behorende bij ons rapport
d.d. 3 maart 1988

PARTIJ VAN DE ARBEID, AMSTERDAM
=====

EXPLOITATIE BLAD 'VOORWAARTS'
=====

	f	f
- transport -		883.099,89
Af: Budgetaire bijdrage Partij van de Arbeid	165.000,-	
Bijdrage Partij van de Arbeid inzake dienstweigeraar	10.200,75	
Doorberekend aan ledenblad	1.500,-	
Abonnementen Voorwaarts	633.135,42	
Bijdrage Partij van de Arbeid inzake loon- en huisvestingskosten	15.221,25	
Opbrengst advertenties	7.237,54	
		<u>832.294,96</u>
Exploitatietekort 1986/1987, in te lopen in de komende jaren		<u>50.804,93</u> =====